ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ
Ἐκκλησιαστική

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2018 – ΤΕΥΧΟΣ 39ο
ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Ἡ Λατρεία τοῦ Θεοῦ ψυχῇ τε καί σώματι.
Εὐδόκιου Δημητρίου
Σελ. 233

Ἡ σωτηρία τῶν παιδιῶν περνᾶ μέσα ἀπό τόν ἐξαγιασμό τῶν γονέων.
Ἐπιμ. Σάββα Παρῆ
Σελ. 245

Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς: ὁ θεολόγος τῆς θεώσεως.
Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ
Σελ. 255

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Ο ΑΓΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Στή γῆ γιά τόν οὐρανό
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄
Σελ. 229

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ **ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ**

Ἰανουάριος - Ἀπρίλιος 2018

Ἔτος 11ο

Τεῦχος 39ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»

570 21 Ἀσπροβάλτα - Θεσσαλονίκης

Τηλ.: (+30) 2397023313

E-mail: melissa@melissaprint.com

Διεύθυνση: Τ.Κ. 21130
1502 Λευκωσία
Τηλ.: (+357) 22554600
Τηλεομοιότυπο (Fax):
(+357) 22554774
Ἠλεκτρονική διεύθυνση (E-mail):
diafot@cy.net

ISSN 2547-8915 (print)
ISSN 2547-8923 (online)

Ὀπισθόφυλλο: Τίμιος Σταυρός, μέσα 14ου αἰ., Marco da Vanezia (ἀποδίδεται). Τό ἀπόσπασμα προέρχεται ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς, *Ἄνθρωπος καί Θεάνθρωπος*, ἐκδόσεις Ἀστήρ, Ἀθήνα [6]1993, σελ. 68.

Περιεχόμενα

**ΑΦΙΕΡΩΜΑ:
Ο ΑΓΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

Στή γῆ γιά τόν οὐρανό
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄.....229

Ἡ Λατρεία τοῦ Θεοῦ ψυχῇ τε καί σώματι
Εὐδόκιου Δημητρίου.....233

Ἡ καλλιέργεια τῶν χαρισμάτων
Ἀντώνιου Χαραλάμπους.....241

Ἡ σωτηρία τῶν παιδιῶν περνᾶ μέσα ἀπό τόν ἐξαγιασμό τῶν γονέων
Σάββα Παρῆ 245

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

Ἀπόστολος Κυριακῆς τῶν Βαΐων
Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη..247

Εὐαγγέλιο Κυριακῆς Ὀρθοδοξίας
Πρωτ. Κων/νου Λ. Κωνσταντίνου....251

ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ

Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς: ὁ θεολόγος τῆς θεώσεως
Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ 255

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Εἰς τήν Κυριακήν τῆς Τυρινῆς
Ἀρχιμ. Γεωργίου Γρηγοριάτου 262

Ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος
Ἀρχιμ. Παύλου Ἐγγλεζάκη 265

Ἀποσπάσματα ἀπό τόν Εὐεργετινό
Πρωτ. Κων/νου Π. Κωνσταντίνου...268

Λερναία Ὕδρα ἡ Νεώτερη
Σταύρου Φωτίου.....272

Μέ ἀφορμή τήν ἄρνηση τοῦ Πέτρου
Νίκης Τρακοσιῆ 274

Τό ἦθος τοῦ Παπαδιαμάντη
Παύλου Νιρβάνα.....279

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σελίδες ἀπό τήν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας
Χρίστου Χατζημιχαήλ.....282

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ὁ ἐν Χριστῷ στρατηγός Θεόδωρος Κολοκοτρώνης
Νίκου Ὀρφανίδη 286

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Λειψανοθῆκες ἁγίων καρῶν στήν Κύπρο
Χριστοδούλου Χ΄χριστοδούλου....289

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

Τό κόκκινο φόρεμα
Ἑλένης Ἀναστασίου 292

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Τό παραμύθι σου ἄνοιξε 294

Ἀφιέρωμα

Ὁ Ἁγιασμός τοῦ ἀνθρώπου

Στή γῆ γιά τόν οὐρανό

Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Ἀφετηρία ἡ γῆ. Τέρμα ὁ οὐρανός. Μιά διαδρομή πού διαρκεῖ μερικές δεκάδες ἐτῶν ἀλλά μέ βάρος αἰώνιο. Πάνω στή γῆ ζοῦμε, ἐργαζόμαστε, ἀναστρεφόμαστε, δημιουργοῦμε καί φεύγουμε. Ὁ οὐρανός εἶναι ἡ προσδοκία μας. Μᾶς τό ἐβεβαίωσεν ὁ Κύριος κι ἐμεῖς τό ὁμολογοῦμε στό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Ἡ γῆ εἶναι πρόσκαιρη. Ὁ οὐρανός εἶναι αἰώνιος. Ὁ Ἀπόστολος εἶναι ἀπόλυτος πάνω στό θέμα. «Οὐ γάρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλά τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν»[1]. «Δέν ἔχουμε ἐδῶ μόνιμη καί διαρκῆ πατρίδα καί πόλη, ἀλλά μέ πόθο πολύ ζητοῦμε τή μελλοντική, τήν οὐράνια Ἱερουσαλήμ»[2].

Γῆ καί Οὐρανός. Δύο πραγματικότητες πού δέν ἀντιτίθενται, ἀλλ' οὔτε καί ἀντιστρατεύονται ἡ μία τήν ἄλλη. Μάλιστα ἡ γῆ ἐργάζεται γιά τόν οὐρανό. Γιά νά εἰσέλθουμε στά οὐράνια δώματα πρέπει νά δουλέψουμε ἐδῶ στή γῆ. Νά ἐργασθοῦμε στόν ἑαυτό μας. Αὐτό τό ἔργο μας πάνω στή γῆ θά μᾶς καταστήσει ἄξιους τοῦ οὐρανοῦ. Καί αὐτό τό ἔργο μᾶς τό παρουσιάζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος μέσα σέ λίγες λέξεις: «Διώκετε, λέγει, ... τόν ἁγιασμόν, οὗ χωρίς οὐδείς ὄψεται τόν Κύριον»[3]. Νά ἐπιδιώκετε τόν ἁγιασμό καί τήν καθαρότητα τῆς καρδιᾶς ἀπό κάθε πάθος. Διότι

1. Ἑβρ. ιγ΄, 14.
2. Π.Ν.Τρεμπέλα, *Ἡ Καινή Διαθήκη μέ σύντομη ἑρμηνεία*, Ἀθήνα [5]2014.
3. Ἑβρ. ιβ΄, 14.

χωρίς τόν ἁγιασμό κανείς δέν θά δεῖ τόν Κύριο.

* * *

«Ἄκακος, εὐθύς, ἐνάρετος, ἄλυπος, ἀμέριμνος, λαμπρυνόμενος μέ κάθε ἀρετή, στολισμένος μέ ὅλα τά ἀγαθά... ἐπίγειος καί οὐράνιος, πρόσκαιρος καί ἀθάνατος, ὁρατός καί νοούμενος,» δημιουργήθηκε ὁ ἄνθρωπος μέ προορισμό καί κατάληξη τή θέωση[4], λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Γιά νά φθάσει ἐκεῖ, ἔπρεπε νά δείξει ὑπακοή στόν Θεό, στίς ἐντολές του. Στίς ἐξετάσεις δυστυχῶς ἀπέτυχε. Δέν κατάφερε νά μείνει στό ὕψος πού τόν τοποθέτησε ὁ Θεός. Ἁμάρτησε παραβαίνοντας αὐτοβούλως τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ. Καί ἡ ἁμαρτία ἔφερε στή ζωή του τόν θάνατο. Ἀχρειώθηκε καί ἀμαυρώθηκε ἡ θεία εἰκόνα στόν ἄνθρωπο, ἀλλά δέν ὁδηγήθηκε σέ τέλεια ἀπόσβεση καί ἐξαφάνιση.

Μετά τήν πρώτη πτώση καί παρακοή ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται στή ζωή μολυσμένος καί ἀκάθαρτος. Καί ἔπειτα, παραβαίνοντας τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἐλεύθερη θέλησή του, ἁμαρτάνει καί μολύνεται καί γεμίζει ἀπό κάθε εἶδος ἁμαρτίας καί παρανομίας. Ἐγωισμοί καί ὑπερηφάνειες, θυμοί καί μοχθηρίες, σκληρότητα καί ὑποκρισία, ἀσωτία καί ἀκολασία, καί ὅ,τι παρόμοιο καταδυναστεύουν τόν ἄνθρωπο. Εἶναι δυνατό μιά τέτοια ζωή πού κυριαρχεῖται ἀπό ἁμαρτίες καί πάθη, πού ἐπιμένει στήν ἀμετανοησία νά ὁδηγήσει τόν ἄνθρωπο στόν Παράδεισο τόν «ἁγιώτατον, τόν πανάρετον, τόν πανάγιον, τόν πανόλβιον»[5]; Πῶς μπορεῖ νά συγκατοικήσει μέ τούς ἀγγέλους καί τούς ἁγίους καί νά παραστεῖ στό οὐράνιο ἐκεῖνο πανηγύρι τῆς ἀκατάπαυστης δοξολογίας τοῦ Θεοῦ[6];

Στήν οὐράνια Ἱερουσαλήμ θά εἰσέλθουν οἱ «γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου»[7]. Ὅσοι ἀγωνίστηκαν νά καθαρίσουν «ἑαυτούς ἀπό παντός μο-

---

4. Ἰω. Δαμασκηνοῦ: «*Περί ἀνθρώπου*» II, 12, παρά Μητροπολίτου Καισαριανῆς Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ Δανιήλ, «*Τήν πίστιν τετήρηκα*», σελ. 28-29.
5. *Τριώδιον*, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Κυριακή Τυρινῆς, σελ. 166-167.
6. Ἀποκ. κα΄, 4.
7. ὅ.π.

λυσμοῦ σαρκός καί πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ»[8]. Ἐκεῖνοι πού προσπάθησαν μέ ὅλες τους τίς δυνάμεις «νά καθαρίσουν τούς ἑαυτούς τους ἀπό κάθε τι πού μολύνει τό σῶμα καί τό πνεῦμα μας, καί τελειοποιήθηκαν στήν ἁγιοσύνη μέ τόν φόβο τοῦ Θεοῦ»[9].

Αὐτή ἀκριβῶς ὀφείλει νά εἶναι ἡ προσπάθειά μας στή γῆ. Τό ἔργο μας ὅσο ζοῦμε στόν κόσμο αὐτό. Ὁ ἁγιασμός! Προσπάθεια καί ἀγώνας, κατά πρῶτο καί κύριο λόγο, νά μή σχηματισθεῖ μέσα μας θησαυρός ἀκάθαρτος, πού μολύνει τήν ψυχή. Ἀλλά καί ἄν κάποτε σχηματισθεῖ ἤ καί ἄν ὑπάρχει ἤδη τέτοιος μολυσμός, τότε μέ τά μέσα πού θέτει στή διάθεσή μας ὁ Ἅγιος Θεός διά τῆς Ἐκκλησίας Του, νά τρέχουμε νά τόν ἀπομακρύνουμε. Μέ τά ἱερά Μυστήρια ἡ ψυχή μας καθαρίζεται ἀπό κάθε ἁμαρτία καί σιγά-σιγά τά πάθη νεκρώνονται καί ὁ πιστός ἀπαλλάσσεται ἀπό τήν τυραννία τους.

Στήν προσπάθεια αὐτή τῆς κάθαρσης ἔρχεται νά βοηθήσει, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ Ἀπόστολος, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Τήν ἁγιοσύνη πού μᾶς χρειάζεται γιά νά γίνουμε παιδιά τοῦ Θεοῦ, θά τήν ἐπιτύχουμε καί μάλιστα τέλεια μέ τόν φόβο τοῦ Θεοῦ. Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ὁ βαθύς δηλαδή σεβασμός τῆς ψυχῆς πρός τόν θεῖο Δημιουργό, ἡ συναίσθηση τῆς παρουσίας Του θά τήν κάμει νά τρέξει στό λουτρό τῆς μετανοίας καί ἐξομολογήσεως καί νά καθαριστεῖ μέ τά δάκρυα τῆς εἰλικρινοῦς μετανοίας της. Αὐτός ὁ φόβος στή συνέχεια θά τήν προφυλάττει καί θά τήν προστατεύει ἀπό νέες πτώσεις καί παρεκτροπές.

8. Β΄ Κορ. ζ΄, 1.
9. Π. Τρεμπέλα, *Ἡ Καινή Διαθήκη μέ σύντομη ἑρμηνεία*, Ἀθήνα 2011, σ. 779.

Μέ τόν τρόπο αὐτό ὅσοι «ἔπλυναν καί ἐλεύκαναν τάς στολάς αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου»[10] προχωροῦν στή θετική ὄψη τοῦ ἁγιασμοῦ. Ἀγωνίζονται νά σχηματισθεῖ μέσα τους ἡ μορφή καί ὁ χαρακτήρας τοῦ Χριστοῦ. Αὐτή τήν προσπάθεια μᾶς ζητᾶ ὁ Ἀπόστολος· νά ἀγωνιζόμαστε «ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστός ἐν ἡμῖν»[11]. Ὁ χαρακτήρας τοῦ Χριστοῦ μέ ὅλες τίς ἀρετές, πού θά κάμουν τόν ἐσωτερικό μας κόσμο ὄχι μόνο καθαρό, ἀλλά εὐώδη, ἅγιο. Ὅταν ἐνθρονισθοῦν μέσα μας οἱ ἀρετές, ὅπως τίς παρουσίασε ὁ Κύριος στήν ἐπί τοῦ ὄρους ὁμιλία μέ κορυφαία τήν ἀρετή τῆς ἀγάπης πρός τόν Θεό καί τόν ἄνθρωπο καί φανερώνονται στή ζωή μας καί γίνονται αἰσθητές στό περιβάλλον μας, τότε γινόμαστε «εὐωδία Χριστοῦ»[12] εὐχάριστη στόν οὐράνιο Πατέρα.

Αὐτός εἶναι ὁ ἁγιασμός, τόν ὁποῖο ἀναφέρει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὡς προϋπόθεση γιά τήν εἴσοδό μας στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Προσπάθεια ἰσόβια, συνεχής ἀλλά καί πρωταρχική γιά ὅλους μας. Ἡ προσπάθεια τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων μας εἶναι τό πιό σπουδαῖο καί ὑψηλό ἔργο, πού ὀφείλουμε νά ἐπιτελέσουμε στά χρόνια τῆς ἐπίγειας ζωῆς μας καί τό ὁποῖο θά ἐπισφραγίσει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Βέβαια δέν θά ἀρνηθεῖ ὁ πιστός τά ἄλλα ἔργα καί καθήκοντά του πάνω στή γῆ, οἰκογενειακά, ἐπαγγελματικά, κοινωνικά. Πρῶτα ὅμως ἀπό αὐτά καί μέσα σ᾽αὐτά τό κύριο μέλημά του θά εἶναι ὁ ἁγιασμός τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος. Ἔτσι ἔζησαν ἑκατομμύρια χριστιανῶν κάθε ἐποχῆς πάνω στή γῆ, παίρνοντας δύναμη ἀπό τή δυνατή Χάρη τοῦ Θεοῦ.

Ὁ οὐρανός κερδίζεται ἀπό τή γῆ, καί τό ἔργο μας στή γῆ μᾶς δίνει τόν Οὐρανό. Γι᾽ αὐτό ἄς μή μᾶς ἐντυπωσιάζουν, ἄς μή μᾶς ἀπορροφοῦν τά πράγματα καί οἱ ὑποθέσεις τῆς γῆς. Ἄς μή χάνουμε τό θάρρος μας, ἄν κάποτε παρουσιάζονται δυσκολίες καί πτώσεις ἀκόμη στή ζωή μας. Μέ τό βλέμμα στραμμένο στόν Κύριο θά ξεπερνοῦμε τά δυσάρεστα καί τά δύσκολα καί θά μένει ὁ ἁγιασμός πού θά μᾶς χαρίσει τόν Οὐρανό.

10. Ἀποκ. ζ΄, 14.
11. Γαλ. δ΄, 19.
12. Β΄ Κορ. β΄, 15.

Ἡ Λατρεία τοῦ Θεοῦ ψυχῇ τε καί σώματι

Εὐδόκιου Δημητρίου
Θεολόγου

Ἀπό τή διήγηση τῆς Δημιουργίας στήν Παλαιά Διαθήκη γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεός πῆρε χῶμα γιά νά πλάσει τό σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καί ἐνεφύσησε σ' αὐτό πνοή ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος, λοιπόν, εἶναι ὄν διφυές, συναποτελούμενο ἀπό σῶμα καί ψυχή.

Οἱ ἐπιστήμες τῆς Βιολογίας καί τῆς Ψυχολογίας δείχνουν φανερά ὅτι ὅλες οἱ λειτουργίες τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ ἐπιτελοῦνται ἀπαραίτητα μέ τή συνάρτηση τῶν σωματικῶν καί τῶν ψυχικῶν ἀναγκῶν. Μέ ἄλλα λόγια, ὁ ἄνθρωπος λειτουργεῖ ψυχοσωματικά στίς διάφορες ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς του: ἄν πεινᾶ ἤ διψᾶ, ἡ ψυχή ξυπνᾶ τήν ἐπιθυμία γιά φαγητό ἤ νερό γιά νά καλυφθεῖ ἡ σωματική ἀνάγκη· ἄν πονᾶ ἤ θλίβε§ται, ἡ ψυχή ὑποφέρει καί τό σῶμα νωθρεύει καί δακρύζει· ἄν χαίρεται ἤ ἀγαπᾶ, ἡ ψυχή τέρπεται καί τό σῶμα θάλλει καί σκιρτᾶ. Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τή σωτηρία μας. Τό θεῖο Πάθος καί ἡ ζωοποιός Ἀνάσταση ἦταν μιά πραγματικότητα πού βίωσε ὁ Χριστός ψυχοσωματικά. Ἔτσι κι' ὅλοι οἱ ἄνθρωποι βιώνουμε τίς δοκιμασίες καί τή λύτρωση τόσο ψυχικά ὅσο καί σωματικά. Ὁμοίως καί ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία μας ἐπιτυγχάνεται μόνο ψυχοσωματικά κι' ὄχι τμηματικά, μονομερῶς.

Ἀκριβῶς γι' αὐτό, γιά νά σωθεῖ ὁ ἄνθρωπος ὡς σῶμα καί ψυχή, προϋποτίθεται νά συναισθανθεί ψυχῇ τε καί σώματι, νά ἀγωνιστεῖ ψυχῇ τε καί σώματι, νά ταπεινωθεῖ ψυχῇ τε καί σώματι, νά προσευχηθεῖ ψυχῇ τε καί σώματι, νά νηστέψει ψυχῇ τε καί σώματι, νά συσταυρωθεῖ μέ τόν Χριστό ψυχῇ τε καί σώματι γιά νά συναναστηθεῖ μαζί Του ψυχῇ τε καί σώματι. Ὅλα τοῦτα, μποροῦμε νά τά ποῦμε μέ μιά λέξη «λατρεία»· δηλαδή νά λατρέψει ὁ καθένας τόν Θεό ψυχῇ τε καί σώματι, ἤ ὅπως ἀλλιῶς τό λέει τό Εὐαγγέλιο «ἀγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καί ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καί ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καί ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου» (Μαρκ. ιβ΄, 30). Διό-

τι πῶς εἶναι ἐφικτή ἡ σωτηρία μας ἐάν λατρεύουμε μόνο σωματικά, ἀλλ' ὄχι μέ τήν ψυχή μας; Ἤ ἄν Τόν ἀγαπήσουμε μέ τή λογική, ἀλλ' ὄχι μέ τήν καρδία μας; Καί πῶς θά μπορούσαμε νά λατρέψουμε τόν Θεό μέ τήν ψυχή μας νά θέλει, μά τό σῶμα μας νά πράττει ἄλλα;

Ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ πραγματοποιείται, λοιπόν, μέ τή συλλειτουργία καί σύμπραξη τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς. Ὅμως πῶς εἶναι αὐτό; Τί σημαίνει τοῦτο καί πῶς ἐπιτυγχάνεται; Πῶς νά τό ἐπιδιώξουμε γιά νά καταφέρουμε νά τό βιώσουμε; Καί πῶς νά καταλάβουμε ὅτι ἔτσι εἶναι –«αὐτό» εἶναι τελικά ἡ πίστη;

Κάθε Ἀκολουθία τῆς Ἐκκλησίας, τά ἱερά Μυστήρια, ὅποια ἐνέργεια ἐπισυμβαίνει στήν Ἐνορία: (α) εἶναι ἕνα γεγονός, βιώνεται ἱστορικά, γίνεται πράξη σωματική καί (β) εἶναι ἕνας ἀναφορικός συμβολισμός, ἤ ἀκόμα καί μιά ἄλλη πραγματικότητα μεταφυσική. Συνεπῶς, ἐκτός ἀπό ἱστορικό γεγονός, εἶναι καί ὑπερκόσμιο γεγονός πού ἀντιλαμβάνεται ἡ ψυχή σάν ἀνεπαίσθητες πνευματικές δονήσεις. Δέν εἶναι μόνο ἐκεῖνο πού βλέπουμε ἤ ἀκοῦμε, μά αὐτά εἶναι ἀποτυπώσεις μιᾶς μυστηριακῆς - ὑπερφυσικῆς πραγματικότητας. Ὅπως τό γράφει κι' ὁ Ἀπόστολος Παῦλος *«βλέπομεν γάρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι»* (Α΄ Κορ. ιγ΄, 12), *«βλέπουμε πρός τό παρόν σάν σέ καθρέφτη καί κατανοοῦμε σάν σέ αἴνιγμα τήν πραγματικότητα»*. Αὐτό ἐννοοῦμε λέγοντας ὅτι ἡ ψυχή ἀντιλαμβάνεται τό ὑψηλότερο νόημα τῶν πεπραγμένων στήν Ἐκκλησία σάν ἀνεπαίσθητες πνευματικές δονήσεις, διότι γίνονται ἀντιληπτές μέ προσοχή, συγκέντρωση καί ἄσκηση ἀπό τά πνευματικά αἰσθητήρια τοῦ ἀγωνιστή Χριστιανοῦ.

Νά ἐξηγήσουμε τά πιό πάνω μέ ὁρισμένα πρακτικά παραδείγματα ἀπό τήν ἐμπειρία καθενός μας στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας.

ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΖΩΗ

Πῶς εἶναι ἡ ἐνοριακή ζωή καί πῶς ἡ Λειτουργία της ἐπεκτείνεται χρονικά πέραν τοῦ *«δι' εὐχῶν»* καί χωρικά ἔξω ἀπ' τόν ναό; Ὅλοι ἔχουμε ὑπόψιν τί εἶναι ἡ συμφωνική ὀρχήστρα. Ἀποτελούμενη καμιά φορά ἀπό δεκάδες ὄργανα, παράγουν ὅλα μαζί μουσική· ἄν καί τό καθένα ξεχωριστά ἔχει τή δική του παρτιτούρα, ἀκολουθεῖ τόν δικό του ρυθμό καί μελωδία. Παρόμοια βιώνεται κι' ἡ ἐνοριακή ζωή, ὅπου ἡ ἀτομική προσπάθεια μπαίνει στό πλαίσιο τοῦ συνόλου, τό «ἐγώ» ὑπάρχει γιά νά εἶναι μέρος τοῦ «ἐμεῖς». Δέν ἔχει σημασία τί ἔκανε τό «ἐγώ», μά τί τελικά συνδημιούργησε τό «ἐμεῖς».

Ὁ Ἱερέας ἱερουργεῖ μέ τήν εὐλογία τοῦ Ἐπισκόπου· ἡ γυναῖκα πού ζυμώνει τό πρόσφορο σχετίζεται τελικά μέ τό παιδάκι πού κοινωνεῖ· ὁ ψάλτης συλλειτουργεῖ τό ἔργο τοῦ Θεοῦ μέ τόν κατηχητή· ὁ ἐπίτροπος πού συντονίζει στόν ναό

συνεργεῖ μέ τόν νεωκόρο πού ἀνάβει τά καντήλια τῶν Ἁγίων· ἡ νοικοκυρά πού φτιάχνει γλυκά γιά τή φιλανθρωπική ἀγορά κοπιάζει γιά τόν δυσπραγοῦντα ἀδελφό συνενορίτη· ὁ μελισσοκόμος στέλνει τήν κηρύθρα νά γίνει κερί γιά νά τ' ἀνάψει ὡς τάμα ὁ προσκυνητής· ὁ ἐλαιοπαραγωγός συλλέγει τόν ἐλαιόκαρπο γιά νά γίνει λάδι καί να χρησιμοποιηθεῖ στή Βάπτιση τοῦ νεογέννητου· κι' ὅλοι δίνουν τό «ἐγώ» τους γιά τό «ἐμεῖς»! Καί στό τέλος, ἀπό τό ὄφελος τοῦ «ἐμεῖς» -τοῦ συνόλου- ἀντλεῖ ὠφέλεια καί τό «ἐγώ»! Ἀναπαύονται οἱ ψυχές, ξεκουράζονται τά σώματα καί γίνονται ὅλα καί ὅλοι λατρεία! Κάπως ἔτσι θά τό ἐννοοῦσε κι' ὁ Γέρος τοῦ Μωριά λέγοντας «ἡ προκοπή σας καί ἡ μάθησή σας νά μήν γίνῃ σκεπάρνι μόνο γιά τό ἄτομό σας, ἀλλά νά κοιτάζει τό καλό τῆς κοινότητος καί μέσα ἀπό τό καλό αὐτό νά εὑρίσκετε καί τό δικό σας» (Ὁμιλία Θεόδωρου Κολοκοτρώνη πρός τούς νέους).

ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Μέσα στή Θεία Λειτουργία, οἱ εὐχές δέν λειτουργοῦν μαγικά οὕτως ὥστε ὅποιος εἶναι κοντά νά λαμβάνει ἐνέργεια καί νά συνεχίζει ὅμορφα τή ζωή του. Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι μέν σειρά εὐχῶν, Ἀκολουθία, μά εὐχές πού ἐκφωνοῦνται ἀπό τόν Ἱερέα γιά νά ἀνταποκριθεῖ τό ἐκκλησίασμα. Ἐάν ἐμεῖς, βαριεστημένα καί νυσταγμένα, εἴμαστε παρόντες στόν ναό, ἀλλά ὁ νοῦς μας ἀκόμα ὑπνώττει ἤ μετέχει στή χθεσινή ποδοσφαιρική ἀναμέτρηση, στό κυνήγι, τίς αὐτοκινητιστικές διαδρομές ταχύτητας, στά ψώνια πού θ' ἀκολουθήσουν ἤ στήν παραλία, τότε σίγουρα εἴμαστε ὁπουδήποτε ἀλλοῦ ἐκτός ναοῦ κι' ἐξάπαντος δέν μετέχουμε στή Θεία Λειτουργία. Ἡ Λειτουργία θέλει μετοχή, σύμπραξη, ἀνταπόκριση, συνεργία· εἶναι συντέλεση Μυστηρίου πού πραγματοποιεῖται μόνο μέ τήν παρουσία -σωματική καί ψυχική- τόσο τοῦ Ἱερέως, ὅσο καί τοῦ εὐσεβούς πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

«Μά πῶς νά μετέχουμε ἀφοῦ ὅλα τά λέει ὁ παπάς κι' ὁ ψάλτης;», θά διερωτηθεῖ κανείς. Παρακάτω θά προσπαθήσουμε νά δοῦμε ἐπιλεκτικά μερικές στιγμές ἀπό τή λατρεία πού, ἄν καί στιγμές, ἀνοίγουν θύρες πρός τό ἄπειρο τῆς τρυφῆς τοῦ Θεοῦ -εἶναι ἀφορμές πρόσληψης κι' ἀπόλαυσής Του.

Φέρει ἡ νοικοκυρά τό πρόσφορο καί τό προσφέρει στόν ναό. Εἶναι ἤδη μιά προσφορά τοῦ ἀνθρώπου στόν Θεό. Ἀλλ' ὅμως ποιά εἶναι ἡ μεγαλύτερη προσφορά τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν Θεό, ἄν ὄχι ἡ Παναγία; Τό πρόσφορο συμβολίζει τήν Παναγία· ἔχει στό κέντρο του σφραγίδα πού γράφει «ΙΣ ΧΣ ΝΙ ΚΑ» καί αὐτή συμβολίζει τόν Χριστό πού κυοφορήθηκε στήν κοιλία Μητρός Του. Λαμβάνει τό πρόσφορο ὁ ἐπίτροπος ἤ ὁ νεωκόρος, τό μεταφέρει

στό Ἱερό Βῆμα, τό ἐναποθέτει στήν Ἁγία Πρόθεση· ἐκεῖ πού συχνά ἁγιογραφεῖται ὁ μικρός Χριστός μέσα σέ δισκοπότηρο. Ἔστω κι' αὐτή ἡ ἀσήμαντη διαδρομή ἔχει τή λειτουργική σημασία της, ἀφοῦ συμβολίζει τή διαδρομή τῆς Παναγίας καί τοῦ Ἰωσήφ τοῦ μνήστορος στή Ναζαρέτ γιά τήν ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ. Κατά τήν Ἀκολουθία τῆς Πρόθεσης (πρό τοῦ Ὄρθρου καί τῆς Λειτουργίας) ὁ Ἱερέας ἀφαιρεῖ τόν «ἀμνό» (τό τετράγωνο κεντρικό κομμάτι τοῦ προσφόρου μέ τή σφραγίδα) καί τόν τοποθετεῖ στό δισκάριο· ἔτσι ἀναπαρίσταται ἡ γέννηση τοῦ Κυρίου ἀπό τήν Παναγία καί ἡ διαδρομή τῆς φυγῆς πρός τήν Αἴγυπτο. Ἔπειτα τοποθετεῖται ὁ ἀστερίσκος πάνω ἀπό τόν ἀμνό, ὅπως φώτιζε ὁ λαμπρός ἀστέρας πάνω ἀπό τή φάτνη τῆς θείας Γέννησης. Σέ μιά ἑπόμενη φάση, ὁ Ἱερέας παίρνει τή λόγχη καί κεντᾶ τόν ἀμνό· κόβει μικρά κομμάτια γιά τίς μερίδες τῶν Ἁγίων καί τῶν Ἀγγέλων καί τούς «μαργαρίτες» - δηλαδή τά *ψίχουλα τῆς ψίχας* τοῦ ψωμιοῦ, τίς *ψυχούλες* ζώντων καί κεκοιμημένων ἀνθρώπων πού μνημονεύονται ὑπέρ ὑγείας καί ἀναπαύσεως. Καταλαβαίνουμε, λοιπόν, πῶς πλέκεται τό ὑλικό μέ τό ἄυλο, τό κοσμικό μέ τό ὑπερκόσμιο; Καταλαβαίνουμε ἔτσι πώς τό αἰσθητό μέ τό ὑπεραισθητό, ἀλλά καί μέ τό ἀσυναίσθητο ἀκόμα, συμφύρονται σ' αὐτό πού λέμε Μυστήριο, σ' αὐτό πού λέμε Λατρεία!

Μετά ἀπό λίγη ὥρα γίνεται ἡ «Μικρή Εἴσοδος», ὁπότε ὁ Ἱερέας παίρνει τό κλειστό Εὐαγγέλιο, πού 'ναι γραμμένος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ γιά τήν ἐντός τοῦ ναοῦ περιφορά του. Τό Εὐαγγέλιο συμβολίζει τόν Χριστό, τόν Υἱό καί Λόγο τοῦ Θεοῦ. Προπορεύεται ὁ νεωκόρος μέ ἕνα ἀναμμένο κερί πού φωτίζει καί προετοιμάζει τόν δρόμο· τοῦτο συμβολίζει ἐκεῖνον πού προπορεύθηκε τοῦ Ἰησοῦ, προετοίμασε τήν ἔλευσή Του καί ὀνομάστηκε Πρόδρομός Του, δηλαδή τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Βαπτιστή. Μέ τό κλειστό Εὐαγγέλιο δέν φαίνεται τό κείμενο, τό Εὐαγγέλιο σιωπᾶ, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀκόμα δέν κηρύχθηκε, ὁ Χριστός δέν μίλησε· τό ἱερό βιβλίο περιφέρεται κλειστό στό μέσον τοῦ ἐκκλησιά-

σματος, ὅπως κι' ὁ Χριστός περιῆλθε στόν κόσμο χωρίς νά κηρύξει κατά τά πρῶτα χρόνια τῆς ἐπιγείου ζωῆς Του. Ὕστερα ἀνοίγει τό Εὐαγγέλιο, διαβάζει ὁ Ἱερέας, ἀκούγεται ὁ Λόγος τοῦ Κυρίου, ὁ Χριστός κηρύττει στόν λαό κι' ἐμεῖς ἀκοῦμε καί διδασκόμαστε.

Ἄλλο σημεῖο τῆς Θείας Λειτουργίας εἶναι ἡ «Μεγάλη Εἴσοδος». Ἱερέας, νεωκόρος, ἐξαπτέρυγα, δισκοπότηρο, ἄρτος καί οἶνος, *«λάβετε φάγετε»*, *«πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες»*, γονυπετεῖς γιαγιάδες... Ὅλοι παρόντες στήν ἱερή πομπή πού ξεκινᾶ ἀπό τήν Ἁγία Πρόθεση, διέρχεται τοῦ κυρίως ναοῦ καί καταλήγει στήν Ἁγία Τράπεζα. Εἶναι ἡ σταυρική πορεία τοῦ Κυρίου πρός τόν Γολγοθᾶ, πρός τή Θυσία. Γι' αὐτό στήν Ἁγία Πρόθεση τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης, εἶναι τοιχογραφημένη ἡ «Θυσία», ὁ Χριστός πού θυσιάζεται *ὑπέρ πάντων ἡμῶν καί πάντων τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν*. Ὁ ἀμνός λογχίστηκε ἤδη μέ τή λόγχη, τό αἰχμηρό μαχαιράκι πού χρησιμοποιεῖ ὁ λειτουργός γιά νά κόψει, ὅπως ὁ Χριστός λογχίστηκε ἀπό τόν Ρωμαῖο στρατιώτη. Στήν Ἁγία Τράπεζα, λοιπόν, ὁ Ἱερέας προσθέτει τούς μαργαρίτες τοῦ προσφόρου στόν οἶνο καί μετά εὔχεται στό Ἅγιο Πνεῦμα γιά τή μεταβολή τους σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ: *«καί ποίησον τόν μέν Ἄρτον τοῦτον, τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου»* καί *«τό δέ ἐν τῷ Ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου»*.

Στό πλαίσιο αὐτό τί συμβαίνει στόν ναό; Ὁ ψάλτης ψέλνει *«Οἱ τὰ Χερουβεὶμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ τῇ Ζωοποιῷ Τριάδι τὸν Τρισάγιον ὕμνον προσᾴδοντες πᾶσαν τὴν βιωτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν ὡς τὸν βασιλέα τῶν ὅλων ὑποδεξόμενοι ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον τάξεσιν»*. Αὐτοί πού εἰκονίζουν μυστικά τά Χερουβείμ –θά δοῦμε στή συνέχεια ποιοί εἶναι- καί ψέλνουν τόν Τρισάγιο Ὕμνο στήν Ἁγία Τριάδα - ἐδῶ οἱ ψάλτες- (...), νά υποδεχτοῦμε τόν Βασιλέα τῶν ὅλων. Οἱ ψάλτες ψέλνουν, οἱ Ἱερεῖς ὑψώνουν μέ τά χέρια τους τόν Βασιλέα (στό δισκοπότηρο) καί... οἱ τάξεις τῶν Ἀγγέλων δορυφοροῦν τόν Βασιλέα, όπως κάνουν οἱ φρουροί. Μά φυσικά, ποιοί ἄλλοι, αὐτούς τούς Ἀγγέλους πού συνοδεύουν τόν

Χριστό ἀναπαριστοῦν τά ἐξαπτέρυγα καί τά παιδιά πού τά ἀναλαμβάνουν στήν ἱερή πομπή. Πῶς ἡ Ἐκκλησία μας σοφά ἀντιστοίχισε τά πρακτικά μέ τά συμβολικά, τά φαινόμενα μέ τά σημαινόμενα, τά ὁρατά μέ τά ἀόρατα, τά κοσμικά μέ τά ὑπερκόσμια καί, μάλιστα, μέ ἕναν τρόπο ἱερό, αὐτό ὀνομάζεται Μυστήριο. Κι' ἡ μυστηριακή ζωή εἶναι ἡ πλούσια ἐμπειρία αὐτοῦ τοῦ Μυστηρίου, τό πῶς ἐμεῖς -ὁ καθένας μας- λαμβάνουμε μέρος στή Λατρεία, πῶς, ἐνῶ ζοῦμε αὐτά πού βλέπουμε κι' ἀγγίζουμε κι' ἀκοῦμε, γινόμαστε συμμέτοχοι τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Πῶς ξυπνοῦμε τό πρωί καί, ἐνῶ εἴμαστε στό σήμερα, βρισκόμαστε νά περπατοῦμε μαζί Του τήν ὁδό τοῦ μαρτυρίου στόν Γολγοθᾶ καί νά γινόμαστε ἐμεῖς οἱ σταυρωτές Του, ἐμεῖς ὁ λαός πού ἐπευφημεῖ στά Ἱεροσόλυμα *«εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος»* καί πάλιν *«σταύρωσον, σταύρωσον Αὐτόν»*, ἐμεῖς ὁ Νικόδημος κι' ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ, ἐμεῖς οἱ μυροφόρες γυναίκες, ἐμεῖς ὁ Πρόδρομός Του, ἐμεῖς συνοδοιπόροι Του στόν σταυρό, ἐμεῖς τά Χερουβίμ Του καί τελικά ἐμεῖς οἱ Κοινωνοί Του!

Κατόπιν εἶναι ὁ καθαγιασμός τῶν Τιμίων Δώρων, ὁπότε τό ψωμί καί τό κρασί μεταβάλλεται σέ κυριακό σῶμα καί αἷμα. «Καί τί σημαίνει τό γεγονός πώς εὐλογήθηκε ἕνα κομμάτι ψωμί και λίγο κρασί;», σκέφτεται κάποιος. Νά δοῦμε ἀπό ποῦ ξεκινᾶ αὐτό τό ψωμί κι' αὐτό τό κρασί. Ὁ ἀγρός μέ τόν στάχυ καί τό ἀμπέλι μέ τό σταφύλι γίνονται μέρος τῆς Ἐκκλησίας, γίνονται «πρόναος λατρείας» κι' ὁ κόπος τοῦ γεωργοῦ καί τοῦ ἀμπελουργοῦ καταξιώνεται σέ τέτοιο βαθμό πού γίνεται τό ἔργο τῶν χειρῶν τους τίμιο σῶμα καί τίμιο αἷμα τοῦ Χριστοῦ κι' ἐξαγιάζεται. Τότε ὁ Ἱερέας ἀναφωνεῖ *«Τά σά ἐκ τῶν σῶν Σοί προ-*

σφέρομεν», πού πάει νά πεῖ *«σοῦ προσφέρουμε τά δικά σου ἀπό τά δικά σου»*. Ἄρα παίρνουμε τή Δημιουργία τοῦ Θεοῦ καί Τοῦ τήν ἀντιπροσφέρουμε σάν νά 'τανε δική μας, διότι εἶναι ὄντως δική μας, μᾶς τήν χάρισε λέγοντας στόν Ἀδάμ: *«αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε τήν γῆν καί κατακυριεύσατε αὐτῆς καί ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης...»* (Γεν. α΄, 27-31). Ἀκριβῶς τήν ἐντολή αὐτή τοῦ Θεοῦ τηρεῖ ὁ γεωργός κι' ὁ ἀμπελουργός, χωρίς νά τό ὑποψιάζονται κἄν καί χωρίς νά ξέρουν ὅτι ὁ καθημερινός μόχθος κι' ὁ ἱδρῶτας τους ἐξαγιάζεται. Κι' ἄν ἐργάζονται ταπεινά μέ

ἕνα *«δόξα σοι ὁ Θεός»*, σάν ἄλλη θεία Εὐχαριστία, ἡ δουλειά τους γίνεται λατρεία.

Στήν εὐχή τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς γιά τόν καθαγιασμό, ὁ Ἱερέας λέγει μυστικῶς: *«ἔτι προσφέρομέν σοι τήν λογικήν ταύτην καί ἀναίμακτον λατρείαν, καί παρακαλοῦμεν σε καί δεόμεθα καί ἱκετεύομεν· κατάπεμψον τό Πνεῦμα σου τό Ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καί ἐπί τά προκείμενα δῶρα ταῦτα (...)»*. Ἱκετεύουμε τόν Θεό νά καταπέμψει τό Ἅγιο Πνεῦμα, ὄχι μόνον πάνω στόν ἄρτο καί τόν οἶνο, μά καί «ἐφ' ἡμᾶς» - πάνω μας! Μαζί μέ τό ψωμί καί τό κρασί νά ἁγιαστοῦμε κι' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, τό σῶμα καί τό αἷμα τό δικό μας, με τήν κάθοδο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γιά τέτοια ἱερότατη ἱκεσία, γιά τέτοιο σοβαρότατο αἴτημα ἡ ψυχή λυγίζει μαζί μέ τά γόνατα καί πέφτουμε στή γῆ, ὅπως βλέπουμε πολλούς κατά αὐτή τήν ὥρα τῆς Λειτουργίας.

Κάθε στιγμή τῆς λατρείας γίνεται μέ τήν ταυτόχρονη πορεία ψυχῆς καί σώματος πρός τόν Θεό, μά ὁ χρόνος καί ὁ χῶρος στεναχορεῖ τήν περαιτέρω ἀνάπτυξη. Ἄς σημειώσουμε ἀκόμα ἕνα τελευταῖο παράδειγμα. Κάθε φορά πού ὁ λειτουργός στέκεται στήν Ὡραία Πύλη καί εὐλογεῖ μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου, εἶναι λογικό ὅτι ἀπευθύνεται σέ κάποιους, ἄρα ἀπ' αὐτούς ἀναμένει νά ἀνταποκριθοῦν. Ὅταν στρέφεται πρός τό ἐκκλησίασμα καί λέει, λόγου χάριν, *«εἰρήνη πάσι»*, δηλαδή *«εἰρήνη σέ ὅλους»*, εὔχεται σέ ἐμᾶς τούς παρόντες νά ζοῦμε εἰρηνικά. Ὁ λαός ἀπαντᾶ -μέ τή φωνή μᾶλλον τοῦ ψάλτη- *«καί τῷ πνεύματί σου»*, δηλαδή τοῦ ἀντευχόμαστε *«τό ἴδιο καί στό δικό σου πνεῦμα»*. Ἤ ἀλλοῦ λέγει *«ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί Πατρός καί ἡ Κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἴη μετά πάντων ὑμῶν»*, *«νά 'ναι μαζί σας»*· σ' ἐμᾶς τά εὔχεται ὅλα αὐτά καί εἶναι αὐτονόητο ὅτι, ὅταν κάποιος ἀπευθύνεται σ' ἐμᾶς, τοῦ δίνουμε τήν προσήκουσα προσοχή καί ἀντιδροῦμε ἀνάλογα. Γυρνᾶ ὁ Ἐπίσκοπος ἤ ὁ Ἱερέας καί μᾶς προσφέρει τήν εἰρήνη καί τή Χάρη τοῦ Θεοῦ γιά νά τήν ἔχουμε μαζί μας. Ἐμεῖς πῶς δεχόμαστε μιά τέτοια δωρεά; Ἀδιάφοροι, καθιστοί καί συζητώντας γιά τό «δι' εὐχῶν» πού πλησιάζει; Αὐτό, ἀνθρωπίνως θά χαρακτηριζόταν ἀγένεια! Ὄρθιοι δεχόμαστε τήν εὐλογία πού δίδει ὁ κληρικός, κλίνοντας ἐλαφρῶς τό κεφάλι δείχνουμε ὅτι τή δεχόμαστε μέ εὐχαρίστηση καί εὐχαριστία, τή στιγμή πού ὁ ψάλτης ἀπαντᾶ ἐκ μέρους μας *«καί μετά τοῦ πνεύματός σου»* (*«ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ νά 'ναι μαζί καί μέ τό δικό σου πνεῦμα»*). Εἶναι κι' οἱ δεήσεις πού μᾶς παρακινεῖ ὁ λειτουργός νά ἀναπέμψουμε: *«Ὑπέρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καί τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν»*, δηλαδή *«νά δεηθοῦμε στόν Κύριο...»*. Μᾶς

παρακινεῖ συνέχεια νά δεηθοῦμε στόν Κύριο *«ὑπέρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου»*, *«τοῦ ἁγίου οἴκου τοῦτου»* - τοῦ ναοῦ *«καί τῶν μετά πίστεως, εὐλαβείας καί φόβου Θεοῦ εἰσιόντων ἐν αὐτῷ»* - ὅσους βρισκόμαστε ἐκεῖ, *«ὑπέρ τῶν εὐσεβῶν καί Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν»* ὅλων τῶν ὁμοδόξων ἔστω κι' ἄν ἀπουσιάζουν, *«ὑπέρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν»*, *«ὑπέρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως καί χώρας καί τῶν πίστει οἰκούντων ἐν αὐταῖς»* - γιά τούς πολίτες τής πόλης καί κάθε πόλης καί χώρας, *«ὑπέρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καί καιρῶν εἰρηνικῶν...»* - γιά εἰρηνικές καιρικές συνθῆκες καί εὐφορία τῶν καρπῶν, *«ὑπέρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων, αἰχμαλώτων»* - γιά τούς ἀνήμπορους, τούς αἰχμαλώτους, τούς θλιμμένους, τούς ὀργισμένους, ὅσους διατρέχουν κίνδυνο ἤ ἔχουν κάποια ἀνάγκη, *«τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν»*. Κι' ἐμεῖς κάθε φορά καί γιά τόν κάθε ἕναν ἀπαντοῦμε *«Κύριε ἐλέησον»*. Δεηθήκαμε γιά τόσα καί τόσους, εὐχηθήκαμε γιά ὅλους καί ὅλα. Τελικά, χωρίς νά τό ἐπιδιώξουμε, ἀνάμεσα σέ αὐτούς γιά τούς ὁποίους εὐχηθήκαμε, εἴμαστε κι' ἐμεῖς! Κατά συνέπειαν, ἐάν εἴμαστε σέ ἐγρήγορση καί μετέχουμε στίς δεήσεις καί στήν ὅλη Ἀκολουθία, τότε αὐτή ἡ προσευχή πού ἐνεργοῦμε, γίνεται γιά ὅλους καί μέσα σέ ὅλους εἴμαστε κι' ἐμεῖς.

Αὐτή εἶναι ἡ λατρεία μας: μιά καθημερινή σχέση τῶν πιστῶν μεταξύ τους καί μέ τόν Θεό. Αὐτή εἶναι ἡ λατρεία μας ὡς ἔργο ὅλων ἐμᾶς μαζί: τοῦ ψάλτη, τοῦ παιδιοῦ μέ τά ἐξαπτέρυγα, τῆς γιαγιᾶς πού ζύμωσε τό πρόσφορο, τοῦ γεωργοῦ καί τοῦ ἀμπελουργοῦ, τοῦ ἐλαιοπαραγωγοῦ καί τοῦ μελισσοκόμου, τοῦ ἱερέα, τῆς κυρίας πού γονατίζει ὑποδεχόμενη τόν βασιλέα, τοῦ νεωκόρου, τοῦ πιστοῦ πού εἶναι παρῶν, μά κι' ἐκείνου πού εἶναι ἀπῶν...

Ἔτσι, ἡ προσευχή κι' ἡ λατρεία, ἀπό γράμματα πού γεμίζουν σελίδες γίνεται σύναξη ἀνθρώπων, ἀγωνιζόμενων καί πορευόμενων στή σωτηρία. Ἡ λατρεία δέν εἶναι παθητική λήψη εὐλογίας, ἕνα κατέβασμα θείων δεδομένων πού ἐγκαθίσταται μηχανικά. Ἡ λατρεία εἶναι δράση, ἀπαιτεῖ ἀλληλεπίδραση, προϋποθέτει συμμετοχή, θέλει ἐγρήγορση καί νήψη.

Γιά νά ἀπολαύσεις τόν καρπό, πρέπει νά σηκώσεις τό χέρι σου νά τόν ἀδράξεις. Γιά νά ζήσεις τή λατρεία, εἶναι χρεία νά γίνεις μέλος της, νά γίνεις μέ ὅλους Ἐκκλησία. Οἱ Χριστιανοί δέν εἴμαστε παθητικοί δέκτες· εἴμαστε ἐνεργητικοί ἀναζητητές τῆς Ἀλήθειας, ἀκούραστοι μετανοοῦντες, ἐρανιστές πνευματικῶν ἐμπειριῶν καί ἐραστές τοῦ Παραδείσου!

Ἡ καλλιέργεια τῶν χαρισμάτων

Ἀντώνιου Χαραλάμπους
Θεολόγου

«Ἰδού σοί τό τάλαντον,
ὁ Δεσπότης ἐμπιστεύει ψυχή μου·
φόβω δέξαι τό χάρισμα,
δάνεισαι τῷ δεδωκότι,
διάδος πτωχοῖς,
καί κτῆσαι φίλον τόν Κύριον...»[1]

Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ τήν κορωνίδα τῆς δημιουργίας. Ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπό τόν Θεό «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσίν Του», πού σημαίνει ὅτι ἔχει προικιστεῖ μέ πολύ μεγάλα χαρίσματα (ἐλευθερία, δημιουργικότητα, δυνατότητα νά ἀγαπᾶ καί νά ἐξουσιάζει τήν κτίση) καί ἀξιοποιώντας σωστά αὐτά τά χαρίσματα μπορεῖ νά κοινωνήσει καί νά ἑνωθεῖ κατά χάριν μέ τόν Τριαδικό Θεό. Ὁ κάθε ἄνθρωπος εἶναι μία ξεχωριστή, ἀνεπανάληπτη προσωπικότητα, ἀποτελώντας τήν ἴδια στιγμή κομμάτι ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας· μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νά γίνει μέλος τῆς Ἐκκλησίας καί ἀληθινά υἱός τοῦ Θεοῦ. Γιά τόν κάθε ἄνθρωπο ὁ ἴδιος ὁ Θεός θυσιάστηκε, γιά νά προσφέρει τήν ἀληθινή ζωή.

Ἡ ἀληθινή ζωή εἶναι σταυροαναστάσιμη, ζωή θυσίας, ἄσκησης, ἁγιασμοῦ. Εἶναι νέκρωση καί συνανάσταση μέ τόν Χριστό· νέκρωση τοῦ παλαιοῦ ἑαυτοῦ μας, τῆς ἁμαρτίας μέσα μας καί φανέρωση τῆς αἰώνιας ζωῆς στό θνητό σῶμα μας. Ἡ πορεία αὐτή τῆς ἄσκησης καί τοῦ ἁγιασμοῦ ἑνοποιεῖ τίς δυνάμεις τῆς ψυχῆς (ἐπιθυμητικό, θυμοειδές, λογικό), ὥστε πλέον ὁ ἄνθρωπος νά μήν λειτουργεῖ διχασμένος, ἀλλά νά ἀγαπᾶ τόν Θεό ἀληθινά, «ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ καί ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ καί ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ». Συνδέει τά πάντα μέ τόν Θεό καί Τόν εὐχαριστεῖ γιά τά πάντα. Ὁ Θεός γίνεται τό κέντρο τῆς ζωῆς του καί ἡ ζωή του πλέον νοηματοδοτεῖται διαφορετικά, φωτίζεται καί λειτουργεῖ ἀληθινά.

1. Δοξαστικό Ἀποστίχων Ὄρθρου Μεγάλης Τρίτης.

Ἡ εὐχαριστία πρός τόν Θεό ὡς τρόπος καί στάση ζωῆς ἀποτελεῖ καρπό τῆς καινῆς Ζωῆς πού ἀνέτειλε ἀπό τόν τάφο. Ὁλόκληρη ἡ ζωή, ὅλες οἱ ἡμέρες καί οἱ ὧρες γίνονται εὐχαριστία. Ὁ ἄνθρωπος εὐχαριστεῖ τόν Θεό ἀκόμη καί γιά τά πιό μικρά, τά ταπεινά, τά καθημερινά. Εὐχαριστώντας, μπορεῖ νά δεχθεῖ τά δῶρα τοῦ Θεοῦ καί νά τά ἐκτιμήσει: τόν ἴδιο τόν Χριστό, τήν Παναγία, τούς Ἁγίους, τούς συνανθρώπους, τούς γονεῖς, τούς φίλους, τούς συμμαθητές, τόν κόσμο ὁλόκληρο[2]. «Ὅλα τά πράγματα μαρτυροῦν καί κοινωνοῦν σέ μᾶς τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τήν εὐδοκία ἤ τή χάρη του. Συνεπῶς τά πάντα εἶναι ἕνα ὄχημα τοῦ θείου δώρου, ἀκριβῶς ὅπως κάθε δῶρο πού κάνουμε ὁ ἕνας στόν ἄλλο εἶναι ἕνα σημεῖο κι ἕνα ὄχημα τῆς ἀγάπης μας γιά τούς ἄλλους. Ὅμως ἕνα δῶρο ζητᾶ ἀνταπόδοση ἀπό ἄλλο δῶρο, ὥστε νά διαπιστώνεται ἡ ἀμοιβαιότητα τῆς ἀγάπης. Στόν Θεό ὅμως ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά δώσει τίποτα πίσω ἐκτός ἀπ' αὐτό πού τοῦ δόθηκε γιά τίς ἀνάγκες του· τό δῶρο του, λοιπόν, εἶναι θυσία καί τήν προσφέρει εὐχαριστώντας τόν Θεό...

Προσφέροντας τόν κόσμο στόν Θεό ὡς δῶρο ἤ θυσία, θέτουμε σ' αὐτόν τή σφραγῖδα τῆς δικῆς μας ἐργασίας, τῆς κατανόησης, τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας καί τῆς πορείας μας πρός τόν Θεό. Ὅσο περισσότερο συλλαμβάνουμε τήν ἀξία καί τό περίπλοκο αὐτοῦ τοῦ θείου δώρου καί ἀναπτύσσουμε τίς δυνατότητές του καί συνεπῶς αὐξάνουμε τά ταλέντα πού δόθηκαν σέ μᾶς, τόσο περισσότερο δοξάζουμε καί χαροποιοῦμε τόν Θεό, ἀποδεικνύοντας ὅτι εἴμαστε δραστήριοι συνέταιροι στόν διάλογο τῆς ἀγάπης μεταξύ αὐτοῦ καί ἐμᾶς»[3].

Ἡ ἀξιοποίηση τῶν χαρισμάτων τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἀποτελεῖ καρπό καλλιέργειας. Καλλιέργειας ἐσωτερικῆς, καρδιακῆς. Μέσῳ τῆς τήρησης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καί τῆς συμμετοχῆς στή μυστηριακή ζωή ὁ ἄνθρωπος γίνεται δεκτικός τῆς χάρης τοῦ Θεοῦ καί ἀνακαλύπτει τόν ἀληθινό ἑαυτό του, μέ τά χαρίσματα καί τίς δυνατότητές του, ἀποκαλύπτοντας ταυτόχρονα τό ψέμα τῆς ἁμαρτίας καί τῶν παθῶν του. Τά πάθη ἀποτελοῦν παρά φύση κα-

2. Βλ. Ἀρχιμ. Γεωργίου, *Ἡ εὐχαριστιακή ζωή*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου, Ἅγιον Ὄρος 2004, σ. 29-30.

3. Πρωτ. Δημητρίου Στανιλοάε, «Ὀρθοδοξία, ἀναστάσιμη ζωή», στόν τόμο *Ἀνάσταση καί ζωή*, ἐκδ. Ἁρμός, σελ. 108-109.

τάσταση γιά τόν ἄνθρωπο, ἐνῶ οἱ ἀρετές καί τά χαρίσματα κατά φύση κατάσταση. Βέβαια, οἱ φυσικές ἀρετές, πού ὑπάρχουν στόν κάθε ἄνθρωπο ὡς σφραγῖδα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, χρειάζονται τόν φωτισμό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γιά νά λειτουργήσουν θετικά. Ὅπως τό λυχνάρι μέ τό λάδι παραμένει σκοτεινό, ἄν δέν ἔρθει σέ ἐπαφή μέ τή φωτιά, ἔτσι καί ἡ ψυχή μέ τίς φυσικές ἀρετές παραμένει σβηστή καί σκοτισμένη, ἄν δέν δεχθεῖ τόν φωτισμό τοῦ Πνεύματος[4]. Φωτιζόμενος μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα, ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνο ἀξιοποιεῖ τίς ἀρετές του καί τά τάλαντά του, ἀλλά τά αὐξάνει κατά Θεόν[5].

Ταυτόχρονα, ὁ ἄνθρωπος ἀπολαμβάνει καί χαίρεται μέ τά χαρίσματα τῶν συνανθρώπων του. Ὅπως στό μοναστῆρι ὁ μοναχός χαίρεται μέ τά χαρίσματα καί τήν πρόοδο τῶν συμμοναστῶν του, ἔτσι καί στόν κόσμο ὁ κάθε ἕνας μπορεῖ νά ἀπολαμβάνει τά χαρίσματα τῶν ἄλλων. Ἰδιαίτερη χαρά, μάλιστα, νοιώθουν οἱ «ἔχοντες ἐξουσίαν» (πνευματικοί πατέρες, γονεῖς, διοικητικοί ἄρχοντες) βλέποντας τά παιδιά τους καί τούς ὑφιστάμενούς τους νά προοδεύουν, μέσα ἀπό τήν καλλιέργεια τῶν χαρισμάτων τους. Σ' αὐτή τήν πρόοδο συμβάλλουν καί οἱ ἴδιοι δίνοντάς τους διάφορες εὐκαιρίες γιά νά ἀνακαλύψουν καί νά ξεδιπλώσουν τά χαρίσματα πού ἔχουν.

Μέ αὐτό τόν εὐχαριστιακό τρόπο ζωῆς λειτουργοῦσαν οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας: ὁ Μ. Βασίλειος θυσίασε τή ζωή του στήν Ἐκκλησία γενόμενος ἐπίσκοπος καί ἀναλώθηκε στή συγγραφή βιβλίων, τήν καταπολέμηση τῶν αἱρέσεων καί τήν ἵδρυση τῆς γνωστῆς Βασιλειάδας· ἡ ἁγία Κασσιανή μέ τή συγγραφή καί μελοποίηση τροπαρίων ὕμνησε τόν Θεό καί τούς ἁγίους καί στόλισε τή λατρεία τῆς Ἐκκλησίας· ὁ ἅγιος Παΐσιος ὁ Ἁγιορείτης ἀπό ἐρημίτης ἔγινε «ἀσκητής τῆς ἀγάπης», δεχόμενος καί παρηγορώντας στό κελί του πλῆθος προσκυνητῶν καί στηρίζοντάς τους μέ τήν προσευχή.

Ἑπομένως, ἡ λειτουργία τῶν χα-

4. Βλ. Γεωργίου Μαντζαρίδη, *Χριστιανική Ἠθική ΙΙ*, ἐκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 73-82.

5. Βλέπε τήν παραβολή τῶν ταλάντων: «ὁ τά πέντε τάλαντα λαβών εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς καί ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα· ὡσαύτως και ὁ τά δύο ἐκέρδησε και αὐτός ἄλλα δύο. Ὁ δέ τό ἕν λαβών ἀπελθών ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ και ἀπέκρυψε τό ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ». Ματθ. κε΄, 16-18.

ρισμάτων ἀποτελεῖ καρπό τῆς εὐχαριστιακῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀληθινῆς στάσης του πρός τόν Θεό καί τόν συνάνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος προσφέρει τή ζωή του, τόν χρόνο του, τά χαρίσματά του ὡς θυσία μέ γνώμονα τήν ἀγάπη, λαμβάνοντας ἀπό τόν Θεό φώτιση καί ἁγιασμό. Ἐνεργώντας εὐχαριστιακά, ὁ ἄνθρωπος ἀληθεύει «ἐν ἀγάπῃ»[6], ἁγιάζεται καί φωτίζει καί τούς γύρω του.

«Δεῦτε πιστοί, ἐπεργασώμεθα προθύμως τῷ Δεσπότῃ·
νέμει γάρ τοῖς δούλοις τόν πλοῦτον,
καί ἀναλόγως ἕκαστος, πολυπλασιάσωμεν,
τό τῆς χάριτος τάλαντον.
Ὁ μέν σοφίαν κομιείτω, δι' ἔργων ἀγαθῶν.
Ὁ δέ λειτουργίαν λαμπρότητος ἐπιτελείτω,
κοινωνείτω δέ τοῦ λόγου, πιστός τῷ ἀμυήτῳ,
καί σκορπιζέτω τόν πλοῦτον, πένησιν ἄλλος·
οὕτω γάρ τό δάνειον πολυπλασιάσομεν,
καί ὡς οἰκονόμοι πιστοί τῆς χάριτος,
δεσποτικῆς χαρᾶς ἀξιωθῶμεν,
αὐτῆς ἡμᾶς καταξίωσον,
Χριστέ ὁ Θεός, ὡς φιλάνθρωπος»[7].

6. Ἐφεσ. δ΄, 15.
7. Ἰδιόμελο Ἀποστίχων τῶν Αἴνων Ὄρθρου Μ. Τρίτης.

Ἡ σωτηρία τῶν παιδιῶν περνᾶ μέσα ἀπό τόν ἐξαγιασμό τῶν γονέων[1]

Ἐπιμέλεια: Σάββα Παρῆ
Θεολόγου

Οἱ γονεῖς ἑνός δύστροπου καί ἐπαναστατημένου παιδιοῦ, κατέφυγαν στόν ἅγιο Πορφύριο, διηγώντας τήν κατάστασή τους καί ζητώντας ὁδηγίες γιά τήν σωστή ἀντιμετώπισή της. Ὁ Ἅγιος τούς ἔλεγε, τί πρέπει ἐκεῖνοι νά προσέξουν στή ζωή τους. Οἱ γονεῖς, κάθε τόσο, ἐπανέφεραν τό θέμα τοῦ παιδιοῦ τους, ἀλλά ὁ γέροντας πάλι τούς μιλοῦσε γιά τά χριστιανικά τους καθήκοντα, ὡς γονέων. Τότε οἱ γονεῖς ἐξανέστησαν καί τοῦ εἶπαν: Γέροντα ἐμεῖς δέν ἤρθαμε ἐδῶ γιά τόν ἑαυτό μας. Αὐτά πού μᾶς λέτε τά ξέρουμε ἀπό μικρά παιδιά καί τά διδάσκουμε στούς ἄλλους. Γιά τό παιδί μας ἤρθαμε. Κι ὁ Γέροντας τούς ἀπάντησε: «Μά δέν καταλάβατε ὅτι γιά τό παιδί σας σᾶς μιλῶ τόσην ὥρα; Δέν καταλάβατε ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ παιδιοῦ σας περνᾶ μέσα ἀπό τόν ἐξαγιασμό τόν δικό σας; Ὄχι τή θεωρία, ἀλλά τήν πράξη τοῦ ἐξαγιασμοῦ;» Καί συμπλήρωσε, ἔπειτα ἀπό λίγο: «Πρέπει ν' ἀρχίσετε τήν ἐργασία αὐτή ἀμέσως ἄν πραγματικά ἀγαπᾶτε τό παιδί σας.

Τά περισσότερα προβλήματα τῶν παιδιῶν, συνήθιζε νά λέει ὁ ἅγιος Πορφύριος, ὀφείλονται σέ λάθη τῶν γονέων, στίς κακές σχέ-

1. Ἀπό τό βιβλίο Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς-Χρυσοπηγῆς, Χανιά 2009.

σεις μεταξύ τους πού δημιουργοῦν ἀρνητική ἀτμόσφαιρα μέσα στό δειγμα πού δίνουν στά παιδιά τους μέ τήν ὅλη βιοτή τους. Γι' αὐτό καί μιλοῦσε γιά «μπερδεμένα» παιδιά «μπερδεμένων» γονέων.

Ἔτσι, πάντοτε ὁ Ἅγιος ἀπευθυνόμενος πρός τούς γονεῖς τόνιζε μέ ἔμφαση τή σημασία πού ἔχει γιά τά παιδιά, νά ἀποκτήσουν οἱ ἴδιοι ἁγιότητα: «Γίνετε ἅγιοι καί δέ θά ἔχετε κανένα πρόβλημα μέ τά παιδιά σας».

Καί μιλώντας γιά ἁγιότητα ἐννοοῦσε οἱ γονεῖς νά συμπεριφέρονται μεταξύ τους μέ ἀγάπη, καλοσύνη, ταπείνωση, νά ζοῦν τή μυστηριακή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, νά ἐξομολογοῦνται, νά κοινωνοῦν, νά προσεύχονται, νά ἔχουν ἠρεμία καί γαλήνη. Αὐτή ἡ πνευματική κατάσταση τῶν γονέων, τό καλό παράδειγμα, ἡ ἀληθινή ἀγάπη, ἐπιδροῦν τόσο καταλυτικά στόν ψυχικό κόσμο τῶν παιδιῶν τους, ὥστε ἡ ἀνατροφή καί διαπαιδαγώγησή τους γίνεται σωτήρια γι' αὐτά. Ἰδιαιτέρως δέ, ὁ Ἅγιος στεκόταν πολύ στήν ἐπίδραση πού ἔχει ἡ προσευχή στά παιδιά γι' αὐτό καί συμβούλευε τούς γονεῖς: «Μή πιέζετε τά παιδιά σας. Αὐτά πού θέλετε νά τούς πεῖτε, νά τά λέτε μέ τήν προσευχή σας. Τά παιδιά δέν ἀκοῦν ἀπό τά αὐτιά, ἀλλά μόνο ὅταν ἔρχεται ἡ Θεία Χάρις, ἡ ὁποία τά φωτίζει καί τότε ἀκοῦν αὐτά πού θέλουμε νά τούς ποῦμε. Ὅταν θέλετε νά πεῖτε κάτι στά παιδιά σας, πέστε το στήν Παναγία κι αὐτή θά ἐνεργήσει. Ἡ προσευχή σας αὐτή θά γίνει σάν τό πνευματικό χάδι, πού ἀγκαλιάζει τά παιδιά, κι αὐτό τά ἕλκει. Νά μάθετε νά μιλᾶτε στόν Θεό γιά τά παιδιά σας. Ἀντί νά τά μαλώνετε νά μιλᾶτε στό Θεό γι' αὐτά. Ὅταν τά παιδιά μας βρίσκονται ὑπό τήν ἄμεση καί συνεχῆ ἐποπτεία, παρακολούθηση καί προστασία τοῦ Θεοῦ τότε νά εἴμαστε βέβαιοι πώς ποτέ δέν θά παραστρατήσουν. Δέν πρέπει νά κάνουμε στά παιδιά μας συνέχεια ὑποδείξεις, οὔτε νά τά συμβουλεύουμε συνέχεια καί νά τά μαλώνουμε, ἀλλά νά δίνουμε τό καλό παράδειγμα καί ἔπειτα νά σηκώνουμε τά χέρια στό Θεό καί νά προσευχόμαστε».

Τά παιδιά θέλουν κοντά τους ἁγίους ἀνθρώπους, μέ πολλή ἀγάπη, πού δέν θά τούς κάνουν διδασκαλία, οὔτε θά τούς φοβερίζουν, ἀλλά θά ζοῦν μέ ἁγιότητα καί θά τούς βλέπουν, θά ζηλεύουν καί θά προσπαθοῦν νά τούς μιμηθοῦν.

Ἄν λοιπόν ἐμεῖς οἱ γονεῖς γίνουμε ἅγιοι μετά θά ἁγιασθοῦν καί τά παιδιά μας. Ἡ ἁγιότητα τῶν γονέων σώζει τά παιδιά τους.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΤΩΝ ΒΑΪΩΝ

Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη

(Φιλιπ. δ΄, 4-9)

*«**4** Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε. **5** Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ Κύριος ἐγγύς. **6** μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν Θεόν. **7** Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. **8** Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε· **9** Ἃ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε· καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν».*

* * *

Ἡ Κυριακή τῶν Βαΐων ἔχει κάτι τό ξεχωριστό. Μαζί μέ τήν Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς εἶναι οἱ δύο Κυριακές τοῦ χρόνου πού δέν ἔχουν ἀναστάσιμο χαρακτήρα. Τήν Κυριακή τῶν Βαΐων δέν ψάλλονται ἀναστάσιμα τροπάρια, οὔτε ἀναστάσιμο ἀπολυτίκιο. Ἀκόμη δέν διαβάζεται στόν Ὄρθρο ἀναστάσιμο (ἑωθινό) εὐαγγέλιο, ὅπως ἐπίσης δέν ἀπαγγέλλεται τό «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι».

Ὁ χαρακτήρας τῆς ἡμέρας αὐτῆς εἶναι ἐντελῶς ξεχωριστός. Εἶναι ταυτόχρονα πένθιμος καί πανηγυρικός. Κατανυκτικός ἀλλά καί χαρμόσυνος. Χαρμόσυνος, διότι ἀποτελεῖ προανάκρουσμα τῆς Ἀναστάσεως. Πένθιμος γιατί μᾶς εἰσάγει στή Μεγάλη ἑβδομάδα· στήν ἑβδομάδα τῶν Σεπτῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου μας.

Τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα, πού προέρχεται ἀπό τήν πρός Φιλιππη-

σίους ἐπιστολή τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι, θά λέγαμε, πλήρως ἐναρμονισμένο μέ τόν χαρακτήρα καί τό περιεχόμενο τῆς ἑορτῆς. Ἀποτελεῖ μιά ἐνθουσιώδη παρακίνηση τοῦ θείου Παύλου πρός ὅλους τούς πιστούς ὅλων τῶν αἰώνων. Μία παρακίνηση χαρᾶς καί εὐφροσύνης.

«Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε», λέγει. Νά χαίρεστε πάντοτε μέ τή χαρά πού προέρχεται ἀπό τήν ἕνωση καί τήν κοινωνία μας μέ τόν Κύριο. Πάλι θά τό πῶ, νά χαίρεστε.

Καί εἶναι ἀπόλυτα δικαιολογημένη αὐτή ἡ χαρά τῶν πιστῶν, ἀφοῦ ὁ Κύριος μέ τήν Ἀνάσταση Του ἐνίκησε τόν μεγάλο καί τελευταῖο ἐχθρό μας τόν θάνατο. Τήν δέ Ἀνάστασή Του θά ἀκολουθήσει καί ἡ δική μας ἀνάσταση κατά τήν Δευτέρα Παρουσία.

Ταυτόχρονα ὅμως τή χαρά πού θά πλημμυρίζει τήν ψυχή σας, λέγει ὁ Ἀπόστολος, πρέπει νά τή συμπληρώνει ἡ ἐπιείκειά σας. Νά εἶσθε ἐπιεικεῖς πρός ὅλους τούς ἀνθρώπους, καί σ' αὐτούς ἀκόμη τούς ἄπιστους, διότι μή ξεχνᾶτε ὅτι ὁ «Κύριος ἐγγύς». Ὁ Κύριος εἶναι κοντά, πλησιάζει νά ἔρθει ὡς Κριτής τῶν πάντων. Αὐτό σημαίνει ὅτι πρέπει νά προσαρμόσετε τή ζωή καί τή συμπεριφορά σας πρός αὐτή τήν ἀλήθεια.

Ἀκόμη, συνεχίζει τό ἱερό κείμενο, νά μή κυριεύεσθε ἀπό ἀγωνιώδη φροντίδα γιά τίποτε, ἀλλά γιά καθετί πού σᾶς παρουσιάζεται, νά κάνετε γνωστά τά αἰτήματά σας στόν Θεό μέ τήν προσευχή καί τή δέηση, οἱ ὁποῖες πρέπει νά συνοδεύονται καί μέ εὐχαριστία γιά ὅσα ὁ Θεός σᾶς ἔδωσε.

Ἔτσι, ὅταν διώχνετε κάθε μέριμνα καί ἐμπιστεύεσθε τόν ἑαυτό σας στήν πατρική πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ἡ εἰρήνη τήν ὁποία ἔχει ὁ Θεός καί τήν μεταδίδει στούς δικούς του, τῆς ὁποίας τήν τελειότητα δέν μπορεῖ νά νιώσει κανένας νοῦς, εἴτε ἀνθρώπινος εἴτε ἀγγελικός, θά φρουρήσει τίς καρδιές σας καί τίς σκέψεις σας, ἐφόσον μένετε ἑνωμένοι μέ τόν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

Καί ὁ Ἀπόστολος καταλήγει προτρέποντας τούς Φιλιππησίους νά σκέπτονται καί νά πράττουν ὅσα εἶναι ἀληθινά, ὅσα εἶναι σεμνά καί σεβαστά, ὅσα εἶναι δίκαια, ὅσα εἶναι ἀμόλυντα καί ἁγνά, ὅσα εἶναι προσφιλῆ στόν Θεό καί στούς καλούς ἀνθρώπους, ὅσα ἔχουν καλή φήμη, καθώς καί ὁποιαδήποτε ἄλλη ἀρετή καί ὁποιοδήποτε ἔργο πού εἶναι ἄξιο ἐπαίνου.

* * *

Ἀπό τίς πολλές καί μεγάλες ἀλήθειες πού περιέχονται στό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα πού ἀναλύουμε, θά ἑστιάσουμε τήν προσοχή μας σέ δύο σημεῖα. Τό πρῶτο εἶναι ἡ ἐπιείκεια γιά τήν ὁποία μίλησε ὁ Ἀπόστολος. Ἡ ἐποχή μας εἶναι ἐποχή στήν ὁποία πρυτανεύει ὁ ἀτομισμός καί ὁ ἐγωκεντρισμός. Συνήθως οἱ ἄνθρωποι εἴμαστε σκληροί καί ἄτεγκτοι ἀπέναντι στούς ἄλλους. Εἴμαστε ἕτοιμοι νά τούς κατακεραυνώσουμε γιά τά λάθη τους. Ἐκδικητικοί καί ἄκαμπτοι ζητᾶμε νά τούς βάλουμε στή θέση τους. Καί ὅμως ὁ Κύριος μᾶς θέλει ἐπιεικεῖς, πράους καί ταπεινούς, ὅπως εἶναι ὁ Ἴδιος. «Μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ, μᾶς εἶπε, ὅτι πρᾶός εἰμι καί ταπεινός τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. ια΄, 29). Ὁ Κύριος καί Θεός μας, ὁ Δημιουργός καί Κυβερνήτης ὅλου τοῦ κόσμου εἶναι «χρηστός καί ἐπιεικής» (Ψαλμ. 85, 5). Δέν μᾶς κατακεραυνώνει μέ ὀργή καί σκληρότητα γιά τήν ἁμαρτωλότητά μας. Ἀντίθετα μᾶς ἐναγκαλίζεται μέ ἀγάπη καί στοργή καί ἐπιείκεια στά λάθη καί τίς πτώσεις μας. Ἡ ἐπιείκεια Του εἶναι ἡ μεγάλη Του δύναμη. Δύναμη πού νικᾶ τά πάντα. Ἡ ἐπιείκεια, λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, εἶναι: ὅ,τι εἶναι τό νερό γιά τή φωτιά, αὐτό εἶναι γιά τόν θυμό ἡ ἐπιείκεια. Τόν σβήνει, τόν ἐξαφανίζει. Ἡ ἐπιείκεια εἶναι γλυκύτητα, παραίτηση καί θυσία τῶν δικαιωμάτων μας. Εἶναι ἡ ἀρετή πού ρυθμίζει ἁρμονικά τίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καί διορθώνει τήν πορεία τῆς ζωῆς μας. Ἐμεῖς δυστυχῶς προσπαθοῦμε νά ἐπιβληθοῦμε στούς ἄλλους μέ τίς φωνές, μέ τήν αὐστηρότητα, γι᾽ αὐτό καί ἀποτυγχάνουμε. Ἐνῶ μέ τήν ἐπιείκεια οἱ ψυχές μαλακώνουν, ἀνοίγουν, μᾶς ἐμπιστεύονται. Μέ τό φύσημα τοῦ βοριᾶ ὁ ἄνθρωπος δέν βγάζει τό ἐπανωφόρι του· τυλίγεται πιό σφικτά σ᾽ αὐτό. Τό βγάζει μέ τή γλυκύτητα καί τή ζεστασιά τοῦ ἥλιου. Μέ τήν ἐπιείκεια, τόν τρόπο συμπεριφορᾶς τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ μας.

Τό δεύτερο σημεῖο εἶναι ἡ ἁγνότητα γιά τήν ὁποία πάλι μιλάει ὁ Ἀπόστολος. Μᾶς προτρέπει νά σκεπτόμαστε καί νά ἐνεργοῦμε ὅσα εἶναι «ἁγνά». Σύμφωνα μέ τούς ἑρμηνευτές ἡ λέξη «ἁγνά» χρησιμοποιεῖται ἐδῶ μέ τήν εὐρεία καί τή στενή ἔννοια. Μέ τήν εὐρεία ἔννοια ἐννοεῖ τήν ἁγνότητα τῶν ἐλατηρίων μέ τά ὁποῖα προβαίνουμε σέ κάποια συγκεκριμένη πράξη. Γιά παράδειγμα οἱ φαρισαῖοι τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυρίου προσεύχονταν, ἀλλά δέν τούς ἐνδιέφερε ἡ ἱερότητα τῆς προσευχῆς

οὔτε ἡ ἁμαρτωλότητά τους. Προσεύχονταν γιά ἐπίδειξη, γιά νά ἀποσπάσουν τόν ἔπαινο καί τόν θαυμασμό τῶν ἀνθρώπων. Πόσες φορές κι ἐμεῖς ἀνακρίνοντας τόν ἑαυτό μας καί βυθίζοντας τό βλέμμα στά βάθη τῆς ψυχῆς μας δέν βρίσκουμε τέτοια ἰδιοτελῆ ἐλατήρια στή συμπεριφορά μας; Ὁ Κύριος ὅμως μᾶς θέλει νά ἔχουμε ἀγνότητα στά ἐλατήρια τῶν πράξεών μας.

Τή λέξη ὅμως τή χρησιμοποιεῖ ὁ ἅγιος Ἀπόστολος, ὅπως εἴπαμε, καί μέ τή στενή ἔννοια. Τήν ἔννοια τῶν ἠθικῶν ἁμαρτημάτων. Τά ἁμαρτήματα αὐτά τῆς σαρκός, λέγει σέ ἄλλη ἐπιστολή του ὁ θεῖος Παῦλος, μολύνουν, πληγώνουν, ὑβρίζουν τό ἴδιο μας τό σῶμα, τό ὁποῖο δημιουργήθηκε ἀπό τά χέρια τοῦ Θεοῦ. Καί εἶναι «ναός τοῦ ἐν ὑμῖν (ἡμῖν) ἁγίου Πνεύματος» Εἴμαστε ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Κατοικεῖ μέσα μας τό Ἅγιο Πνεῦμα. Γι᾽ αὐτό καί τά σώματά μας πρέπει νά ἀναδίδουν τό ἄρωμα τῆς ἁγνότητας καί τῆς καθαρότητας, σάν ἄλλο θυμίαμα, καί ὄχι τίς δυσώδεις ἀναθυμιάσεις τῆς σαρκικότητας. Μέ τό σῶμα μας καί μέ τό πνεῦμα μας ἔχουμε καθῆκον νά δοξάζουμε τόν Θεόν. Ἄλλωστε αὐτό εἶναι τό «θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμός ὑμῶν (ἡμῶν)». Τό θέλημα τοῦ Θεοῦ λέγει ὁ Ἀπόστολος εἶναι νά ἁγιάζετε τούς ἑαυτούς σας μέ τήν ἁγνότητα. Ὁ Θεός δέν μᾶς ἐκάλεσεν «ἐπί ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ᾽ ἐν ἁγιασμῷ». Δέν μᾶς ἐκάλεσε γιά νά ριχνόμαστε στήν ἀκαθαρσία, ἀλλά γιά νά ζοῦμε σέ κατάσταση ἁγιασμοῦ. Καί γιά νά παραστήσει τό μέγεθος τοῦ ἁμαρτήματος προσθέτει: «Ὥστε λοιπόν ἐκεῖνος πού γίνεται παραβάτης, δέν ἀθετεῖ ἐντολές ἀνθρώπου, ἀλλά ἀθετεῖ τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὁποῖος μᾶς ἔδωκε τό Πνεῦμα τό Ἅγιο γιά νά διατηρούμαστε μέ τή χάρη Του στήν ἁγνότητα καί τόν ἁγιασμό» (Α΄ Θεσ. δ΄, 3·7·8).

* * *

Λοιπόν, ἀδελφοί, προσοχή καί πάλι προσοχή. Ἡ φράση τοῦ Ἀποστόλου «ὅσα ἁγνά» νά ἠχήσει στίς καρδιές μας σάν σάλπιγγα καί νά δημιουργήσει φόβο γιά τήν ἁμαρτία, ἀλλά καί ἐνίσχυση καί τόνωση στήν ἐπίτευξη τῆς ἁγνότητας καί τῆς καθαρότητας στήν ὁποία εὐαρεστεῖται ὁ Θεός, κόντρα στό ρεῦμα καί τό πνεῦμα τοῦ κόσμου τῆς ἁμαρτίας καί τῆς ἀκολασίας πού κατακλύζει τά πάντα. Ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ τά ἀδύνατα τά κάμνει δυνατά.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Πρωτ. Κωνσταντίνου Λ. Κωνσταντίνου
Θεολόγου

(Ἰωάν. α΄, 44-52)

*«**44** Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει Φίλιππον καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. **45** Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου. **46** Εὑρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ· Ὃν ἔγραψε Μωϋσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ. **47** Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ· Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Ἔρχου καὶ ἴδε. **48** Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. **49** Λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ· Πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν εἶδόν σε. **50** Ἀπεκρίθη Ναθαναήλ καὶ λέγει αὐτῷ· Ραββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. **51** Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις; μείζω τούτων ὄψῃ. **52** Καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου».*

* * *

Ἡ ὁμολογία τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου «Εὑρήκαμεν τόν Ἰησοῦν» εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς πρώτης ἐμπειρίας πού εἶχε μόλις συνάντησε τόν Ἰησοῦ Χριστό. Προσπαθεῖ μέ λό-

για νά περιγράψει στόν φίλο του Ναθαναήλ, ὅλα ὅσα νιώθει μέσα στήν καρδιά του. Ἔλα νά δεῖς κι ἐσύ. Βρήκαμε τόν Μεσσία. Εἶναι ἐκεῖνος γιά τόν ὁποῖο ἔγραψαν ὁ Μωυσῆς καί οἱ προφῆτες. Αὐτό τόν βεβαιώνει ἡ καρδιά του. Ἡ προφητεία πλέον γιά τόν Φίλιππο γίνεται ἐμπειρία πού κανένας δέ θά μπορέσει νά τήν ἀλλάξει. Στή συνέχεια μαζί μ' αὐτόν καί ὁ Ναθαναήλ θά ὁμολογήσει πώς ὁ Ἰησοῦς δέν εἶναι ἕνας ἁπλός διδάσκαλος, ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ Θεάνθρωπος. Αὐτή ἡ ἐμπειρία εἶναι πού θά ὁδηγήσει καί τούς δύο νά γίνουν ἀκόλουθοι, μαθητές Του, Ἀπόστολοι. Ἔφτασαν ἀκόμη μέχρι τόν μαρτυρικό θάνατο, προκειμένου νά μήν χάσουν τήν ἐμπειρία τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ.

Αὐτή τήν ἐμπειρική γνώση τοῦ Θεοῦ εἶναι πού ἔχει ἀνάγκη ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος. Ζητᾶ ἀπαντήσεις στά προβλήματα πού τόν ἀπασχολοῦν καί συχνά τόν ὁδηγοῦν στήν ἀπογοήτευση καί τήν ἀπελπισία, ἀλλά κανένας δέ μπορεῖ νά τόν βοηθήσει. Ἔχει ἀνάγκη ἀπό κάτι ἄλλο ἀνώτερο, οὐράνιο. Αὐτό θά τό δώσει ἡ Ἐκκλησία πού εἶναι ἡ «κιβωτός τῆς σωτηρίας». Καλεῖται ὁ ἄνθρωπος νά ζήσει μέσα στήν Ἐκκλησία αὐτή τήν ἐμπειρία τῶν ἀποστόλων, νά βρεῖ τόν Μεσσία. Νά ὁμολογήσει καί ἐκεῖνος πώς ὑπάρχει Θεός, πώς τόν βρῆκε, τόν ἀναγνώρισε καί

κανένας δέν ἔχει τή δύναμη νά ἀνατρέψει αὐτή τήν ἐμπειρία. Ἡ καρδιά του θά τόν διαβεβαιώνει πώς δέν εἶναι μία ἐμπειρία διανοητική, ἐγκεφαλική. Οὔτε κάτι πού μπορεῖ νά ἐπιβληθεῖ. Εἶναι ζωή, ἀγῶνας καί ἀγωνία μήπως ὁ παμπόνηρος ἐχθρός, ὁ διάβολος, καταφέρει μέ τήν ἁμαρτία νά ἁρπάξει αὐτή τήν κατάσταση.

Παράδοξο τῶν ἡμερῶν μας εἶναι πώς πολλοί διαφημίζονται ὡς κάτοχοι τῆς ἐμπειρίας τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ. Χρειάζεται νά εἴμαστε πολύ προσεχτικοί καί νά ἐξετάσουμε τό θέμα μέσα ἀπό τήν παράδοσή μας. Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος τονίζει πώς «Ὅπου ἄν φανῆ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τό πλῆθος ἔστω· ὥσπερ ὅπου ἄν ᾖ Χριστός Ἰησοῦς, ἐκεῖ ἡ καθολική ἐκκλησία. Οὐκ ἐξόν ἐστιν χωρίς τοῦ ἐπισκόπου οὔτε βαπτίζειν οὔτε ἀγάπην ποιεῖν» (Ἐπιστολή πρός Σμυρναίοις). Δηλαδή, ὅπου ἐμφανίζεται ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ νά βρίσκεται τό πλῆθος, ὅπως ἀκριβῶς ὅπου βρίσκεται ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐκεῖ βρίσκεται ἡ Καθολική Ἐκκλησία. Δέν ἐπιτρέπεται χωρίς τήν ἄδεια τοῦ ἐπισκόπου οὔτε νά βαπτίζετε, οὔτε νά τελεῖτε τή Θεία Εὐχαριστία.

Δέν εἶναι προσωπολατρεία, οὔτε ὑπερβολική ἀνθρωπαρέσκεια αὐτό πού μᾶς τονίζει ὁ Ἅγιος. Εἶναι ἡ δική του ἐμπειρία, ὅσον ἀφορᾶ τόν ὅρο Ἀποστολική Διαδοχή πού ἀκούγεται καί ὑπάρχει μέσα στήν Ἐκκλησία. Ὁ Χριστός δηλαδή, πού εἶναι ἡ «Ὄντως Ἀλήθεια» ἀποκάλυψε τόν ἑαυτό του στούς μαθητές του, τούς Ἀποστόλους, καί ἐκεῖνοι χειροτόνησαν τούς Ἐπισκόπους. Διαδοχικά αὐτή ἡ συνέχεια ἀπό γενιά σέ γενιά φτάνει μέχρι τίς μέρες μας. Μέ τή χειροτονία ὁ Ἐπίσκοπος λαμβάνει τό βαρύ φορτίο τῆς διαποίμανσης τῶν πιστῶν ἀλλά εἶναι καί ὁ κατ' ἐξοχήν φορέας τῆς χάριτος τῶν μυστηρίων. Ἐξ' ὀνόματός του καί μέ τήν ἄδειά του γίνεται ἀπό τούς ἱερεῖς κάθε ἁγιαστική πράξη μέσα στήν Ἐκκλησία. Ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό αὐτή τήν σχέση ἔχει ὀλέθρια ἀποτελέσματα, γι' αὐτόν πού θά τήν τολμήσει. Οἱ ἀγῶνες ὑπέρ τῆς Ὀρθοδοξίας γίνονταν πάντα μέσα στήν Ἐκκλησία. Σύγχρονες φωνές πού ἀκούγονται γιά διόρθωση τῶν κακῶς κειμένων ἐντός τῆς

Ἐκκλησίας μέ διακοπῆ τῆς μνημόνευσης τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπισκόπου ἀπό τίς ἀκολουθίες, γιατί δέ συμφωνοῦν μέ τίς πράξεις καί τίς ἀποφάσεις του, εἶναι ἐπικίνδυνες καί ἐκτός παραδόσεως. Ἡ ἀναδρομή στήν ἐκκλησιαστική ἱστορία μᾶς διδάσκει πώς ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀπό μόνη της μηχανισμούς αὐτοκάθαρσης. Ἄν μία ἀπόφαση δέ γίνει ἀποδεκτή ἀπό ὁλόκληρο τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας, κλῆρο καί λαό, σίγουρα στό μέλλον θά καταδικαστεῖ καί θά διορθωθεῖ. Εἶναι ἐγωισμός καί ψευδαίσθηση νά πιστέψει κάποιος πώς θά γίνει ἀναμορφωτής καί σωτῆρας τῆς Ἐκκλησίας. Ἔχουμε ἀνάγκη καί τρεφόμαστε πνευματικά ἀπό τήν Ἐκκλησία. Τῆς ὀφείλουμε τό πᾶν καί δέ μᾶς χρωστᾶ τίποτε. Ὁ ἱδρυτής της φροντίζει γι' αὐτήν. Μᾶς διαβεβαίωσε πώς «πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς». Ὅσο ὑπάρχει ὁ κόσμος θά ὑπάρχει ἡ «Μία, Ἁγία, Καθολική Ἐκκλησία». Πανηγυρίζουμε καί χαιρόμαστε τή μέρα αὐτή γιατί εἴμαστε μέλη τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, τῆς κιβωτοῦ τῆς χάριτος καί τῆς μοναδικῆς ὁδοῦ γιά νά συναντήσει ὁ ἄνθρωπος τόν Μεσσία Χριστό.

Σ' αὐτή τήν πορεία συνάντησης μέ τόν Χριστό ἄλλη μία προϋπόθεση εἶναι ὁ ἀγῶνας γιά τήν ἐσωτερική κάθαρση. Ὁ Θεός ἀποκαλύπτει τόν ἑαυτό του μόνο σέ μία καρδιά πού μετανοεῖ. Σέ ἕναν ἄνθρωπο πού καταλαβαίνει πώς ἔχει ἀνάγκη τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ μέσα στή ζωή του. Πού Τόν ἀναζητᾶ καί ποθεῖ τό ἔλεός Του. Ἡ περίοδος τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Σαρακοστῆς εἶναι τό στάδιο πού καλούμαστε ὅλοι νά κάνουμε τόν ἀγῶνα μας μέ σκοπό νά πλησιάσουμε κοντά σ' αὐτή τήν ἀποκάλυψη. Νηστεύουμε ὄχι γιατί πρέπει ἤ ἀπό ἔθιμο, ἀλλά γιατί ἀκολουθοῦμε τά ἀχνάρια τοῦ Χριστοῦ πού καί ὁ ἴδιος νήστεψε. Ἀγαποῦμε πραγματικά καί συγχωροῦμε, γιατί Ἐκεῖνος μᾶς ἀγαπᾶ καί μᾶς συγχωρεῖ ὅσο κανένας ἄλλος στόν κόσμο. Προσπαθοῦμε νά καθαρίσουμε τήν καρδιά μας ἀπό τήν κακία τοῦ κόσμου καί νά Τοῦ τήν παραδώσουμε, γιά νά τήν κάνει κατοικητήριό Του. Αὐτός ὁ ἀγῶνας δίνει νόημα στή ζωή μας ἀλλά καί τήν ἐλπίδα πώς καί ἐμεῖς θά ἀξιωθοῦμε νά γευτοῦμε τή χαρά τῆς Αἰωνίου Ἀναστάσεως καί νά ὁμολογήσουμε πῶς «Εὑρήκαμεν τόν Ἰησοῦν».

Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς:

ὁ θεολόγος τῆς θεώσεως

Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ
Θεολόγου

Ἡ δεύτερη Κυριακὴ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἶναι ἀφιερωμένη σὲ μιὰ μεγάλη πατερικὴ μορφὴ τῆς Ἐκκλησίας μας, ποὺ ἔζησε κατὰ τὸν 14ο αἰώνα, στὸν Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ Ἀρχιεπίσκοπο Θεσσαλονίκης. Ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς κοιμήθηκε στὶς 14 Νοεμβρίου τοῦ 1359 καὶ ἐννέα μόλις χρόνια μετὰ τὴν κοίμησή του (τὸ 1368) καθιερώθηκε καὶ ἐπίσημα ἡ τιμή του ὡς Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐπειδή, ὅμως, τὴ μέρα τῆς κοιμήσεώς του ἑορτάζεται ὁ Ἀπ. Φίλιππος, ἡ μνήμη του μετετέθη τὴν Β΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν, ὥστε νὰ ἑορτάζεται μὲ ὅλη τὴν ἀπαιτούμενη λαμπρότητα. Ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο μετετέθη τὴ συγκεκριμένη Κυριακὴ καὶ ὄχι κάποιαν ἄλλη ἡμέρα εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς μνήμης του ἀποτελεῖ γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας μιὰ δεύτερη Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας. Ὅπως κατὰ τὴν Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας (Α΄ Κυριακὴ Νηστειῶν) ἑορτάζουμε τὸν θρίαμβο τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν αἱρετικῶν εἰκονομάχων, οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνταν οὐσιαστικὰ τὴν ἀλήθεια τῆς Σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ κατὰ τὴν Β΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἑορτάζουμε στὸ πρόσωπο τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ τὸν θρίαμβο τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τοῦ αἱρετικοῦ Βαρλαὰμ καὶ τῶν διαδόχων του, ποὺ ἀρνοῦνταν τὴ δυνατότητα πραγματικῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Μὲ ἀφορμὴ τὴ θεολογικὴ διαμάχη τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ μὲ τὸν ἐκ Καλαβρίας μοναχὸ Βαρλαὰμ καὶ τοὺς διαδόχους του Γρηγόριο Ἀκίνδυνο καὶ Νικηφόρο Γρηγορᾶ, συνεκλήθησαν κατὰ τὸν 14ο αἰώνα οἱ τρεῖς Ἡσυχαστικές, ὅπως καθιερώθηκε νὰ ὀνομάζονται, Σύνοδοι (1341, 1347, 1351), οἱ ὁποῖες δικαίωσαν τὴ θεολογία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ κατεδίκασαν ὡς αἱρετικὲς τὶς διδασκαλίες τῶν πολεμίων του.

Αὐτὲς οἱ τρεῖς Σύνοδοι, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ Σύνοδος του 1351, θεωροῦνται στὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας μας ὡς Ἑνάτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, δεδομένου ὅτι ὡς Ὀγδόη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος λογίζεται ἡ Σύνοδος τοῦ 879, ποὺ συνεκλήθη στὴν Κωνσταντινούπολη ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου. Ἡ Η΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος κατεδίκασε τὸ "filioque", τὴν αἱρετικὴ διδασκαλία περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὄχι μόνον ἐκ τοῦ Πατρός, ὅπως μᾶς παρέδωσε ὁ Κύριος (Ἰω. ιε΄, 26), ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Ἡ Θ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος κατεδίκασε τὴν αἱρετικὴ διδασκαλία περὶ ταυτίσεως οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν στὸν Θεὸ καὶ περὶ θεωρήσεως τῆς θείας χάριτος ὡς κτιστῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ αἱρετικὴ αὐτὴ διδασκαλία δὲν ἀφήνει κανένα περιθώριο ἀποδοχῆς τῆς δυνατότητος πραγματικῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια. Τόσο τὸ "filioque", ὅσο καὶ ἡ ταύτιση οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν στὸν Θεὸ (actus purus) καὶ ἡ θεώρηση τῆς θείας χάριτος ὡς κτιστῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦν τὶς βασικότερες θεολογικὲς διαφορὲς μεταξὺ τοῦ Παπισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, μαζὶ βεβαίως μὲ τὶς ἀγεφύρωτες θεολογικὲς διαφορὲς στὴν περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλία. Καταλαβαίνει κανείς, ὡς ἐκ τούτου, γιατὶ ἡ μορφὴ καὶ ἡ διδασκαλία τόσο τοῦ Μεγάλου Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ὅσο καὶ τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης ἀποτελοῦν κόκκινο πανὶ γιὰ τὴν παπικὴ θεολογία.

Ὁ 14ος αἰώνας εἶναι ὁ αἰώνας, κατὰ τὸν ὁποῖο ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία, ἡ λεγομένη Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία, παρουσιάζει τὶς τελευταῖες της ἀναλαμπὲς πρὶν ἀπὸ τὴν τελική της κατάρρευση. Τὸ μεγαλύτερο δῶρο τοῦ 14ου αἰῶνος στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ γενικότερα στὴν ἀνθρωπότητα ὑπῆρξε ἡ πατερικὴ μορφὴ καὶ ἡ θεολογία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Πα-

λαμᾶ. Ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία ὁ μεγαλύτερος θεολόγος τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας κατὰ τὴ δεύτερη χιλιετία καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους θεολόγους ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ὅπως ἀναφέρει ἕνα τροπάριο τῆς δ΄ ᾠδῆς τοῦ Κανόνος τοῦ Ἁγίου: "Ἔδειξεν ἡ χάρις σε Μάκαρ Θεοῦ, καύχημα καὶ στήριγμα μέγιστον τῶν Ὀρθοδόξων, καὶ Ποιμένα ἀγαθόν, καὶ Θεολόγον δεύτερον, καὶ τῆς ποίμνης ἄγρυπνον φύλακα". Μὲ τὴ θεολογία του ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς συνόψισε τὴ θεολογία ὅλων τῶν πρὸ αὐτοῦ μεγάλων Πατέρων καὶ Διδασκάλων καὶ κατέστη "στῦλος τῆς πίστεως" καὶ "τῆς Ἐκκλησίας πρόμαχος" (τροπάριον α΄ ᾠδῆς Κανόνος τοῦ Ἁγίου). Ἔκτοτε, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ θεολογήσει ὀρθοδόξως ἀγνοώντας ἢ παρακάμπτοντας τὴ θεολογία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. "Οἱ τοῖς λόγοις ὁμιλοῦντες καὶ συγγράμμασι τοῖς σοῖς Γρηγόριε, γνῶσιν μυοῦνται Θεοῦ, καὶ ἔμπλεοι δείκνυνται σοφίας πνευματικῆς, καὶ τὴν ἄκτιστον χάριν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ θεολογοῦσι" (τροπάριον ζ΄ ᾠδῆς Κανόνος τοῦ Ἁγίου). Ὅσοι ὁμιλοῦν μέσα ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, μυοῦνται στὴ γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποδεικνύονται γεμάτοι ἀπὸ πνευματικὴ σοφία καὶ θεολογοῦν τὴν ἄκτιστη χάρη καὶ τὴν ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ.

Ἡ μορφὴ καὶ ἡ θεολογία ἑνὸς τόσο μεγάλου Ἁγίου, ἑνὸς τόσο μεγάλου Πατρὸς καὶ Διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας μας, δὲν μπορεῖ, ἀσφαλῶς, νὰ χωρέσει σ' ἕνα σύντομο ἄρθρο. Παρακάμπτοντας, λοιπόν, τὰ ὅποια βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ Ἁγίου καὶ τὶς τόσες ἄλλες βασικὲς πτυχὲς τῆς θεολογίας του, θὰ ἐπικεντρώσουμε τὸ ἐνδιαφέρον μας στὴ διδασκαλία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ περὶ θεώσεως, ἀγγίζοντας μερικὲς μονάχα παραμέτρους τῆς σχετικῆς θεολογικῆς του διδασκαλίας.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία ἀντιμετώπισε πολλὰ προβλήματα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 14ου αἰῶνος. Τὸ μεγαλύτερο πρόβλημα, ὅμως, ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς σκοπιᾶς ἦταν ἡ αἵρεση τοῦ Βαρλαὰμ καὶ τῶν διαδόχων του. Ὁ Βαρλαὰμ ἦταν ἕνας μοναχὸς ἀπὸ τὴν Καλαβρία (Νότια Ἰταλία), ὁ ὁποῖος, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸν Παπισμὸ καὶ τὴν παπικὴ θεολογία (μετεστράφη τελικὰ στὸν Παπισμὸ καὶ ἔγινε μάλιστα καὶ ἐπίσκοπος), ἀρνεῖτο συνειδητὰ τὴ δυνατότητα πραγματικῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ θεωροῦσε τὴν ἁγιαστικὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ὡς κτιστή Του ἐνέργεια. Γιὰ τὸν Βαρλαὰμ τὸν Καλαβρὸ ἡ ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ δὲν ἦταν ἕνας διαρκὴς ἀγώνας γιὰ ν' ἀξιωθεῖ νὰ μετάσχει στὴν ἄκτιστη χάρη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μιὰ προσπάθεια διανοητικῆς – φιλοσοφικῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ μιὰ προσπάθεια τηρήσεως κάποιων ἐξω-

τερικῶν τύπων εὐλαβείας. Πρότυπό του, ὡς ἐκ τούτου, δὲν ἐθεωρεῖτο ὁ ἅγιος (ὁ θεούμενος), ἀλλὰ ὁ κατὰ κόσμον σοφός. Ἡ σκληρὴ πολεμική του στράφηκε κυρίως ἐναντίον τῶν ἡσυχαστῶν μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῆς (ψυχοσωματικῆς) μεθόδου τῆς νοερᾶς προσευχῆς ποὺ αὐτοὶ χρησιμοποιοῦσαν. Τοὺς κατηγο-

ροῦσε συγκεκριμένα ὡς "ὀμφαλοσκόπους" καὶ "ὀμφαλοψύχους".

Ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς εἶδε νὰ κλονίζεται ὁλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα τῆς πίστεως καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μας μ' αὐτὴν τὴν αἱρετικὴ διδασκαλία καὶ μὲ τὴ σκληρὴ πολεμικὴ τοῦ Βαρλαὰμ τοῦ Καλαβροῦ ἐναντίον τῶν ἡσυχαστῶν μοναχῶν. Ἔτσι ἀφιέρωσε ὅλη του τὴ ζωὴ καὶ ὅλες του τὶς δυνάμεις, γιὰ νὰ πολεμήσει αὐτὴν τὴν αἱρετικὴ διδασκαλία καὶ νὰ ὀρθοτομήσει τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ὑπερασπιστεῖ τοὺς ἡσυχαστὲς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ θεολογικά του ἔργα εἶναι οἱ τρεῖς τριάδες Λόγων του «Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχαζόντων». Στοὺς Λόγους αὐτοὺς ὑπερασπίζεται ὁ Ἱερὸς Πατὴρ τοὺς ἡσυχαστὲς μοναχούς, προβάλλοντας ὡς κατ' ἐξοχὴν πρότυπο τοῦ ἐν ἡσυχίᾳ βίου τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο καὶ ἀναφερόμενος συνεχῶς στὴν ἐμπειρία τῆς Μεταμορφώσεως (θεωρία ἀκτίστου φωτός).

Ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ὑπῆρξε ἐκεῖνος ὁ Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε ἐξαντλητικὰ τὴ θεολογικὴ διάκριση οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν στὸν Θεό. Οἱ παπικοὶ θεολόγοι θεωροῦν ὅτι αὐτὴ ἡ διδασκαλία εἶναι διδασκαλία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου καὶ πρωτοεμφανίζεται κατὰ τὸν 14ο αἰώνα. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες θεολογικὲς πλάνες τῆς Ἱστορίας. Ἡ διάκριση οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν στὸν Θεὸ ἀποτελεῖ βασικὴ διδασκαλία τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ὅλων τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὅπως διακρίνουμε στὸν Θεὸ τὴν μία (κοινὴ) οὐσία - φύση ἀπὸ τὰ τρία θεῖα Πρόσωπα - Ὑποστάσεις, ἔτσι διακρίνουμε καὶ τὴν οὐσία Του ἀπὸ τὶς ἄκτιστες θεῖες ἐνέργειες Του. Ἡ

οὐσία τοῦ Θεοῦ εἶναι παντελῶς ἄγνωστη σ' ἐμᾶς, ἀμέθεκτη καὶ ἀπροσπέλαστη, οἱ θεῖες ἐνέργειες, ὅμως, γίνονται γνωστές, μεθεκτὲς καὶ προσπελάσιμες. Ὁ ἕνας Θεός, λοιπόν, εἶναι ταυτοχρόνως γνωστὸς (κατὰ τὶς ἐνέργειές Του) καὶ ἄγνωστος (κατὰ τὴν οὐσία Του), μεθεκτὸς (κατὰ τὶς ἐνέργειές Του) καὶ ἀμέθεκτος (κατὰ τὴν οὐσία Του), ὁρατὸς (κατὰ τὶς ἐνέργειές Του) καὶ ἀόρατος (κατὰ τὴν οὐσία Του). Τὸ πιὸ σημαντικὸ ἐν προκειμένῳ: οἱ θεῖες ἐνέργειες εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός· δὲν εἶναι κτιστὲς (δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ), ἀλλὰ ἄκτιστες. Στὴν ὀρθόδοξη θεολογία, κατὰ ταῦτα, ὁμιλοῦμε πάντοτε περὶ ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ. "Κτιστὴ γὰρ κατὰ τοὺς Ἁγίους ἐνέργεια, κτιστὴν δηλώσει καὶ φύσιν· ἄκτιστος δέ, ἄκτιστον χαρακτηρίσει οὐσίαν" (Συνοδικὸν τῆς Ὀρθοδοξίας).

Ὡς ἐκ τούτου, ἡ μετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου στὶς ἄκτιστες θεῖες ἐνέργειες, ἡ μετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἄκτιστη θεία χάρη εἶναι μετοχὴ στὸν ἴδιο τὸν Θεό. Αὐτὴ εἶναι, ἀκριβῶς, ἡ ἐμπειρία τῆς θεώσεως, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ἀπώτερο σκοπὸ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τὸν σκοπὸ τῆς Σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, ὁ Ὁποῖος "ἐνηνθρώπησεν, ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν" (Μ. Ἀθανάσιος). Ἂν ἀρνηθοῦμε τὴ διάκριση οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν στὸν Θεό, ἀρνούμαστε τὴ δυνατότητα πραγματικῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸ ἔπραξαν κατὰ τὸν 14ο αἰώνα ὁ Βαρλαὰμ ὁ Καλαβρὸς καὶ οἱ διάδοχοί του, αὐτὸ πράττει μέχρι σήμερα ἡ παπικὴ (καὶ ἡ προτεσταντικὴ) θεολογία. Ἡ ἄρνηση τῆς διακρίσεως οὐσίας καὶ ἐνεργειῶν στὸν Θεὸ δὲν ἀγγίζει μόνο τὸ ζήτημα τῆς δυνατότητος ἢ μὴ πραγματικῆς θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἔχει εὐρύτερες διαστάσεις. Ἂν ἡ θεία χάρις δὲν εἶναι ἄκτιστη, ἀλλὰ κτιστή, τότε στὰ Ἱερὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχουμε σωστικὴ χάρη. Ἡ διδασκαλία τῶν παπικῶν (καὶ τῶν προτεσταντῶν) περὶ κτιστῆς χάριτος δὲν ἀποτελεῖ, λοιπόν, μιὰ δευτερεύουσα θεολογικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ὀρθόδοξη καὶ τὴ δυτικὴ θεολογία, ἀλλὰ μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες καὶ πιὸ οὐσιαστικὲς θεολογικές μας διαφορές.

Ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν θεολόγος τῆς θεώσεως, γιατὶ εἶναι αὐτὸς ποὺ συνόψισε μὲ τὴ θεολογία του τὴν περὶ θεώσεως διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποὺ ξεκαθάρισε ὁριστικὰ καὶ ἀμετάκλητα τὶς θεολογικὲς καὶ πνευματικὲς προϋποθέσεις τῆς ἐμπειρίας τῆς θεώσεως. Ὑπενθύμισε στοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς του, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλες τὶς μετέπειτα γενεές, μιὰ ξεχασμένη ἀλήθεια· ὅτι ἡ ἐμπειρία τῆς θεώσεως, ἡ ἐμπειρία τῆς θεωρίας (θέας) τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐμπειρία τῆς μετοχῆς στὴν ἄκτιστη χάρη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μιὰ ἐμπειρία ποὺ θὰ ζήσουμε μόνο μετὰ θάνατον, ἀλλὰ εἶναι μιὰ ἐμπειρία ποὺ μπο-

ροῦμε νὰ ζήσουμε ἤδη ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωή, ὅπως τὴν ἔζησαν ὅλοι οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ σκοπὸς ὁλόκληρής μας τῆς ζωῆς καὶ ὁλοκλήρου τοῦ πνευματικοῦ μας ἀγώνα καὶ τῆς ἀσκητικῆς μας προσπάθειας δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὴ μετοχή μας στὴν ἄκτιστη χάρη τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ποὺ συνιστᾶ τὴν ἐμπειρία τῆς θεώσεως, τὴν ἐμπειρία τῆς θεωρίας (θέας) τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι γιὰ μᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους ἕνα πνευματικὸ θεραπευτήριο, ἕνα πνευματικὸ νοσοκομεῖο. Ὁ ἄνθρωπος, μετέχοντας στὴ ζωὴ της, ἀγωνίζεται νὰ καθαρθεῖ ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλά του πάθη, νὰ θεραπευθεῖ ἀπὸ τὴν πνευματική του ἀσθένεια, ὥστε ν' ἀξιωθεῖ τοῦ θείου φωτισμοῦ καὶ τῆς μετοχῆς στὴν ἄκτιστη θεία χάρη, στὴν ἐμπειρία τῆς θεώσεως.

Ὁ Ἡσυχασμὸς ὡς ἀσκητικὴ θεραπευτικὴ ἀγωγή, σημειώνει ὁ μεγάλος σύγχρονος ὀρθόδοξος θεολόγος π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, ὁ ὁποῖος ἀσχολήθηκε ἰδιαιτέρως μὲ τὴ θεολογία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, ἀποτελεῖ τὴν καρδιὰ τῆς Ὀρθοδοξίας, στὸν ἀντίποδα τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ὁ μεταφυσικὸς στοχασμὸς τῶν δυτικῶν. Ἡ πατερικὴ παράδοση, τονίζει μὲ ἔμφαση ὁ ἴδιος θεολόγος, δὲν εἶναι οὔτε κοινωνικὴ φιλοσοφία, οὔτε ἠθικὸ σύστημα, οὔτε θρησκευτικὸς δογματισμός, ἀλλὰ εἶναι θεραπευτικὴ ἀγωγή. Γι' αὐτὸ καί, σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ἄνθρωποι δὲν χωρίζονται σὲ ἠθικοὺς καὶ ἀνηθίκους, σὲ καλοὺς καὶ κακοὺς βάσει ἠθικῶν κανόνων, ἀλλὰ σὲ πνευματικὰ ἀσθενεῖς, θεραπευομένους καὶ θεραπευμένους. Ὅσοι δὲν ἔχουν φθάσει στὴν κατάσταση τοῦ θείου φωτισμοῦ εἶναι πνευματικὰ ἀσθενεῖς, ἀφοῦ ἡ νοερὰ ἐνέργειά τους εἶναι συγκεχυμένη μὲ τὴ λογικὴ καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ πάθη τους εἶναι ἀδέσποτα. Ἀπαιτεῖται, λοιπόν, ἐντατικὸς πνευματικὸς ἀγώνας γιὰ κάθαρσή τους ἀπὸ τὰ πάθη, γιὰ πνευματικὴ θεραπεία τους.

Προτοῦ ὁλοκληρώσουμε, νὰ ἀναφερθοῦμε καὶ σὲ μιὰ ἄλλη παράμετρο τῆς περὶ θεώσεως διδασκαλίας

τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀξιώνεται νὰ γίνει μέτοχος τῆς ἀκτίστου θείας χάριτος, ἡ θεία χάρις δὲν ἁγιάζει μόνο τὴν ψυχή του, ἀλλὰ διὰ τῆς ψυχῆς ἁγιάζει καὶ τὸ σῶμα του· καὶ μὲ τὸν ἁγιασμὸ τοῦ σώματος ὑπερνικᾶται ἡ φυσική του φθορά. Αὐτὸς εἶναι ὁ βασικὸς λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο τὰ Τίμια Λείψανα τῶν Ἁγίων παραμένουν ἄφθαρτα, εὐωδιάζουν καὶ μυροβλύζουν. Τὸ ἀνθρώπινο σῶμα κατὰ τὴ βιβλικὴ καὶ πατερικὴ θεολογία, ὅπως καὶ ὁλόκληρη ἡ ὑλικὴ δημιουργία, δὲν εἶναι κάτι τὸ κακό, ἀλλὰ ἀποτελεῖ δημιούργημα καὶ δῶρο τοῦ Παναγάθου Θεοῦ. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας ποτὲ δὲν εἶδε μὲ ἀρνητικὸ μάτι οὔτε τὸ ἀνθρώπινο σῶμα οὔτε τὴν καθόλου ὑλικὴ δημιουργία. Κακὸ γιὰ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία δὲν εἶναι τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ "σωματικὸ φρόνημα", τὸ "φρόνημα τῆς σαρκὸς" (Ρωμ. η', 6), ἡ ὑποδούλωση δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου στὰ διάφορα ἁμαρτωλὰ πάθη.

Ὁ Βαρλαὰμ ὁ Καλαβρός, ὅταν ἔκανε λόγο γιὰ ἀπάθεια τῆς ψυχῆς, ἐννοοῦσε τὴ νέκρωση τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς. Ὡς ἐκ τούτου, ἀπέρριπτε ὅλες τὶς σωματικὲς ἀσκήσεις ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ μοναχοὶ στὸν πνευματικό τους ἀγώνα (τὴ νηστεία, τὴν ἀγρυπνία, τὶς γονυκλισίες, τὴν ὀρθοστασία, τὰ δάκρυα, τὸ πένθος κ.ο.κ.). Ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς μιλᾶ, ἐξ ἀντιθέτου, ὄχι γιὰ νέκρωση τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ γιὰ μεταμόρφωσή του. Τὰ διάφορα πάθη εἶναι δυνάμεις, τὶς ὁποῖες ὁ Θεὸς χάρισε στὸν ἄνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος, ἀντὶ νὰ χρησιμοποιεῖ αὐτὲς τὶς δυνάμεις σωστά, τὶς διαστρέφει χρησιμοποιώντας τις ἐγωκεντρικά. Ὁ πνευματικὸς ἀγώνας καὶ ἡ ἀσκητικὴ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὴν Ἐκκλησία δὲν ἀποσκοποῦν στὴ νέκρωση τοῦ σώματος ἢ στὴ νέκρωση τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ στὴ μεταμόρφωση τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς, στὴν κάθαρση τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀπὸ τὰ ἁμαρτωλὰ πάθη, στὴν ἀληθινὴ μετάνοια (= ἀλλαγὴ νοός, τρόπου ζωῆς). Ἕνα κλασσικὸ παράδειγμα γιὰ τὴ διαφορὰ μεταξὺ νεκρώσεως καὶ μεταμορφώσεως τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ πάθος τῆς ὀργῆς. Τὸ πάθος τῆς ὀργῆς ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ τὸ μεταμορφώσει ἀπὸ δύναμη ἐνάντια στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους σὲ δύναμη ἐνάντια στὸ κακὸ καὶ τὸν διάβολο (Ἐφ. δ', 26: "ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε").

Ἡ περίοδος τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἶναι γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας ἡ κατ' ἐξοχὴν περίοδος πνευματικοῦ ἀγῶνος, ἀσκήσεως, μετανοίας καὶ προσευχῆς. Κατ' αὐτὴν τὴν περίοδο, λοιπόν, ἡ μορφὴ καὶ κυρίως ἡ διδασκαλία τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης εἶναι ἰδιαιτέρως ἐπίκαιρη. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ καθιέρωση τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Ἁγίου καὶ Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας μας τὴν Β΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ὑπῆρξε ὄντως σοφή.

Εἰς τήν Κυριακήν τῆς Τυρινῆς[1]

Ἀρχιμ.
Γεωργίου Γρηγοριάτου

Σήμερα εἶναι ἡ Κυριακή ἡ πρό τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἀπό αὔριο ἀρχίζει ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ἡ περίοδος τῆς νηστείας, τῆς ἀσκήσεως καί τῆς πιό ἐντατικῆς προσευχῆς.

Ἡ Ἐκκλησία σήμερα μᾶς ὑπενθυμίζει τήν ἐξορία τῶν Πρωτοπλάστων ἀπό τόν Παράδεισο. Πῶς, ἐνῶ μέσα στόν Παράδεισο ἦσαν εὐτυχισμένοι, γιατί ζοῦσαν μέ ἀγάπη, ἀγαπώντας τόν Θεό καί ἀγαπώντας ὁ ἕνας τόν ἄλλον, ὅταν ἄφησαν νά μπεῖ μέσα τους ὁ ἐγωισμός μέ τήν παρακοή πού ἔκαναν στόν Οὐράνιο Πατέρα τους, ἀπό ἐκείνη τήν ὥρα δέν μποροῦσαν πιά νά ζοῦν μέσα στόν Παράδεισο. Ἄν ὁ Παράδεισος εἶναι ἡ ἀγάπη πρός τόν Θεό καί πρός τούς ἀνθρώπους, ἡ ἀπομάκρυνση ἀπό τήν ἀγάπη εἶναι ἡ ἐξορία ἀπό τόν Παράδεισο. Μόλις λοιπόν ἀντικατέστησαν τόν νόμο τῆς ἀγάπης μέ τόν νόμο τοῦ ἐγωισμοῦ, ἔπεσαν ἀπό τήν Χάρη πού τούς εἶχε δώ-

1. Ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ἀρχιμ. Γεωργίου (Καθηγουμένου Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου), *Ὁμιλίες σέ ἑορτές τοῦ Τριωδίου καί περί ἀρετῶν (τῶν ἐτῶν 1981-1991) Γ΄*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὄρους, σ. 106-109.

σει ὁ Θεός. Καί, ὅπως λένε πολύ ὡραία οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ πρῶτα ἦσαν ντυμένοι μέ μία θεοῦφαντο στολή -καί αὐτή ἡ στολή ἦταν ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ[2]-, μόλις ἁμάρτησαν, αὐτή ἡ ὡραία στολή πού φοροῦσαν ἔφυγε ἀπό πάνω τους καί ἔμειναν γυμνοί. Καί τότε ντύθηκαν μία ἄλλη στολή, πού δέν ἦταν ὡραία καί λαμπρή, ἀλλά ἦταν ἀποτρόπαια καί φοβερή. Καί αὐτή ἡ στολή ἦταν ἡ νέκρωση. Διότι ἅπαξ καί ἁμάρτησαν, δηλαδή ἔβγαλαν τήν ἀγάπη καί τόν Θεό ἀπό τή ζωή τους, ἦταν φυσικό νά πεθάνουν. Δέν θά πέθαιναν οἱ Πρωτόπλαστοι, ἐάν δέν εἶχαν ἁμαρτήσει. Μόλις ἁμάρτησαν, ἄρχισαν νά μπαίνουν στή διαδικασία τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου. Καί, ὅπως λέγουν πολύ ὡραία οἱ ἅγιοι Πατέρες, πῶς ἦταν δυνατό νά μήν πεθάνη ὁ ἄνθρωπος, ὅταν χωρίστηκε ἀπό τόν Θεό; Ὁ Θεός εἶναι ἡ ἀληθινή ζωή τῶν ἀνθρώπων. Ἄν χωριστῆς ἀπό τόν Θεό, εἶναι ἀναπόφευκτο νά πεθάνης[3]. Πῶς μπορεῖς νά ζῆς χωρίς τήν ἀληθινή Ζωή;

Καί ἔκτοτε ἀρχίζει ἡ μεγάλη ταλαιπωρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· ἀρχίζουν οἱ δοκιμασίες καί τά βάσανα τῶν ἀνθρώπων. Καί ἐμεῖς σήμερα εἴμαστε ἐξόριστοι· δέν εἴμαστε στόν Παράδεισο. Ἀλλά ἔχουμε μία ἰδιαίτερη εὐλογία, ὅτι ὁ Οὐράνιος Πατέρας μας μᾶς εὐσπλαγχνίστηκε· μᾶς ἔστειλε τόν Μονογενῆ Του Υἱό, τόν Σωτῆρας μας Χριστό, γιά νά μᾶς ἐπαναφέρη στόν Παράδεισο. Καί γιά νά μᾶς ἐπαναφέρη ὁ Χριστός στόν Παράδεισο, ἔπρεπε νά γίνη ἄνθρωπος, ἔπρεπε νά ταπεινωθῆ, ἔπρεπε νά σταυρωθῆ, ἔπρεπε νά ἀναστηθῆ. Τώρα γνωρίζουμε ὅλοι τόν δρόμο πού θά μᾶς ξαναφέρη στόν Παράδεισο. Αὐτός ὁ δρόμος εἶναι ὁ Σταυρός καί ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ.

Καί ἐμεῖς, ἄν συμμεριστοῦμε στή ζωή μας τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ, συμμετέχουμε καί στήν Ἀνάστασή Του, καί ἀπό τώρα μποροῦμε νά γευθοῦμε τήν πιό ἀληθινή χαρά, τήν πρόγευση τοῦ

2. Τριώδιον, β΄ στιχηρόν ἐσπερίων Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς.

3. «Ὅσον γάρ ἀφίστατο τῆς ζωῆς, τοσούτον προσήγγιζε τῷ θανάτῳ. Ζωή γάρ ὁ Θεός, στέρησις δέ τῆς ζωῆς θάνατος. Ὥστε ἑαυτῷ τόν θάνατον ὁ Ἀδάμ διά τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Θεοῦ κατεσκεύασε, κατά τό γεγραμμένον· "ὅτι ἰδού οἱ μακρύνοντες ἑαυτούς ἀπό σοῦ ἀπολοῦνται". Μ. Βασιλείου ἔργα, *«Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός»*, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη, 1973, τόμ. 7, &7, σ. 110.

Παραδείσου. Δέν εἴμαστε ἀπελπισμένοι, ὅπως οἱ ἄνθρωποι πού δέν ἔχουν Χριστό. Ἔχουμε ἐλπίδα, ὅτι ὁ Χριστός ἄνοιξε τόν Παράδεισο καί θά μποῦμε κι ἐμεῖς μέσα σ' αὐτόν. Καί ὄχι μόνο θά μποῦμε στό μέλλον, ἀλλά ἀπό τώρα μποροῦμε νά ἔχουμε τήν χαρά καί τήν ἐλπίδα ὅτι ὁ Παράδεισος μᾶς ἀνήκει. Γι' αὐτό οἱ ἀληθινοί Χριστιανοί ὅσες δοκιμασίες καί βάσανα καί ἄν ἔχουν στή ζωή τους, κατά βάθος ἔχουν μία ἀληθινή χαρά, γιατί ξέρουν ὅτι εἶναι προορισμένοι γιά τόν Παράδεισο, γιά τή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Ἀλλά ὁ Παράδεισος κερδίζεται μέ τόν ἀγῶνα τοῦ καθενός ἀπό ἐμᾶς. Πρέπει νά ἀγωνισθοῦμε γιά τόν Παράδεισο, πρέπει νά νικήσουμε τόν ἐγωϊσμό μας, νά βασιλεύση μέσα μας ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καί τότε εἴμεθα ἄξιοι γιά τόν Παράδεισο, καί τότε θά κληρονομήσουμε τόν Παράδεισο. Καί ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστή αὐτό τό νόημα ἔχει· νά μᾶς βοηθήσει μέ τήν ἄσκηση, μέ τή νηστεία, μέ τήν προσευχή νά ἀγωνισθοῦμε κατά τῶν παθῶν μας καί τοῦ ἐγωϊσμοῦ μας, καί ἔτσι νά ἔχουμε ἐλπίδα ὅτι θά κληρονομήσουμε τόν Παράδεισο, τή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν.

Ἄς ὑποδεχθοῦμε λοιπόν μέ χαρά τήν Ἁγία καί Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ἡ ὁποία θά μᾶς φέρη πιό κοντά στόν Χριστό, ἡ ὁποία θά μᾶς γεμίση μέ χαρά πνευματική καί θά μᾶς βοηθήση νά ἀγαπήσουμε πιό πολύ τόν Χριστό, τόν Θεό Πατέρα καί τούς συνανθρώπους μας.

«Ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος»

Ἀρχιμ. Παύλου Ἐγγλεζάκη

Μέ ἱερές δαδουχίες καί ἔνθεα μέλη ὑποδέχονται οἱ Χριστιανοί ἄγρυπνοι τόν ὄρθρο τῆς μεγάλης ἡμέρας τοῦ Πάσχα. Ἀπό τά πέρατα τῆς οἰκουμένης οἱ νεκρωμένες ψυχές τῶν Ὀρθοδόξων πτεροποιημένες ἀπό τήν πίστη θά ἐγερθοῦν σέ συνάντηση τοῦ Ἐγερθέντος Κυρίου τους. Τό ἴδιο πάντα, εἴκοσι τώρα αἰῶνες, σάν τίς φιλοπενθεῖς ἐκεῖνες καί φιλόθεες γυναῖκες τοῦ πρώτου

1. Ἀπό τό βιβλίο τοῦ Βενέδικτου Ἐγγλεζάκη (Ἀρχιμ. Παύλου), *Παιδαγωγικά θεολογικά ἀνάλεκτα*, Λευκωσία 2012, σ. 33-34. Τό κείμενο αὐτό δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα «Ὁ Φιλελεύθερος» τό Σάββατο 24 Απριλίου 1976, σ. 3.

πρωϊνοῦ τῆς Ἀνάστασης.

Καί ὁ συνετός κόσμος, ἔξω καί μέσα στήν Ἐκκλησία, θά παρακολουθήση καί πάλι ἔκπληκτος τίς ἐξοργιστικές ἀνοησίες τῶν χριστιανῶν καί μέ ἀγανάκτηση θά ἀποστρέψη τό πρόσωπο ἀπό τούς «χύδην ὄχλους» τῶν ἐνθέων γραϊδίων.

Μά ποιός σήμερα μπροστά στούς «ἐν λευκοῖς» νεανίσκους πού ἀποκυλοῦν τόν λίθο τοῦ μνήματος θά σκεφθῆ τήν ἀπιστία τοῦ κόσμου; Ἔμφοβες καί «κλίνουσαι τά πρόσωπα εἰς τήν γῆν» οἱ πιστές ψυχές θά δεχθοῦν τό μέγα μήνυμα τῆς χαρᾶς τῆς Ἀναστάσεως καί θά ἐξαποσταλοῦν καί πάλι στήν ὑφ' οὐρανόν κήρυκες τῆς νίκης τῆς ζωῆς ἀπάνω στόν θάνατο. Δέν εἶναι ἀπόψε ὥρα γιά τά ἐφιαλτικά φαντάσματα ἤ τίς δυστυχεῖς παραισθήσεις τοῦ ἄπιστου νοῦ. Ἀπόψε ἡ νύχτα φωτίζεται ἀπό τά μυστικά φέγγη τῆς Μορφῆς τοῦ Ἀναστάντος. «Προσέλθωμεν λαμπαδηφόροι».

Ἄς παρακύψουμε στή θύρα τοῦ μνημείου. Μέσα ἀπό τά ὀθόνια καί τό σουδάριο θά θεασθοῦμε «οὐρανόν καινόν καί γῆν καινήν». Ἀπό τό μνημεῖο τοῦ Κήπου βλαστᾶ ἡ μεγάλη ἐλπίδα τῆς Ἐκκλησίας γιά τή Βασιλεία, ὅταν ὁ Θεός θά «σκουπίση κάθε δάκρυ ἀπό τά μάτια τῶν ἀνθρώπων· καί ὁ θάνατος δέν θά ὑπάρχη πιά οὔτε πένθος οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος δέν θά ὑπάρχη» (Ἀποκ. α΄). «Θρησκεία» θά μᾶς ποῦν, «ἡ καρδιά ἑνός ἄκαρδου κόσμου, ἡ ψυχή μίας ἄψυχης κατάστασης, τό ὄπιο τοῦ λαοῦ». Κι ἁρπάζουν ἀπό τόν κόσμο τήν καρδιά καί τήν ψυχή του, χωρίς νά μποροῦν νά τοῦ δώσουν μία νέα καρδιά καί ψυχή. Καί μένει ὁ κόσμος ἁπλῶς ἄκαρδος καί ἄψυχος καί ἄμορφος (οὔτε ἡ «ἀνθρώπινη μορφή» δέν τοῦ ἐπιτρέπεται), καί παύει ἡ θρησκεία νά εἶναι τό ὄπιο τοῦ λαοῦ, γιά νά γίνη τό ὄπιο ἡ θρησκεία τοῦ λαοῦ...

Ἀλλ' «Ἀληθῶς Ἀνέστη ὁ Κύριος». Τοῦτο εἶναι τό ἀπόλυτο γεγονός πού εὐαγγελίζεται σήμερα ὁ χριστιανισμός στόν κόσμο. Ὅτι στό μυστικό κέντρο τοῦ κόσμου ἐλύθη ἤδη ἡ φοβερή σύγκρουση τοῦ κακοῦ μέ τό καλό μέ τή γενική, τελειωτική καί ἄνευ ὅρων νίκη τοῦ Χριστοῦ. Ὁ θάνατος θανατώθηκε, ἡ κρίση κατακρίθηκε, ὁ διάβολος διαβλήθηκε, τό ψέμα διαψεύθηκε, ἡ ἀδικία διορθώθηκε. Ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη καί μαζί του συνανέστησε ὅλους τούς πεσμένους καί νεκρούς. «Τό φῶς ἐν τῇ σκο-

τίᾳ φαίνει, καί ἡ σκοτία αὐτό οὐ κατέλαβεν» (Ἰωάν. α΄, 5).

Ζητοῦν οἱ ἄνθρωποι νά δοῦν τό θαῦμα, νά ψηλαφήσουν τόν Ἀναστάντα. «Ἔρχου καί ἴδε» (Ἰωάν. α΄, 46). Ναί, στήν Ἐκκλησία. Μόνο ἐκεῖ θά γνωρίσης τό θαῦμα, θά συναντήσης τόν Ἀναστάντα Ἰησοῦ, θά βάλης τόν δάκτυλο στά στίγματα, θά πάρης τό Πνεῦμα πού δωρίζει στούς μαθητές, θά φᾶς μαζί του «δεῖπνον ξένον».

Ναί, στήν ἄθλια αὐτή γριά πού μυρίζει θάνατο, μόνη, παγωμένη, ἑτοιμόρροπη, ξεχασμένη, θά γνωρίσης τό μυστήριο τῆς Ἀνάστασης, θά δῆς τί σημαίνει γιά εἴκοσι αἰῶνες νά πεθαίνης σέ κάθε στιγμή καί νά ἀναστήνεσαι τήν ἄλλη. Στή στάσιμη καί παραλυμένη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ πού ὅμως, σάν ἄλλη γῆ τοῦ Γαλιλαίου, eppur si muove, «καί ὅμως κινεῖται». Στή σύναξη τῶν ἁμαρτωλῶν πού μετανοοῦν καί τῶν ἁμαρτωλῶν πού χάνονται, πού ὅμως εἶναι ἡ «Μία Ἁγία». Τόν χῶρο ὅπου ἡ ἁμαρτία ὑπάρχει ὅσο καί ἀλλοῦ, ἀλλά πολεμᾶται. Ἐκεῖ ὅπου τό κακό δέν μπορεῖ νά νικήση τόν Θεό, τό σκοτάδι δέν μπορεῖ νά σβύση τό φῶς.

Ἐκεῖ θά συναντήσης τή μεγάλη Ἀγάπη πού δείκτηκε ἰσχυρότερη ἀπό τόν θάνατο καί κινεῖ τά ἄστρα καί τόν οὐρανό. Τότε «ὁ κρατῶν τούς ἑπτά ἀστέρας ἐν τῇ δεξιά αὐτοῦ καί περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτά λυχνιῶν τῶν χρυσῶν» θά βάλη τό διάτρητο χέρι του καί στό δικό σου κεφάλι καί θά πῇ καί σ' ἐσένα: «Μή φοβοῦ· ἐγώ εἰμί ὁ πρῶτος καί ὁ ἔσχατος, καί ὁ ζῶν· καί ἐγενόμην νεκρός, καί ἰδού ζῶν εἰμι εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων καί ἔχω τάς κλεῖς τοῦ θανάτου καί τοῦ ᾅδου» (Ἀποκ. α΄, 17-18). Καί τότε θά φωνάξης κι ἐσύ:

Χριστός ἀνέστη!

Καί θά ἀπαντήσουν μυστικά τά σύμπαντα:

Ἀληθῶς ἀνέστη!

Τί κι ἄν «Εἶπεν ἄφρων ἐν τῇ καρδία αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός».

Καί πάλι **Χριστός ἀνέστη!**

Ἄν ὁ Χριστός δέν ἀνέστη, ἄν ὁ Καϊάφας εἶχε δίκαιο, ἄν ὁ Πιλᾶτος ἦταν σοφός, τότε γιατί ἀγωνιζόμαστε στήν Κύπρο, γιατί τά ἀντίσκηνα, οἱ πόνοι, τά δάκρυα, τά αἵματα; Μάταιος ὁ κόσμος, μάταιος ὁ ἄνθρωπος, μάταιη ἡ ἱστορία, τά πάντα ματαιότης, φθορά, παραλογία.

Χριστός ἀνέστη!

Ἀποσπάσματα ἀπό τόν Εὐεργετινό

Πρωτ. Κωνσταντίνου Π. Κωνσταντίνου
Θεολόγου

Ὁ Ἀββᾶς Ἀρσένιος εἶπε πρός τόν Ἀββᾶ Ἀλέξανδρο.

Ὅταν τελειώσεις τό σχίσιμο τόν θαλλίων[1] σου, ἔλα νά φᾶμε, ἐάν ὅμως σέ ἐπισκεφθοῦν ξένοι, τότε νά φᾶς μαζί τους.

Ὁ Ἀββᾶς λοιπόν Ἀλέξανδρος ἐργαζόταν μέ προσοχή καί ἠρεμία, χωρίς νά βιάζεται καί ὅταν ἔφθασε ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ, εἶχε ἀκόμη φοινικοβλαστούς.

Ὁ Ἀββᾶς Ἀρσένιος, ἀφοῦ εἶδε ὅτι ἀργοπορεῖ ὁ Ἀββᾶς Ἀλέξανδρος, ἔφαγε, διότι σκέφτηκε ὅτι ὁπωσδήποτε θά εἶχε ἐπισκέπτες. Ἀργά τό βράδυ, ἦλθε ὁ Ἀββᾶς Ἀλέξανδρος καί ὁ Γέροντας τοῦ λέει:

- Εἶχες ξένους;

- Ὄχι, τοῦ ἀπάντησε.

- Γιατί λοιπόν δέν ἦλθες τήν ὥρα τοῦ φαγητοῦ; Ρώτησε ὁ Ἀββᾶς Ἀρσένιος.

Διότι μοῦ εἶπες, ἔλα ἀφοῦ τελειώσεις τό σχίσιμο τῶν φοινικοβλαστῶν, κι ἐγώ ἐφαρμόζοντας τήν ἐντολή σου δέν ἦλθα νωρίτερα, ἐπειδή μόλις τώρα τελείωσα.

Ὅταν ἄκουσε αὐτά ὁ Ἀββᾶς Ἀρσένιος, θαύμασε τήν ἀκρίβεια τοῦ Ἀββᾶ Ἀλεξάνδρου καί τοῦ λέει:

- Νά τρῶς συχνότερα, γιά νά κάνεις καί τόν κανόνα σου καί νά πίνεις καί νερό, ἀλλιῶς τό σῶμα σου θά ἀρρωστήσει γρήγορα.

Ἐπισκέφθηκε ὁ Ἀββᾶς Ἀβραάμ τόν Ἀββᾶ Ἄρη καί ἐνῶ κάθονταν ἦλθε ἕνας ἀδελφός καί τοῦ λέει: Πές μου σέ παρακαλῶ, τί νά

1. Θαλλία εἶναι οἱ βλαστοί τῆς φοινικιᾶς, τούς ὁποίους χρησιμοποιοῦσαν οἱ Πατέρες γιά νά κατασκευάζουν ψαθιά, κοφίνια κ.λ.π. Τούς βλαστούς αὐτούς τούς ἔσχιζαν πρῶτα, καί ἔπειτα τούς διατηροῦσαν ὑγρούς μέσα σέ νερό καί ἔτσι τούς ἔπλεκαν.

κάνω γιά νά σωθῶ;

- Πήγαινε, τοῦ εἶπε ὁ Γέροντας, κάτσε στό κελί σου ἕνα χρόνο καί νά τρῶς μόνο, κάθε βράδυ ψωμί καί ἁλάτι καί κατόπιν ἔλα πάλι καί σοῦ λέω.

Πράγματι, ὁ ἀδελφός ἀναχώρησε καί ἔκαμε ὅπως τοῦ ὑπεδείχθη. Μετά ἀπό ἕνα χρόνο ἐπανῆλθε πάλι ὁ ἀδελφός, κατά σύμπτωση παρευρίσκετο καί ὁ Ἀββάς Ἀβραάμ ἐκεῖ. Καί εἶπε πάλι ὁ Γέροντας πρός τόν ἀδελφό.

- Πήγαινε, νήστευσε καί αὐτό τόν χρόνο, τρώγοντας κάθε δύο μέρες.

Ὅταν ἀναχώρησε ὁ ἀδελφός, ὁ ἀββάς Ἀβραάμ ρώτησε τόν ἀββᾶ Ἄρη.

- Γιατί ὅταν μιλᾶς πρός ὅλους τους ἄλλους ἀδελφούς τούς θέτεις ὑπό ἐλαφρό ζυγό, ἐνώ τόν ἀδελφόν αὐτό τόν φορτώνεις μέ φορτώματα βαριά;

- Στούς ἀδελφούς πού ἔρχονται, ἀπαντῶ σύμφωνα μέ ὅ,τι μοῦ ζητοῦν. Ἐνῶ αὐτός ἐδῶ εἶναι πραγματικός ἀγωνιστής καί ἔρχεται νά ἀκούσει τόν Θεό, καί ὅ,τι νά τοῦ πῶ τό ἐκτελεῖ μέ ἐπιμέλεια καί ἀκρίβεια, γι' αὐτό καί ἐγώ λαλῶ σέ αὐτόν τόν λόγο τοῦ Θεοῦ.

Γιά τόν Ἀββᾶ Ἰωάννη τόν Κολοβό διηγήθηκαν τό ἑξῆς περιστατικό:

Κάποτε ἐπισκέφθηκε ἕνα Γέροντα, πού μόναζε σέ μία σκήτη τῆς Θηβαΐδος[2] καί παρέμεινε πλησίον του στήν ἔρημο. Μία μέρα λοιπόν πῆρε ὁ πνευματικός Πατέρας τοῦ Γέροντος ἐκείνου ἕνα ξερό ξύλο καί τό φύτευσε.

Κάθε μέρα, τοῦ εἶπε, νά τό ποτίζεις μέ μία στάμνα νερό, μέχρι νά καρποφορήσει.

Τό νερό ἀπό τό κελλί, ἦταν πολύ μακρυά καί χρειαζόταν νά ξεκινήσει κανείς ἀπό τό βράδυ γιά νά ἐπιστρέψει τό πρωί. Μετά ἀπό τρία χρόνια τό ξερό κλαδί φύτρωσε καί ἔδωσε καρπούς καρύδια. Τότε ὁ πνευματικός Πατήρ τοῦ ὑπάκουου ὑποτακτικοῦ πῆρε τόν καρπό αὐτό καί ἀφοῦ τόν ἔφερε στήν Ἐκκλησία τῆς σκήτης, εἶπε πρός τούς ἀδελφούς.

- Πᾶρτε νά φᾶτε ἀπό τόν καρπό τῆς ὑπακοῆς.

Ἦλθε κάποτε, κάποιος ἀπό τούς ἀσκητές τῆς Θηβαΐδος πρός τόν Ἀββά Σισώη, μέ τήν ἐπιθυμία νά γίνει μοναχός. Ὁ Γέροντας τόν ρώτησε:

2. Θηβαΐς τῆς ἄνω Αἰγύπτου.

- Ἔχεις κανένα ἄλλο στόν κόσμο;

- Ἔχω ἕνα υἱό, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

Τότε πήγαινε, ρῖξε τον στόν ποταμό καί ἔλα νά γίνεις μοναχός. Ἐκεῖνος ἀναχώρησε, γιά νά ἐκτελέσει τή διαταγή τοῦ Ἀββά Σισώη. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Γέροντας ἔστειλε πίσω του ἕναν ἄλλο, γιά νά τόν ἐμποδίσει, ἐάν πραγματικά ἐπιχειρήσει νά τό κάνει.

Καθώς λοιπόν πραγματικά ἑτοιμαζόταν νά ρίξει τό παιδί του στόν ποταμό προσέτρεξε ὁ ἀδελφός, ὁ ὁποῖος τόν ἐμπόδιζε.

- Ἄφησε μέ -διαμαρτύρετο ἐκεῖνος- ὁ Ἀββάς μοῦ εἶπε νά τό ρίξω στόν ποταμό.

- Ὁ ἴδιος ὅμως Ἀββάς, ἀπάντησε ὁ ἀδελφός, σοῦ παραγγέλλει μέ ἐμένα, νά μήν τό ρίξεις.

Τότε ἄφησε τό παιδί καί ἐπέστρεψε στόν Γέροντα καί ἔγινε δόκιμος μοναχός. Ὅμοιο εἶναι καί τό παράδειγμα τοῦ Πατερμουθίου, τό ὁποῖο διηγήθηκε ὁ Ἀββάς Κασσιανός.

Ἕνας ἀπό τούς Πατέρες διηγήθηκε τήν ἑξῆς ἱστορία: Κάποιος μορφωμένος καί εὐλαβής ἄνθρωπος ἀπό τή Θεούπολη[3] ἐπισκεπτόταν συνεχῶς κάποιον Ἔγκλειστο[4] καί τόν παρακαλοῦσε νά τόν δεχθεῖ καί νά τόν κάμει μοναχό.

- Πήγαινε -τοῦ εἶπε ὁ γέροντας- πώλησε τήν περιουσία σου καί

3. Θεούπολη ὀνομάστηκε ἡ Ἀντιόχεια μετά τήν ἀνοικοδόμησή της ἀπό τόν Ἰουστινιανό, τήν ὁποία εἶχαν καταστρέψει οἱ Πέρσες τό 540 μ.Χ.

4. Ἔγκλειστοι ὀνομάζονταν οἱ μοναχοί ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι χάριν τῆς ἄσκησης κλείνονταν στό κελλί τους καί δέν ἔβγαιναν καθόλου ἀπ' αὐτό καί ἔπαιρναν τήν τροφή τους ἀπό μία πορτοῦλα.

μοίρασε τήν στούς πτωχούς, ὅπως παραγγέλλει ὁ Κύριος, καί ὅταν θά ἐπιστρέψεις, θά σέ δεχθῶ.

Πράγματι ὁ εὐλαβής ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἀναχώρησε, ἔκαμε ὅπως διατάχθηκε ἀπό τόν Ἔγκλειστο καί ἐπέστρεψε.

- Τώρα ὅμως θά πρέπει νά φυλάξεις ἀκόμα μία ἐντολή, εἶπε πρός αὐτόν ὁ Ἔγκλειστος. Νά μήν μιλᾶς.

Ὁ ἄνθρωπος συμφώνησε σέ αὐτό καί παρέμεινε μαζί μέ τόν Ἔγκλειστο ἐπί πέντε ὁλόκληρα χρόνια χωρίς νά πεῖ οὔτε μία λέξη. Ὅσοι λοιπόν τόν γνώριζαν, ἄρχισαν νά τόν ἐπαινοῦν. Μόλις τό ἔμαθε ὁ γέροντας τοῦ λέει:

- Παιδί μου, δέν ὠφελεῖσαι πλέον ἐδῶ, γι' αὐτό θά σέ στείλω στήν Αἴγυπτο, σέ ἕνα Κοινόβιο.

Πράγματι τόν ἔστειλε. Ὅταν ὅμως ἀναχωροῦσε, δέν τοῦ εἶπε νά μιλᾶ ἤ νά μήν μιλᾶ. Αὐτός προτίμησε νά τηρήσει τήν ἐντολή καί παρέμεινε στό Κοινόβιο, χωρίς νά μιλᾶ. Ὁ Ἡγούμενος τοῦ Κοινοβίου, πού τόν δέχθηκε, θέλησε νά ἀντιληφθεῖ ὁ ἴδιος προσωπικά, ἐάν πραγματικά εἶναι ἐκ φύσεως ἄλαλος. Τόν ἀποστέλλει λοιπόν σέ μία ὑπηρεσία, γιά τήν ἐκτέλεση τῆς ὁποίας ἦταν ὑποχρεωμένος νά περάσει τόν Νεῖλο ποταμό, ὁ ὁποῖος ὅμως τήν ἐποχή ἐκείνη ἦταν πλημμυρισμένος, ὥστε νά ἀναγκασθεῖ νά γυρίσει πίσω στό Κοινόβιο καί νά πεῖ, πώς δέν μπόρεσα νά περάσω. Ὁ εὐλαβής ἐκεῖνος μοναχός μόλις πλησίασε τόν ποταμό καί τόν εἶδε πλημμυρισμένο, γονάτισε καί ἀμέσως ἔρχεται ἕνας κροκόδειλος, τόν παίρνει πάνω στή ράχη του καί τόν περνᾶ στήν ἀπέναντι ὄχθη. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ἡγούμενος ἔστειλε κάποιον μοναχό ἀπό πίσω του, γιά νά δεῖ τί θά κάμει. Μόλις λοιπόν εἶδε αὐτό τό καταπληκτικό θαῦμα ὁ μοναχός, γύρισε καί τό ἀνέφερε στόν Ἡγούμενο καί τούς ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι κατεπλάγησαν κι αὐτοί. Μετά ἀπό καιρό, ὅταν ἀπέθανε ὁ μοναχός, ὁ Ἡγούμενος μήνυσε πρός τόν Ἔγκλειστο, πού τόν ἀπέστειλε:

- Ἄν καί δέν εἶχε φωνή αὐτός πού μᾶς ἔστειλες, ἐν τούτοις ἦταν ἄγγελος Θεοῦ.

Τότε καί ὁ Ἔγκλειστος ἀπάντησε στόν Ἡγούμενο.

- Δέν ἦταν ἐκ φύσεως ἄλαλος. Δέν μιλοῦσε ὅμως χάρη τῆς ἐντολῆς πού τοῦ ἔδωσα, ὅταν ἦλθε πρώτη φορά κοντά μου.

Ὅταν ἄκουσαν στό Κοινόβιο τό κατόρθωμα αὐτό θαύμασαν καί δόξασαν τόν Θεό.

ΛΕΡΝΑΙΑ ΥΔΡΑ

ἡ Νεώτερη[1]

Σταύρου Φωτίου
Καθηγητή Πανεπιστημίου Κύπρου

Σύμφωνα μέ τήν ἑλληνική μυθολογία, ἕνα τέρας, μία Ὕδρα, ταλαιπωρεῖ τήν περιοχή τῆς Λέρνης: ἡ γνωστή Λερναία Ὕδρα. Αὐτή ἔχει ἐννέα κεφάλια, ἀπό τά ὁποία τό ἕνα, τό κεντρικό, ἐμφανίζεται ἀθάνατο. Ἡ Ὕδρα κατοικεῖ σέ ἕλος, σέ χῶρο μή καθαρότητας, ἔλλειψης διαφάνειας. Ἡ τρομερή παρουσία της ἐμποδίζει τούς ἀνθρώπους νά ἔχουν πρόσβαση στό νερό καί ἔτσι ὁ τόπος καταδικάζεται σέ ξηρασία, σέ μή καρποφορία. Πρόκειται γιά τό τέρας τῆς ἀλλοτρίωσης τοῦ συλλογικοῦ βίου, τῆς ἔκπτωσης τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν. Ὁ ἀτομικισμός καί ἡ ἀντιπαλότητα παρουσιάζονται μέ διάφορες μορφές, «πολλά κεφάλια» (διαφθορά, νεποτισμός, παραγοντισμός, λαϊκισμός, ἀσυνέπεια, κυνισμός, ἀντιφάσεις, χειραγώγηση, ἀτιμωρησία), στερώντας ἀπό τούς πολῖτες τούς καρπούς τῆς εὐνομίας καί τῆς χρηστῆς διοίκησης, τά πλεονεκτήματα τοῦ κράτους δικαίου καί τῆς κοινωνίας ἀλληλεγγύης.

Τόν θάνατο τῆς Λερναίας Ὕδρας ἀναλαμβάνει ὁ Ἡρακλῆς, μέ τή συμπαράσταση τοῦ ἀνιψιοῦ του, Ἰόλαου. Ὅταν, ὅμως, ὁ ἥρωας κόβει ἕνα κεφάλι τῆς Ὕδρας ἀνακαλύπτει ἔκπληκτος ὅτι στή θέση του φυτρώνουν δύο καινούρια. Γι' αὐτό ἀναπροσαρμόζει τόν τρόπο του γιά τή θανάτωσή της: ὅταν αὐτός κόβει ἕνα κεφάλι τοῦ θηρίου, γιά νά μήν ξαναφυτρώσει, ὁ Ἰόλαος τό καίει μέ φωτιά. Συνεπῶς, τήν Ὕδρα μπορεῖ νά σκοτώσει ὅποιος θέτει τόν ἑαυτό του πάνω ἀπό τήν ἀπρόσωπη μᾶζα, τόν ἀδιάφορο ὄχλο, ὅποιος δέν τρομοκρατεῖται καί δέν φοβᾶται νά ἀντιμετωπίσει τό τέρας. Ὅποιος θέλει ἡ ζωή του νά εἶναι ἄθλημα κοινωνικότητας, ἀναλαμβάνει -μέ τή συμπαράσταση κάθε οἰκείου συμπορευτῆ- τήν ἀποστολή θανάτωσης τῆς Ὕδρας. Γνωρίζοντας, συνάμα, ὅτι ἡ θανάτωση αὐτή δέν ἐπιτυγχάνεται μόνο μέ τή νομική θέσμιση, τήν ἐπιβολή τοῦ νόμου, ἀλλά

1. Ἀπό το βιβλίο τοῦ συγγραφέα *Ἀνθισμένες συνειδήσεις*, ἐκδ. Ἁρμός, Ἀθήνα 2017, σ. 53-55.

χρειάζεται τή σύμπραξη τοῦ φωτός, δηλαδή τήν ἀλλαγή νοοτροπίας. Ἡ ἀτομική ἤ συλλογική παραμόρφωση ὑπερβαίνεται μόνο μέ τή φωτεινή ἀντιμετώπισή της, τήν ἐπαναφορά στό φῶς τῆς μέχρι τότε σκοτεινῆς ὄψης τῆς πραγματικότητας. Γιά τήν ἐπίλυση ἑνός προβλήματος ἀπαιτεῖται πλήρης ὁρατότητα, μή σκίαση καμμιᾶς πτυχῆς. Καί βεβαίως, μεταξύ ἄλλων, θέληση, ἐπινοητικότητα, γενναιότητα καί ἐπιμονή. Διότι κάποιος Εὐρυσθέας -κάποιος πού ἐπωφελεῖται- θά ἀναμένει μέ χαρά τήν ἀποτυχία τοῦ ἐγχειρήματος.

Παρά τή θανάτωσή της ἀπό τόν Ἡρακλῆ, τό κεντρικό κεφάλι τῆς Λερναίας Ὕδρας μπορεῖ ὁποιαδήποτε στιγμή νά ἐπανέλθει στή ζωή. Γι' αὐτό ὁ ἥρωας τό θάβει βαθειά στή γῆ καί βάζει σημάδι ἀναγνώρισης τοῦ τόπου, ὥστε ὁποιοσδήποτε περαστικός νά γνωρίζει ποῦ εἶναι θαμμένο καί ἔτσι νά δρᾶ μέ τρόπο πού νά μήν ἐπιτρέπει τήν ἀναγέννησή του. Διότι ἡ Ὕδρα μπορεῖ νά θανατωθεῖ προσωρινά, δύναται ὅμως νά ἐπανακάμψει. Ἀπό τόν ἄνθρωπο ἐξαρτᾶται ἄν θά τή θάψει βαθειά καί δέν θά τήν ἀφήσει νά ξαναγεννηθεῖ. Ἡ θηρίωση τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης εἶναι ἕνας συνεχής πειρασμός, ἕνας διαρκῆς κίνδυνος. Στόν καθένα ἐναπόκειται ἄν θά διέλθει ἀλώβητος στήν πορεία του στή ζωή, ἄν ἡ φροντίδα του γιά τόν συνάνθρωπο, ἡ καθημερινή του μέριμνα, ἀποτρέψουν τήν κυριαρχία τῶν παθῶν καί τή δημιουργία τοῦ τέρατος τῆς ἀνομίας.

Ἐπιμύθιο: γιά τή θανάτωση τῆς Ὕδρας ἀπαιτεῖται, κατ' ἀρχήν, βούληση γιά ἀπαλλαγῆ ἀπ' αὐτήν. Πρᾶγμα πού συνεπάγεται συνειδητοποίηση καί μή ἀνοχή τῆς παρουσίας καί δράσης της. Αὐτή εἶναι ἡ πρώτιστη προϋπόθεση. Στή συνέχεια ἀπαιτεῖται διάθεση καί θάρρος γιά ἀναμέτρηση μαζί της, ὅπως, συνάμα, συνεργασία καί ἀποτελεσματική μέθοδος. Τό μερίδιο εὐθύνης τοῦ καθενός καί ἡ λειτουργική καταξίωσης τῶν θεσμῶν συνιστοῦν τόν τρόπο θανάτου κάθε μορφῆς κοινωνικῆς ἀποξένωσης. Ἐπιπλέον, ἡ διαφάνεια συνιστᾶ καίριο χαρακτηριστικό τῆς κοινωνικῆς συνύπαρξης. Τό δημόσιο ὀνομάζεται δημόσιο διότι σέ αὐτό δέν ὑπάρχει τίποτε πού νά μήν ὑπόκειται στή γνώση καί τήν κρίση τῶν πολιτῶν.

Ἡ συμβολή στή θανάτωση τῆς Λερναίας Ὕδρας τῆς Νεώτερης, ἡ συνεισφορά στήν εὔρυθμη συλλογική ζωή, ἀποτελεῖ πρόκληση γιά ὅποιον θέλει νά ὀνομάζεται πολίτης, γιά ὅποιον θεωρεῖ ἀνέκπτωτη τήν εὐθύνη του γιά τά δρώμενα στήν πόλη καί τόν κόσμο εὐρύτερα. Καθένας καλεῖται νά συμβάλει, μέ τόν δικό του ἰδιαίτερο τρόπο, στή λειτουργία μίας πολιτείας τῆς ὁποίας μείζονα γνωρίσματα θά εἶναι ἡ ἰσονομία καί ἡ ἰσηγορία, ἡ ἀλληλεπίδραση καί ἡ ἀλληλοπροσφορά. Διαφορετικά κινδυνεύει ὁ ἴδιος νά γίνει τέρας γιά τούς ἄλλους.

Μέ ἀφορμή τήν ἄρνηση τοῦ Πέτρου

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

- Μά, εἶπε ψέματα ὁ Ἀπόστολος Πέτρος; Εἶπε ψέματα; Κυρία, ἐσύ χτές μέ μάλωσες γιατί εἶπα ἕνα τόσο μικρό, μικρούτσικο ψέμα!

Τά 'χασε ἡ δασκάλα. Ἤρεμα κυλοῦσε ἡ διήγηση γιά τά Πάθη τοῦ Χριστοῦ στήν τάξη καί τά παιδιά μέ ὀρθάνοιχτα μάτια παρακολουθοῦσαν. Εἶχε βάλει πρόγραμμα κάθε μέρα νά διηγεῖται ἕνα κομμάτι ἀπό τήν πιό ἀληθινή ἱστορία, τή Θυσία τοῦ Χριστοῦ γιά τούς ἀνθρώπους. Νά τούς μιλήσει για τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά τούς ἀνθρώπους, μία πού κάποια παιδιά ἤξερε ὅτι δέν τά ζέσταινε ἀρκετά ἡ ἀγάπη τῶν γονιῶν τους. Εἶχε βρεῖ τόν τρόπο νά ἐπικοινωνεῖ μέ τά παιδάκια της. Ὅμως αὐτό δέν τό πρόβλεψε. Ἡ ἴδια, μελετώντας τά γεγονότα τῶν Παθῶν καί τήν ἄρνηση τοῦ Πέτρου, στεκόταν στήν αὐτοπεποίθηση, τή δειλία... τό ψέμα δέν τό εἶχε ἐπισημάνει ποτέ. Ἔπρεπε καί νά διορθώσει τά πράγματα. Ἐξήγησε στά παιδιά γιά τόν φόβο πού ἔνιωσε ὁ Πέτρος, γιά τήν κατοπινή συμπεριφορά πού ἔσβησε τό λάθος... Δέν ἔπεισε ἐντελῶς τόν μικρό μαθητή της, ἀλλά ἦταν σίγουρη ὅτι ἀργότερα θά καταλάβαινε.

«Κοίταξε τόν μικρό πού μᾶς κάνει μάθημα! Ἐγώ δέν τό σκέφτηκα ποτέ! Ἔτσι λοιπόν! Ὁ Ἀπ. Πέτρος μέ ὅλα τά ἄλλα λάθη του ἐκείνη τήν τρομερή νύχτα, πού ὁ διάβολος καί οἱ ἄνθρωποι πού ἐκτελοῦσαν τό δικό του κακό σχέδιο, γιά νά βγάλουν ἀπό τή μέση τόν Χριστό, εἶπε ψέματα. Ὁ φόβος, ἡ ἀνθρώπινη ἀντίδραση στήν ἀπειλή, τόν ἔκαναν χωρίς νά σκεφτεῖ, νά πεῖ ὅτι δέν γνώριζε Ἐκεῖνον γιά τόν ὁποῖον τρία χρόνια πρίν εἶχε ἀφήσει τά πάντα. Τό ψέμα του τό πλήρωσε ἀκριβά,

μέ δάκρυα πολλά καί ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου τόν ἔφερε πάλι στό ἀξίωμα τοῦ Ἀποστόλου καί τόν ἀξίωσε νά κηρύξει μέ παρρησία καί ἄτρομος νά δεχτεῖ καί τό μαρτυρικό θάνατο. Εὐτυχῶς πού ὑπάρχει καί ἡ μετάνοια! Ὅμως ἐγώ δέ θά πάψω νά λέω στά παιδιά ὅτι τό ψέμα εἶναι μεγάλο κακό. Μήπως καί βγοῦν λίγο καλύτεροι ἄνθρωποι ἀπό ἐμᾶς πού...» σκεφτόταν ἡ δασκάλα.

Τό διάλειμμα συζητοῦσε τό πάθημά της μέ μία συνάδελφο.

- Κοίταξε τί ἔπαθα. Χτές τοῦ ἔκανα παρατήρηση καί σήμερα μοῦ ἔκανε καί μάθημα. Πῶς σοῦ φαίνεται ὁ Ἀντωνάκης μας!

- Δέ συμφωνῶ μαζί σου. Ψέματα ἐσύ λές, πού μαθαίνεις τά παιδιά σ' αὐτό τόν κόσμο πού χωρίς ψέμα δέν ἐπιβιώνεις καί οἱ μεγάλοι ἀπατεῶνες εἶναι πάνω ἀπ' τά κεφάλια μας, νά μήν λένε ψέματα. Ὑπάρχει καί τό ἀθῷο καί τό καλό ψέμα. Ἀλλά, γιατί ὄχι καί τό ψέμα πού σέ διευκολύνει χωρίς νά βλάπτει κανένα;

- Δηλαδή νά τούς λέω νά λένε ψέματα;

- Νά τούς μάθεις νά ἐπιβιώνουν στόν ψεύτικο κόσμο μας! Ὄχι νά γίνουν κακοί ἤ ἀπατεῶνες.

Κτύπησε κουδοῦνι κι ἡ κάθε μία πῆγε στήν τάξη της. Στενοχωρήθηκε γιατί ἡ συνάδελφος σκεφτόταν ἔτσι κι ἴσως ἄμεσα ἤ ἔμμεσα αὐτά θά μετέδιδε στά παιδιά. Ἤξερε ὅτι καί πολλοί γονεῖς αὐτή τή νοοτροπία μετέδιδαν στά παιδιά τους. Προχτές δέν τῆς εἶπε κάποιος μαθητής ὅτι δέν ἔκανε τήν ἐργασία του, γιατί ἦταν ἄρρωστος; Τό ἴδιο εἶπε καί ἡ μητέρα του, ἀλλά ὁ μικρός ξεχάστηκε λίγο ἀργότερα κι ἔλεγε γιά τά συναρπαστικά παιγνίδια πού ἔπαιξε τό προηγούμενο ἀπόγευμα στόν νέο παιδότοπο.

Ἡ συζήτηση μέ τή συνάδελφο δέν τήν ἔκανε νά ἀλλάξει τήν πεποίθηση καί τήν ἀπόφασή της, νά μιλᾶ στά παιδιά γιά τήν εἰλικρίνεια καί ἡ ἴδια νά προσπαθεῖ νά εἶναι ἕνας εἰλικρινής ἄνθρωπος. Οἱ ἄνθρωποι συχνά, ἀνάλογα με τίς δικές μας ἀδυναμίες, ἀποφασίζουμε ὅτι κάποια πράγματα ἀπό τή διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ πρέπει νά ἀλλάξουν καί εἶναι ἀπόλυτα δικαιολογημένο νά συμπεριφερόμαστε διαφορετικά «στήν ἐποχή» μας, ἀλλά πουθενά στήν Ἁγία Γραφή δέν ἀφήνονται περιθώρια γιά νά ἀλλάζουμε ἐμεῖς, οἱ μικροί ἄνθρωποι, αὐτά πού ὁ Θεός νομοθέτησε γιά τό καλό μας.

* * *

Εἶναι πράγματι, γνώρισμα τοῦ κόσμου μας τό ψέμα. Τά λόγια, οἱ συναλλαγές, ἡ ποιότητα τῶν πραγ-

μάτων καί τῶν σχέσεων μᾶς περιέχουν τήν ἀπάτη καί ἐκφράζουν τό ψέμα πού θεωρεῖται ἀπαραίτητο σέ ὅλα τά ἐπίπεδα, γιά νά μπορεῖ νά ὑπάρχει ἰσορροπία σχέσεων, οἰκονομικό κέρδος, καλή φήμη, ἀποφυγή εὐθυνῶν...

Αὐτό δέν εἶναι καθόλου καινούριο φαινόμενο. Ὁ Δαβίδ στήν δική του μακρινή ἐποχή κάνει ἀκριβῶς τήν ἴδια διαπίστωση καί παρακαλεῖ τόν Θεό νά τόν σώσει ἀπό τούς ἀνθρώπους πού δέν εἶναι εἰλικρινεῖς, ἀλλά τά λόγια τους κρύβουν δολιότητα. Φτάνει στήν διαπίστωση ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι πολύ λίγη στόν κόσμο. «Ὠλιγώθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπό τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων» (Ψαλμ. 11, 2).

Ἡ ἀνειλικρίνεια στή συμπεριφορά καί στά λόγια δέν εἶναι κάτι συμπτωματικό καί ἐξωτερικό. Φανερώνει ἕναν ἐσωτερικό κόσμο πού ἔχει φθαρεῖ ἀπό διάφορες κακίες καί πάθη. Εἶναι συνδυασμένη, καί κάποτε ἀποτέλεσμα, ἄλλων καταστάσεων. «Πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν... Τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν...» (Ψαλμ. 13, 3). Τό ψέμα συνδυάζεται μέ τήν κακία τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν ξεφύγει ἀπό τόν θεῖο νόμο καί ἔχουν χάσει τήν ἀρετή. Μία δυσωδία, λέγει ὁ Δαβίδ, βγαίνει ἀπό τό στόμα τους, πού ἐκφράζει τόν δόλο πού κρύβουν μέσα τους.

Τό κακῶς νοούμενο συμφέρον ὁδηγεῖ σέ ἀνειλικρινῆ συμπεριφορά. Γιά νά ἔχουμε οἰκονομικά κέρδη, τήν εὔνοια, τήν καλή γνώμη, μία προνομιακή μεταχείριση, συμπεριφερόμαστε μέ ἕνα τρόπο πλαστό καί ψεύτικο. Σ' αὐτή τήν περίπτωση σίγουρα οὔτε οἱ σκέψεις μας δέν εἶναι καθαρές.

Ἡ κολακεία εἶναι κι αὐτή ἕνα εἶδος ψέμα καί κρύβει κάποιο συμφέρον καί ἀνειλικρίνεια. «Οὔτε γάρ ποτέ ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν...» (Α΄ Θεσ. β΄, 5) βεβαιώνει ὁ Ἀπ. Παῦλος τούς Χριστιανούς τῆς Θεσσαλονίκης. Κάποτε εἶναι τόσο ἀνάξιο λόγου αὐτό γιά τό ὁποῖο ψευδόμαστε.

Ἄλλες φορές τό ψέμα καλύπτει τήν ἀνθρωπαρέσκεια καί τήν κενοδοξία. Αὐτό ἔπαθαν ὁ Ἀνανίας καί ἡ Σαπφείρα: «Ἀνανία, διατί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τήν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τό Πνεῦμα τό Ἅγιον;» (Πρ. ε΄, 3) ρωτᾶ ὁ Ἀπ. Πέτρος τόν Ἀνανία. Καί οἱ δύο τιμωρήθηκαν τόσο ἄμεσα, γιατί σκηνοθέτησαν μία συμπεριφορά, καί εἶπαν ψέματα, γιά νά ἔχουν μία ἐγωιστική ἱκανοποίηση. Ἄν ἦταν εἰλικρινεῖς καί εὐθεῖς, θά ἔλεγαν, «εἶναι ὡραῖο αὐτό πού κάνουν οἱ ἄλλοι Χριστιανοί, ἀλλά ἐμεῖς δέν εἴμαστε ἕτοιμοι γιά τέ-

τοια θυσία». Δυστυχῶς, ὁ διάβολος τούς ἔπεισε νά κάνουν κάτι τόσο ἀντίθετο μέ τήν ἁγία ἀτμόσφαιρα πού ζοῦσαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, ὅπου τό Ἅγιο Πνεῦμα ἔκανε τόσο ἐμφανῆ τήν παρουσία Του.

Μέ τήν ὑποκρισία καί τό ψέμα ἀκόμη καί ἡ πιό μεγάλη ἀρετή μπορεῖ νά νοθευτεῖ. «Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος» (Ρωμ. ιβ΄, 9) συμβουλεύει ὁ Ἀπ. Παῦλος, γιά νά διδάξει ὅτι μπορεῖ καί ἡ ἀγάπη πού δείχνουμε νά εἶναι ψεύτικη, νά μήν βγαίνει ἀπό καθαρή καρδιά. «Διό ἀποθέμενοι τό ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετά τοῦ πλησίον αὐτοῦ... ὅτι ἐσμέν ἀλλήλων μέλη» (Ἐφ. δ΄, 25). Ἡ φιλαλήθεια εἶναι δεῖγμα τῆς ἀγάπης καί τῆς ἑνότητας πού πρέπει νά ἔχουμε οἱ Χριστιανοί.

Τό ψέμα ἔχει πατέρα τόν διάβολο. «Ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν... ὅτι ψεύστης ἐστι καί ὁ πατήρ αὐτοῦ» (Ἰω. η΄, 44-45). Μέ τό ψέμα παραπλάνησε τούς Πρωτοπλάστους ὁ διάβολος καί αὐτό παραμένει τό πιό ἀποτελεσματικό του ὅπλο. Πάντα μᾶς ὑπόσχεται κάτι «καλό» γιά νά μᾶς πείσει νά κάνουμε τό κακό. Εἶναι ὁ πατέρας τοῦ ψέματος, ἀφοῦ αὐτός τό ἐπινόησε.

Γι' αὐτό καί τό ψέμα, ὅσο κι ἄν ἔγινε συνηθισμένο καί θεωρεῖται ἀπό κάποιους ἀπαραίτητο ἐργαλεῖο γιά νά πετυχαίνουν αὐτό πού θέλουν, δέν παύει νά εἶναι ἁμάρτημα. Ὁ ψεύτης μπαίνει στή ἴδια μοῖρα μέ τούς πιό ἁμαρτωλούς πού δέν ἔχουν θέση στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ. «Ἔξω οἱ κύνες καί οἱ φαρμακοί καί οἱ πόρνοι καί οἱ φονεῖς καί οἱ εἰδωλολάτραι καί πᾶς ὁ φιλῶν καί ὁ ποιῶν ψεῦδος» (Ἀποκ. κβ΄, 15).

Ἀφοῦ ἡ ἔλλειψη εἰλικρίνειας εἶναι ἔκφραση τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου καί τῶν ἐσωτερικῶν παθῶν μας, ὁ ἄνθρωπος πού ἀγωνίζεται νά ἀναγεννηθεῖ πνευματικά πρέπει νά εἶναι εὐθύς καί εἰλικρινής. Ὁ Χριστιανός ἔχει πρότυπο τόν Κύριο, «ὅς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν οὐδέ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ» (Α΄ Πέτρ. β΄, 22). Χαρακτηριστικό τοῦ Κυρίου ἦταν ἡ τέλεια ἀναμαρτησία, πού φαινόταν καί στήν καθαρότητα τῶν λόγων Του.

Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἐπισημαίνει τόν κίνδυνο ἀκόμα καί στή διδασκαλία τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ νά εἰσχωρήσει ἡ ἀνειλικρίνεια. Ἄν φοβοῦμαι νά πῶ τήν ἀλήθεια, τόν νόμο τοῦ Θεοῦ, γιά νά μή δυσαρεστήσω, ἀλλά νά ἔχω τήν εὔνοια τῶν ἀνθρώπων, μπορεῖ νά νοθεύσω τά λόγια τοῦ Κυρίου μέ δικά μου ἀνθρώπινα λόγια. «...Μηδέ δολοῦντες τόν λόγον τοῦ Θεοῦ...»

(Β΄ Κορ. δ΄, 2). Στούς Γαλάτες ἀπευθύνει τήν ἐρώτηση, «ὥστε ἐχθρός ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν;» (Γαλ. δ΄, 16). Ἐπειδή σᾶς λέω τόν ἀληθινό νόμο τοῦ Θεοῦ, ἔγινα ἐχθρός σας; Ἀλλά, ὁ Ἀπ. Παῦλος δέ ἔπαψε νά λέει τήν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, γιατί ἀγαποῦσε καί τόν Χριστό καί τούς ἀνθρώπους. Ἡ ἀλήθεια καί ἡ εὐθύτητα χρειάζονται τόλμη.

Ἡ καθαρότητα τῆς ζωῆς ἀπό μεγάλες καί συνειδητές ἁμαρτίες συνδυάζεται μέ τήν καθαρότητα στά λόγια. «Μακάριος ἀνήρ ᾧ οὐ μή λογίσηται Κύριος ἁμαρτίαν οὐδέ ἐστίν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος» (Ψαλμ. λα΄, 2). Αὐτό εἶναι προϋπόθεση τῆς μακαριότητας. Κι ἄν ἀκόμη κάποτε ὑποχωρήσουμε καί ποῦμε ψέμα, ἄς μήν τό ἀμνηστεύουμε καί νά δίνουμε ἄφεση στόν ἑαυτό μας. Ἄς σκεφτοῦμε ὅτι «τό εἶπα σέ ὥρα ἀδυναμίας, δέν ἤξερα τί νά πῶ... μακάρι νά μήν τό ἔλεγα». Ἄς μή μᾶς γίνει πεποίθηση ὅτι χρειάζεται. Πολύ σπάνια ἕνα ψέμα εἶναι καλύτερο ἀπό τήν ἀλήθεια, ὅταν εἶναι ἀποτέλεσμα πνεύματος θυσίας καί ἀγάπης.

Ὁ εὐθύς ἄνθρωπος ἔχει ξεκάθαρη σκέψη καί ἐσωτερική ἐλευθερία. Δέν ἔχει νά κρύψει κάτι καί δέν φοβᾶται νά μήν ξεσκεπαστεῖ. Ἁπλά λέγει τήν ἀλήθεια: «ἔστω ὁ λόγος ὑμῶν ναί, ναί, οὔ, οὔ». Ἔτσι διατηρεῖ καί τήν εἰρήνη τῆς ψυχῆς του. Σήμερα, μέ τήν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης, φτάσαμε στό σημεῖο νά ἐξιχνιάζεται τό ψέμα καί μέ μηχανικούς τρόπους. Αὐτό ἀποδεικνύει ὅτι ἐπιφέρει κάποια ἀλλοίωση στόν ὀργανισμό. Ὁ διάβολος ξεγελᾶ τόν ἄνθρωπο. Τοῦ δίνει ὅλη τήν «ἐξυπνάδα» γιά νά ἐξαπατᾶ τούς ἄλλους καί ὕστερα τόν ἀποκαλύπτει μέ ἀποτέλεσμα τό σκάνδαλο, τήν ἀπελπισία, τή σκλήρυνση τοῦ ἀνθρώπου.

«Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὔκεστι» (Ἰω. α΄, 48). Αὐτό τόν ὡραῖο ἔπαινο εἶπε ὁ Κύριος βλέποντας νά πλησιάζει μέ δειλά βήματα ὁ Ναθαναήλ. Ὁ Κύριος δέν βλέπει μόνο τήν ἐξωτερική πορεία μας, ἀλλά καί τήν καρδιά μας. Καί εἶδε στόν Ναθαναήλ τόν γνήσιο Ἰσραηλίτη πού ἀγωνιζόταν νά εὐαρεστεῖ στόν Θεό καί ζοῦσε μέ τήν προσδοκία τοῦ Μεσσία. Γι' αὐτό καί ἡ καρδιά του ἦταν ἄδολη. Ἄδολη καρδιά καί ἄδολα χείλη ἑλκύουν τή χάρη τοῦ Θεοῦ καί ἀναπαύουν τούς ἀνθρώπους πού κουράστηκαν στόν κόσμο τοῦ ψέματος καί τῆς νοθείας. Αὐτοί ἔχουν μία θέση στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, γιατί ὅσοι φτάσουν ἐκεῖ, θά εἶναι καθαροί στήν καρδιά καί ἀληθινοί στά λόγια. «...Οὐχ εὑρέθη ψεῦδος ἐν τῷ στόματι αὐτῶν. Ἄμωμοι γάρ εἰσί» (Ἀποκ. ιδ΄, 5).

Τό ἦθος τοῦ Παπαδιαμάντη[1]

(Στό παρακάτω περιστατικό πού ἀφηγεῖται ὁ Παῦλος Νιρβάνας ὅταν τράβηξε τή γνωστή φωτογραφία στόν κύρ Ἀλέξανδρο, μποροῦμε νά διαγνώσουμε τή σεμνότητα τοῦ μεγάλου λογοτέχνη. Σέ μία ἐποχή ὅπου πλῆθος ἀσήμαντων «καλλιτεχνῶν» καί διανοουμένων περιφέρονται ἀπό κανάλι σέ κανάλι καί ἀγωνιοῦν γιά μία φωτογράφηση καί μία συνεντευξούλα σέ κάποιο περιοδικό, τό ἦθος τοῦ Παπαδιαμάντη μοιάζει ἐξωπραγματικό).

Ὁ καημένος ὁ Ἀλέξανδρος! Καινούργιες ἀνησυχίες θά εἶχε πάλι ἡ ἀσκητική του ψυχή μέ τή συρροή τόσων ξένων καί δικῶν μας μουσαφιρέων στό ταπεινό του σπιτάκι τοῦ ὡραίου νησιοῦ. Τόν ἐτρόμαζε τόσο πολύ «ἡ περιέργεια τοῦ Κοινοῦ».

Εἶχα διηγηθεῖ ἄλλοτε τήν ἀνησυχία του αὐτή, ὅταν πῆγα, κλέφτικα, μέ χίλιες προφάσεις, νά τόν φωτογραφίσω ἀπάνω στό καφενεδάκι τῆς Δεξαμενῆς. Δέν ὑπῆρχε ὡς τότε φωτογραφία τοῦ Παπαδιαμάντη. Καί συλλογιζόμουν ὅτι ἀπ' τή μία μέρα στήν ἄλλη μποροῦσε νά πεθάνει ὁ μεγάλος Σκιαθίτης, καί μαζί του νά σβύση γιά πάντα ἡ ὁσία μορφή του. Καί πότε αὐτό; Σέ μία ἐποχή πού δέν ὑπάρχει ἀσημότητα πού νά μήν ἔχει λάβει τίς τιμές τοῦ φωτογραφικοῦ φακοῦ. Καί πώς θά μποροῦσε νά δικαιολογηθεῖ μία τέτοια παράλειψη τῆς γενεᾶς μας σ' ἐκείνους πού θά 'ρθοῦν κατόπι μας νά συνεχίσουν τόν θαυμασμό μας γιά τόν ἀπαράμιλλο λυρικό ψυχογράφο τῶν καλῶν καί τῶν ταπεινῶν καί τόν ἀγνότατο ποιητή τῶν νησιώτικων γιαλῶν; Ἀλλά ὁ ἁγνός αὐτός χριστιανός, μέ τήν ψυχή τοῦ ἀναχωρητῆ, δέν ἐννοοῦσε, μέ κανένα τρόπο, νά ἐπιτρέψη στόν ἑαυτό του μία τέτοια εἰδωλολατρική ματαιότητα. «Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον οὐδέ παντός ὁμοίωμα» ἦταν ἡ ἄρνησή του καί ἡ ἀπολογία του. Ἀποφάσισα ὅμως νά πάρω τήν ἁμαρτία του στό λαιμό μου. Ὁ Θεός καί ἡ μακαρία ψυχή του ἄς μοῦ συχωρέσουν

1. Ἀπό τήν ἱστοσελίδα http://www.pemptousia.gr/2018/01/to-ithos-tou-papadiamanti/4/1/18. Τό κείμενο δημοσιεύτηκε στό περιοδικό Νέα Ἑστία 1933, τεῦχος 163.

τό κρῖμα μου. Ἕνας ἀπό τούς ὡραιότερους τίτλους πού ἀναγνωρίζω στή ζωή μου, εἶναι ὅτι παρέδωκα στούς μεταγενέστερους τή μορφή τοῦ Παπαδιαμάντη.

Μέ τί δόλια καί ἁμαρτωλά μέσα ἐπραγματοποίησα τόν ἆθλο μου αὐτό, τό διηγήθηκα, ὅπως εἶπα, ἀλλοῦ. Ἐκεῖνο πού μοῦ θυμίζουν ζωηρότερα τώρα οἱ εὐλαβητικές γιορτές τῆς Σκιάθου, εἶναι ἡ ἀνησυχία του τή στιγμή πού τόν ἀποτράβηξα ὡς τήν προσήλια γωνίτσα τοῦ μικροῦ καφενείου, γιά νά ποζάρη μπροστά στόν φακό μου. Νά «ποζάρη» εἶναι ἕνας λεκτικός τρόπος. Εἶχε πάρει μόνος του τή φυσική του στάση ἀπάνω σέ μία πρόστυχη καρέκλα, μέ τά χέρια σταυρωμένα στό στῆθος, μέ τό κεφάλι σκυφτό, μέ τά μάτια χαμηλωμένα, στάση βυζαντινοῦ ἁγίου, σάν ξεσηκωμένη ἀπό κάποιο καπνισμένο παλιό τέμπλο ἐρημοκλησιοῦ τοῦ νησιοῦ του. Αὐτή δέν ἦταν στάση γιά μία πεζή φωτογραφία. Ἦταν μία καλλιτεχνική σύνθεση, καί θά μποροῦσε νά εἶναι ἕνα ἔργο τοῦ Πανσελήνου ἡ τοῦ Θεοτοκοπούλου. Ἀμφιβάλλω ἄν φωτογραφικός φακός ἔλαβε ποτέ μιά τέτοια εὐτυχία.

Ἀλλά ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν βιαστικός νά τελειώνουμε. Γιατί; Μοῦ τό ψιθύρισε, ἀνήσυχα στό αὐτί, καί ἦταν ἡ πρώτη φορά πού τόν εἶχα ἀκούσει – οὔτε φαντάζομαι πώς θά τόν ἄκουσε ποτέ κανένας ἄλλος – νά μιλεῖ γαλλικά:

– Nous excitons la curiosite du public.

Ἀκούσατε; Ἐρεθίζαμε τήν περιέργεια τοῦ ...Κοινοῦ! Ποιοῦ Κοινοῦ; Δέν ἦταν ἐκεῖ κοντά μας παρά ἕνα κοιμισμένο γκαρσόνι τοῦ καφενείου, ἕνας γεροντάκος πού λιαζότανε στήν ἄλλη γωνία τοῦ μαγαζιοῦ, καί δυό λουστράκια πού παίζανε παράμερα. Αὐτό ἦταν τό Κοινό, πού ἀνησυχοῦσε τόν Παπαδιαμάντη ἡ «περιέργειά» του. Κι αὐτή ἦταν ἡ διαπόμπευσή του, πού βιαζότανε νά τῆς δώση ἕνα τέλος, – Ἡ φιλία ἐνίκησε τό ζορμπαλίκι... μοῦ εἶπε – ἀντιγράφω τά ἴδια του τά λόγια – στό τέλος τοῦ μαρτυρίου του.

Μήπως δέν ἦταν, στ' ἀλήθεια, μία πραγματική θυσία πού εἶχε κάνει στή φιλία μου; Μία θυσία τῆς ἁγιότητάς του στήν εἰδωλολατρική ματαιότητα τῶν ἐγκοσμίων.

Καί συλλογίζομαι τώρα τίς ἑκατοντάδες τῶν Γάλλων προσκυνητῶν τῆς ἑταιρείας Μπυντέ, καί τῶν δικῶν μας τοῦ «Ὁδοιπορικοῦ Συνδέσμου», πού πέρασαν τό κατῶφλι τοῦ ταπεινοῦ του ἐρημητηρίου, ὅπου πλανᾶται τώρα ἡ σκιά του στά γνώριμα καί ἀγαπητά της κατατόπια τῆς ζωῆς του καί τῆς ἐργασίας του. Συλλογίζομαι τήν παράταξη τῶν ναυτικῶν ἀγημάτων, πού παρουσία-

σαν ὅπλα μπροστά στό μνημεῖο του. Συλλογίζομαι τίς στολές, τά ξίφη, τίς χρυσές ἐπωμίδες πού ἔλαμπαν κάτω ἀπό τόν ἥλιο τοῦ νησιοῦ του, γιά τή δόξα του. Συλλογίζομαι τούς λόγους τῶν ἐπισήμων, τούς ἐθνικούς ὕμνους, τά στεφάνια τῆς δάφνης, τίς πανηγυρικές κωδωνοκρουσίες, πού ἔπλεξαν μέ ἤχους καί χρώματα τό ἐγκώμιό του.

Συλλογίζομαι ὅλα αὐτό τό δοξαστικό πανηγύρι, καί ἡ σκέψη μου πετάει στό «Κοινόν» τοῦ ἐρημικοῦ καφενείου τῆς Δεξαμενῆς – ἕνα γκαρσόνι, ἕνας γεροντάκος, δυό λουστράκια – πού ἀνησυχοῦσε, τή μακρυνή ἐκείνη μέρα ὁ μακαρίτης μήπως «ἐρεθίση τήν περιέργειά των». Τί ἀνησυχία θά εἶχε νοιώσει τώρα, στά βάθη τοῦ ταπεινοῦ τάφου ὅπου «ἀναπαύεται ἐν Χριστῷ» ὁ χριστιανός ποιητής τῶν ταπεινῶν, ἀπό τόν δοξαστικό αὐτό θόρυβο; Καί πόσο θά βιαζότανε πάλι νά τελειώση; Ἄν σάλεψαν, ἀπό μυστικές αὔρες, αὐτή τή στιγμή, τά κυπαρίσσια τοῦ τάφου του, ἕνας στεναγμός θά βγῆκε ἀπό τό θρόισμά τους. Ἕνας ἦχος, πού θά ξαναψιθύριζε τά παλιά του ἐκεῖνα ἀνήσυχα καί τόσο συμπαθητικά λόγια, σέ μία γλῶσσα πού τήν ἐννοοῦσαν τώρα, γιατί ἦταν δική τους, οἱ εὐλαβητικοί προσκυνητές του τῆς γαλλικῆς γῆς:

– Nous excitons la curiosite du public.

Σελίδες ἀπό τήν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Ἐκκλησιαστικές μορφές τοῦ 10ου - 12ου αἰῶνα στήν Κύπρο

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Θεολόγου – Δρος Φαρμακευτικῆς

Μέρος Β΄

Τό καστρομονάστηρο τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα

Ἡ ἀνάκτηση τοῦ ἐλέγχου τῆς περιοχῆς τῆς Κύπρου ἀπό τούς Βυζαντινούς κατά τόν 10ο μ.Χ. αἰῶνα ὁδήγησε στήν ἀνοικοδόμηση φρουρίων σέ στρατηγικῆς σημασίας σημεῖα τοῦ νησιοῦ. Τά ἀμυντικά καί ὀχυρωματικά αὐτά ἔργα αὔξησαν τήν ἀσφάλεια τῆς Κύπρου, ὕψωσαν τό ἠθικό τῶν κατοίκων της καί δημιούργησαν συνθῆκες σύσφιγξης τῶν σχέσεων τῆς Κύπρου μέ τό μητροπολιτικό κέντρο τῆς αὐτοκρατορίας, τήν Κωνσταντινούπολη. Ἡ κορυφή τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα στόν Πενταδάκτυλο κατεῖχε ἐξέχουσα θέση ἀφ' ἑνός γιά τήν ἄμυνα τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Κύπρου καί ἀφ' ἑτέρου γιά τόν ἔλεγχο τοῦ μοναδικοῦ φυσικοῦ περάσματος πού ἔνωνε τήν Κερύνεια μέ τή Λευκωσία, τή νέα πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ. Ἡ ἀξία τῆς κορυφῆς αὐτῆς ἐντοπίστηκε ἀπό τούς Βυζαντινούς, οἱ ὁποῖοι, φρόντισαν γιά τήν ἀνέγερση σ' αὐτήν εἰδικῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων πού ἀποτέλεσαν τό ὀρεινό κάστρο τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα. Ἡ ὁμώνυμη κορυφή βρίσκεται σέ ὕψος 725 περίπου μέτρων ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας καί δεσπόζει ἐπιβλη-

τικά στόν χῶρο τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πενταδακτύλου. Οἱ ὀξυκόρυφοι βράχοι της, ἐντελῶς ἀπρόσιτοι ἀπό τή βόρεια, τήν ἀνατολική καί τή βορειοανατολική πλευρά παρεῖχαν πλήρη φυσική ἄμυνα ἐνῶ, παράλληλα προκαλοῦσαν τό δέος σέ ἐπίδοξους εἰσβολεῖς. Σέ αὐτούς τούς ἀπόκρημνους βράχους ἀσκήτευσε ὁ Ἅγιος Ἰλαρίωνας, ἀπό τόν ὁποῖο ἔλαβε τήν ὀνομασία της ἡ ἐν λόγῳ κορυφή. Στή λαϊκή παράδοση ἡ κορυφή εἶναι γνωστή μέ τήν ὀνομασία Ἄις Λαρκός.

Ἡ μορφή τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα προβλημάτισε τούς μελετητές διότι ἀρχικά συγχεόταν μέ τόν Ἅγιο Ἰλαρίωνα τόν Μέγα. Ὁ Ἅγιος Ἰλαρίωνας ὁ Μέγας (ἑορτάζεται 21 Ὀκτωβρίου) καταγόταν ἀπό τήν Παλαιστίνη καί ἔζησε τόν 4ο μ.Χ. αἰῶνα. Ὁ Ἅγιος Ἰλαρίωνας ὁ Μέγας ἔλαβε καθοδήγηση ἀπό τόν Μέγα Ἀντώνιο, ἔφθασε σέ μεγάλα ὕψη ἀρετῆς καί ἄσκησης ἀλλά, σέ ἡλικία 63 ἐτῶν ἀποφάσισε νά ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τήν Παλαιστίνη γιατί γινόταν ἤδη γνωστός καί οἱ ἐπισκέψεις τῶν προσκυνητῶν πιθανόν νά ζημίωναν τόν πνευματικό του ἀγῶνα. Ὁ Ἅγιος κατέληξε στήν Πάφο ὅπου καί ἐκοιμήθη. Ἕνας ἀπό τούς μαθητές τοῦ Ἁγίου μετέφερε τό σκήνωμα τοῦ Ἁγίου ἀπό τήν Κύπρο στήν Παλαιστίνη. Τό τελευταῖο αὐτό γεγονός ἀποτελεῖ βασική ἔνδειξη γιά τή μή ταύτιση τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα τοῦ Μεγάλου μέ τόν Ἅγιο Ἰλαρίωνα πού ἀσκήτευσε στόν Πενταδάκτυλο καί τό λείψανό του βρισκόταν ἐκεῖ μέχρι τόν 14ο μ.Χ. αἰῶνα. Ἔτσι, διάφορα δεδομένα συνηγοροῦν ὑπέρ τῆς ἄποψης ὅτι ὁ Ἅγιος Ἰλαρίωνας τοῦ Πενταδάκτυλου ἔφθασε στήν Κύπρο κατά τόν 8ο μ.Χ. αἰῶνα καί ἀνήκει στήν ὁμάδα τῶν 300 «Ἀλαμανῶν» ἁγίων τοῦ νησιοῦ.

Ὁ Ἅγιος Ἰλαρίωνας τοῦ Πενταδακτύλου ἤ Ἅγιος Ἰλαρίωνας ὁ νέος ἀσκήτεψε στήν ἀφιλόξενη γιά τούς ἀνθρώπους κορυφή ἀλλά δέν παρέμεινε ἄγνωστος ἀφοῦ προσέλκυσε κοντά του ὑποτακτικούς πού ἐπιθυμοῦσαν τή μύηση στίς ὑψιπετεῖς ἀναβάσεις τοῦ διδασκάλου τους. Συνακόλουθα ἱδρύθηκε μικρό μοναστῆρι πού ἀπαρτιζόταν ἀπό τή συνοδεία τοῦ Ἁγίου. Μετά τήν κοίμηση τοῦ Ἁγίου, οἱ μαθητές του ἔθαψαν τό τίμιο σῶμα του στόν χῶρο τῆς ἄσκησής του.

Πιθανολογεῖται ὅτι ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου βρίσκεται στόν βόρειο τοῖχο τῶν καταλοίπων τοῦ ναοῦ

τοῦ κάστρου τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα. Ὁ ναός αὐτός ἐντοπίζεται στή δεύτερη ἀμυντική ἑνότητα τοῦ φρουρίου. Ἡ δεύτερη ἀμυντική ἑνότητα περιλαμβάνει τά ὀχυρωματικά ἔργα σέ ὑψόμετρο πάνω ἀπό τό τεῖχος τοῦ χαμηλότερου ἐπιπέδου. Ὁ ναός ἀνάγεται χρονολογικά στά τέλη τοῦ 11ου μ.Χ. αἰῶνα. Ὀκτώ σύνθετοι πεσσοί στηρίζουν τόν τροῦλο τοῦ ναοῦ, ὁ ὁποῖος ἔχει σχῆμα τραπεζίου. Οἱ διαστάσεις τοῦ ναοῦ εἶναι 9,80 x 7,30 μέτρα. Οἱ τοῖχοι του ἐσωτερικά εἶναι κτισμένοι μέ ἀκανόνιστους ἀσβεστόλιθους. Ἡ νότια ἐξωτερική πλευρά τοῦ ναοῦ, πού εἶναι ἡ μόνη πού φαίνεται, φέρει ἐπίχρισμα κονιάματος μέ ὄψη τετραγωνισμένων λίθων καί ὀπτόπλινθων. Στήν ἀνατολική πλευρά τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ἀψῖδα μέ ἡμικυκλικές ἀχιβάδες. Οἱ τοιχογραφίες τοῦ ναοῦ καθώς καί ἡ ἀνωδομή του δυστυχῶς δέν διασώζονται. Κατά τόν 12ο μ.Χ. αἰῶνα προστέθηκε στόν ναό καί νάρθηκας.

Μετά τό τέλος τῆς βυζαντινῆς περιόδου στήν Κύπρο, οἱ Φράγκοι, ἐκτιμώντας τήν ἀξία τοῦ φρουρίου τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα, τό διατήρησαν καί προχώρησαν στήν ἀνοικοδόμηση καί ἄλλων χώρων σ' αὐτό, ὥστε νά χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνο ὡς στρατιωτικό ὀχυρό ἀλλά καί ὡς ἐξοχική κατοικία γιά τή βασιλική οἰκογένεια. Τά βασιλικά διαμερίσματα βρίσκονται στή δεύτερη καί στήν τρίτη ὑψομετρική ἑνότητα καί ἀνάγονται στόν 14ο μ.Χ. αἰῶνα.

Πολλοί θρῦλοι καί παραδόσεις καθώς καί σημαντικά ἱστορικά γεγονότα συνδέονται διαχρονικά μέ τό φρούριο. Ἐνδεικτικά ἀναφέρεται ὅτι τό 1191 μ.Χ. κατά τήν εἰσβολή τοῦ Ριχάρδου τοῦ Λεοντόκαρδου στήν Κύπρο, οἱ στρατιῶτες τοῦ αὐθαίρετου διοικητῆ τῆς Κύπρου Ἰσαάκιου Κομνηνοῦ, ὑπερασπίστηκαν γενναία τό φρούριο. Κατά δέ τόν Ἰανουάριο τοῦ 1374 μ.Χ. ὁ πρίγκηπας τῆς Ἀντιόχειας Ἰωάννης πειθόμενος ἀπό τή βασίλισσα Ἐλεονώρα θεώρησε ὡς προδότες 300 ἐπίλεκτους Βούλγαρους στρατιῶτες του, τούς ὁποίους θανάτωσε μέ ἐκπαραθύρωση ἀπό τό ψηλότερο σημεῖο τοῦ κάστρου τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα. Κατά τήν πρόσφατη ἱστορία τῆς Κύπρου, ἀξιομνημόνευτη εἶναι ἡ ἡρωική μάχη τῆς 31ης μοίρας καταδρομῶν, ἡ ὁποία τό 1974 μέ νυκτερινή ἐπίθεση κατέλαβε ἔστω καί προσωρινά τό φρούριο.

Βιβλιογραφία

Καππαή Δημητρίου, *Οἱ ἐν Κύπρῳ διαλάμψαντες Ἅγιοι*, Κύπρος, 1996, σ. 68-72.

Κληρίδη Νέαρχου, *Μοναστήρια στήν Κύπρο, Θρῦλοι καί παραδόσεις*, Ἔκδοση Ἱδρύματος Νέαρχου Κληρίδη, Γ΄ ἔκδοση, Λευκωσία, 2015, σ. 133-142.

Μητροπολίτη Μόρφου Νεόφυτου, *Οἱ Ἀκρῖτες καί ἡ Κύπρος*, ὁμιλία πρός τόν Ὅμιλο Γυναικῶν Μόρφου, Οἴκημα Διγενῆ Ἀκρίτα, Λευκωσία, 19/11/2013.

Παυλίδη Ἄντρου, *Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου, ἀπό τήν ἀρχή ἕως σήμερα*, Ἐκδόσεις Ἠλία Ἐπιφανίου, Λευκωσία 2013, σ. 185-218.

Ἰστοσελίδα Τμήματος Ἀρχαιοτήτων Κύπρου, *Κάστρο Ἁγίου Ἰλαρίωνα*, http://www.mcw.gov.cy/mcw/A/A.nsf/All/ (ἡμ/νία ἀνάκτησης 28/12/2017).

Ὁ ἐν Χριστῷ στρατηγός
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ[1]

Νίκου Ὀρφανίδη
Πρώην Διευθυντή τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου Κύπρου,
Πρώην Μέλους τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ὑπηρεσίας

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ ἐλευθερωτής τῶν Ἑλλήνων, δέν ὑπῆρξε μόνο ὁ ἀκατανίκητος ἀρχηγός τῶν Ἑλλήνων, ὁ σχεδόν θηριώδης καί αὐστηρός καί ἀπηνής, ὅπως περίπου τόν θέλουν, ὅσοι στό πρόσωπό του βλέπουν τόν σκληρό ὁπλαρχηγό, τόν στρατηλάτη καί τόν ἐλευθερωτή μας. Ὑπῆρξε, ὅλως ἰδιαιτέρως καί κατ' ἐξοχήν,

1. Ἀπό τό βιβλίο τοῦ συγγραφέα *Ἐπί πτερύγων ἀνέμων*, ἐκδ. Ἀκτή, Λευκωσία 2012, σ. 200-202.

μορφή φιλάνθρωπος καί γενναία καί χριστιανική. Ψυχή τρυφερή, ταπεινή. Ὑπῆρξε ἄνθρωπος ἰδιαζόντως εὐαίσθητος καί φιλεύσπλαγχνος καί ἐλεήμων. Ὑπῆρξε ὁ ὑπερήφανος γιά τήν παράδοση καί τήν ἱστορία του Ἕλλην, ἀλλά καί ὁ ταπεινός ὀρθόδοξος χριστιανός. Ὑπῆρξε ὁ ἄρχων τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεως, ὁ Γέρων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ὁ στρατηγός καί ἐλευθερωτής μας.

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὁ σκληροτράχηλος στρατηγός, πού κυνηγοῦσε ἀνηλεῶς τούς τυράννους της πατρίδος του, ὁ εὐέξαπτος καί αὐθόρμητος καί παρορμητικός Ἕλλην στρατηγός, ὑπῆρξε ἄνδρας τρυφερός. Ἄνθρωπος εὐαίσθητος. Μέ μία ἐκπληκτική δύναμη ψυχῆς. Ποῦ ἔμαθε νά ἀγαπᾶ καί νά συγχωρεῖ, ἀκόμα καί τούς ἐχθρούς του, κατά ἕνα τρόπο ὀρθόδοξο καί χριστιανικό. Ὅπως ὁ ἐν Χριστῷ βίος τό ἀπαιτεῖ:

«Εἰς τήν θανήν τοῦ μακαρίτου Α. Ζαΐμη, ἀκολουθώντας τό λείψανον ὁ Κολοκοτρώνης ἔκλαιγεν ἀπαρηγόρητα. Ὁ κύριος Τ. ζηλωτής νά ἀκούση τήν καρδίαν του, τοῦ λέγει, δέν ἐνθυμεῖσαι ταῖς διχονοίαις σας; Ἀπεκρίθη, ἐσταθήκαμε συχνά ἐχθροί ἀναμεσόν μας, ἀλλά δέν τόν ἐμίσησα ποτέ· δείχνοντάς του συγχρόνως ἄλλον ἔξοχον ἀγωνιστήν τῆς πατρίδος τοῦ εἶπεν, ἐσταθήκαμεν συχνά φίλοι ἀλλά δέν τόν ἀγάπησα ποτέ».

«Εἰς τήν νῆσον Ζάκυνθον, ὅταν ἀπέθανεν ἡ γυναῖκα του, εἰς τό μνημόσυνόν της ἐπῆρε εἰς τό κεφάλι του τόν δίσκον μέ τά κόλλυβα ἀπό τό σπίτι του ἕως εἰς τήν ἐκκλησίαν, σημεῖον τῆς ἀγάπης του».

Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐξέρχεται τοῦ βίου του κατά τρόπο χριστιανικό. Συγχωρεῖ καί ζητάει τή συγχώρεση τῶν φίλων καί τῶν ἐχθρῶν του. Ὅσων ἀδίκησε, στό μάταιο τοῦτο κόσμο. Μέ τρόπο ὑποδειγματικό. Μέ μία πρωτοφανῆ ταπείνωση, ἐν Χριστῷ.

«Προγνώστης τοῦ θανάτου του καί ἄνθρωπος ἀγάπης καί χριστιανική ψυχή ἐσυγχωριότανε μέ ὅσους εἶχε πειραχθῆ ἤ ἐχθρευθῆ εἰς τήν ζωήν του· ὅθεν καί ἐταξίδευσεν ἐπίτηδες εἰς τήν Ὕδραν τό ἔτος 1839, διά νά ἀνταμώση τόν γέροντα, ὡς αὐτόν, Λάζαρον Κουντουριώτην, τόν ὁποῖον ὑπολήπτετο

πολύ διά τάς θυσίας του εἰς τόν ἀγῶνα. Οὕτως ἔπραξε καί μέ ἄλλους, φίλους καί ἐχθρούς. Ἐσυγχώρησε καί τόν Σχινᾶν, ὡς μέ εἶπεν εἰς τήν αἴθουσαν τῆς βουλῆς κατά τό 1849 ὁ ἴδιος ὁ Σχινᾶς.

Ποῖος ὑπῆρξε ὁ Σχινᾶς; Ὁ δικαστής, πού ἐπί Ἀντιβασιλείας τόν κατεδίκασεν εἰς θάνατον.

«Ὅταν εἰς τό Βουλευτικόν (δικαστήριον) τοῦ ἀνεγνώσθη ἡ ἀπόφασις θανάτου (τῶν τριῶν) εἶπε: Μνήσθητί μου Κύριε, ὅταν ἔλθης ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Τό εἶπε μέ φωνήν ἄτρεμην, ἔκαμε τόν σταυρόν του καί ἐπῆρε μία πρέζα ταμπάκο».

Δέν εἶναι τυχαῖο, πού «εἰς τόν σκοτωμόν τοῦ Καραϊσκάκη μανθάνοντάς το τόν ἐμυρολόγησε ὡσάν γυναῖκα».

Ὅλα αὐτά, πού πιό πάνω ἀναφέραμε, ὡς ταπεινή κατάθεση στή μνήμη τοῦ Θοδωράκη Κολοκοτρώνη, ἀπό τό πλούσιο ὑλικό πού ἐπισυνάπτεται στά Ἀπομνημονεύματά του, τήν ἐκπληκτική καί λιτή καί ταπεινή αὐτή «Διήγηση Συμβάντων τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς, ἀπό τά 1770 ἕως τά 1836», ἔρχονται νά ἀποκαλύψουν τό μέγεθος καί τό μεγαλεῖο τῆς ὀρθόδοξης ψυχῆς του, τή δύναμη τῆς ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, ἐντός τῆς ὁποίας ἠνάλωσε τόν βίο του ὁ Γέρων τοῦ ἔθνους, ὁ Θεόδωρος Κ. Κολοκοτρώνης.

Δέν εἶναι τυχαῖο, πού ὁ ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων γιά ἐλευθερία, τοῦ ὁποίου ἡγήθη ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης συνάπτεται ἐξαρχῆς μέ τόν Εὐαγγελισμό καί τήν Ἀνάσταση. Συνάπτεται ἤ ἀνάγεται στόν τόπο τῆς ἱερότητος καί τοῦ ἁγιασμοῦ. «Πρῶτα εἴπαμε ὑπέρ πίστεως κι ὕστερα ὑπέρ πατρίδος», δηλώνει καί ὑποδεικνύει καί ἐπισημαίνει στούς νέους σπουδαστές τοῦ ἐλευθέρου κράτους στήν Πνύκα τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτό τό ἦθος κομίζει στόν τόπο τῆς ἱστορίας ἡ ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων. Αὐτό τό ἦθος, τό Χριστιανικό καί φιλάνθρωπο, καταθέτει ὁ ἐλευθερωτής τῶν Ἑλλήνων Θοδωράκης Κολοκοτρώνης. Ἔτσι, γιά νά θυμόμαστε, τίς χαλεπές τοῦτες ὧρες τῶν δεινῶν καί τῶν κινδύνων, ὁποῖον ἦθος κατεῖχε καί πληροῦσε καί διέκρινε καί ὁδηγοῦσε τούς γέροντες πατέρες μας, στούς ὁποίους ἔχουμε πρό πολλοῦ ἀποστρέψει τό πρόσωπο.

ΛΕΙΨΑΝΟΘΗΚΕΣ
ἁγίων καρῶν στήν Κύπρο[1]

Χριστόδουλου Χατζηχριστοδούλου
Βυζαντινολόγου

Στήν ἀντίληψη ὅτι στά λείψανα τῶν ἁγίων ἐνοικεῖ ἡ Θεία Χάρη καί ὡς ἐκ τούτου ἔχουν τή δύναμη νά θαυματουργοῦν ὀφείλεται ἡ εὐσέβεια τῶν χριστιανῶν καί ἡ ξεχωριστή τιμή πού τούς ἀπονέμει ἡ Ἐκκλησία, ἰδιαίτερα ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία.

Ἡ σωματική ἐπαφή μέ τά λειψανικά κατάλοιπα τῶν ἁγίων, πιστεύεται ὅτι μπορεῖ νά ὁδηγήσει στή θεραπεία τοῦ σώματος καί στή σωτηρία τῆς ψυχῆς[2]. Ἰδιαίτερα ἡ κεφαλή (κάρα) ἑνός ἁγίου θεωρεῖται τό πιό σπουδαῖο μέρος τοῦ ἀνθρώπινου σώματος καί ὡς τέτοια εἰκονίζεται, τιμᾶται καί προβάλλεται σέ σχέση μέ τό ὑπόλοιπο σῶμα[3].

Οἱ λειψανοθῆκες τιμίων καρῶν Κυπρίων ἤ ξένων ἁγίων, τῆς μετα-

1. Χατζηχριστοδούλου 2017: Χριστόδουλος Α. Χατζηχριστοδούλου, «Λειψανοθῆκες ἁγίων καρῶν στήν Κύπρο», Χ. Χοτζάκογλου, Ι. Ἠλιάδης (ἐκδ.), *Ἡ ζωή μετά θάνατον / Lifeafterdeath, Κατάλογος ἔκθεσης, Παλαιά Ἠλεκτρική Πάφου 4-31 Ἰουλίου 2017*, Λευκωσία 2017, 143-149.

2. Κουσιάππας 2012: Κουσιάππας Ἀρχιμανδρίτης Βαρνάβας, «Κατάλογος ἀποκειμένων ἁγίων λειψάνων κατά ναό καί μονή», στό Κ. Κοκινόφτας (ἐπιμ.), *Ἱερά Μητρόπολις Ταμασσοῦ καί Ὀρεινῆς. Ἱστορία – Μνημεῖα – Τέχνη* (ἐφεξῆς: Ἱερά Μητρόπολις Ταμασσοῦ καί Ὀρεινῆς), Λευκωσία 2012, 95-102.

3. Ἐνδεικτικά παραδείγματα οἱ ἀπεικονίσεις κεφαλοφόρων ἁγίων, ὅπως τῆς σειρᾶς ἱστάμενων ἱεραρχῶν στίς βυζαντινές τοιχογραφίες τοῦ παλαιοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου Βερροίας, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, σέ εἰκόνα ἀπό τόν ὁμώνυμο ναό στούς Ἐργάτες βλ. Χατζηχριστοδούλου 2012: Χατζηχριστοδούλου Χρ., «Φορητές εἰκόνες τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας στή μητροπολιτική περιφέρεια Ταμασσοῦ καί Ὀρεινῆς», στό *Ἱερά Μητρόπολις Ταμασσοῦ καί Ὀρεινῆς*, 327-362, ἰδίως 342. Στήν τέχνη συχνά ἀπεικονίζεται τό μαρτύριο ἀποκεφαλισμοῦ κάποιου Ἁγίου, ὅπως λ.χ. τοῦ Γεωργίου, βλ. Ἠλιάδης 2012: Ἠλιάδης Γ., «Ἡ περίοδος τῆς Ἐνετοκρατίας καί ἡ ἀνάπτυξη τῆς κυπροαναγεννησιακῆς ἐντοίχιας ζωγραφικῆς στή μητροπολιτική περιφέρεια Ταμασσοῦ καί Ὀρεινῆς», στό *Ἱερά Μητρόπολις Ταμασσοῦ καί Ὀρεινῆς*, 285-319, ἰδίως 302, εἰκ. 12.

βυζαντινῆς περιόδου πού διασώθηκαν στήν Κύπρο, καθώς καί γραπτές μαρτυρίες, ἀποτελοῦν ἕνα πλούσιο ὑλικό γιά διερεύνηση[4]. Τό ὑλικό αὐτό προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες γιά τή μελέτη τῆς τοπικῆς ἁγιολογίας, τή χρήση τοῦ συγκεκριμένου τύπου λειψανοθηκῶν μέσα στό ναό καί τή λατρευτική ζωή τῆς Ἐκκλησίας[5]. Ἐπίσης γιά τόν τρόπο κατασκευῆς καί διακόσμησής τους, μέ ἀπώτερο στόχο νά παρουσιαστεῖ τό θρησκευτικό καί κοινωνικό περιβάλλον πού τίς δημιούργησε καί ἡ ἐπίδρασή τους στήν καθημερινή ζωή τῶν πιστῶν τότε καί σήμερα.

Ἡ παρουσία τῆς τιμίας κάρας ἑνός ἁγίου σέ συγκεκριμένο χῶρο, εἴτε εἶναι κάποιος ναός σέ μία πόλη ἤ σέ ἕνα χωριό, εἴτε ἀκόμα στό καθολικό μίας μονῆς, καθιστᾶ τόν τόπο ἱερότερο καί πόλο ἕλξης τῶν πιστῶν. Ἀπό τά πιό ἀντιπροσωπευτικά παραδείγματα σημειώνουμε τά ἀκόλουθα: τήν κάρα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ σέ ἀργυρή λειψανοθήκη τοῦ 1641 στήν ὁμώνυμη μονή στόν Καλοπαναγιώτη, τήν κάρα τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου σέ ἀργυρή λειψανοθήκη τοῦ 1770, ἄλλοτε στό Ἄρσος Λεμεσού καί τώρα στή μονή τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στό Ὄμοδος, τήν κάρα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Ποταμίτη σέ ἀργυρή λειψανοθήκη τοῦ 1782 στή μονή τοῦ Κύκκου, τήν κάρα τοῦ Ἁγίου Κόνωνος τοῦ ἐν Ἰσαυρίᾳ σέ θήκη ἀπό σεντέφι τοῦ 18ου αἰ. ἀπό τή μονή τῆς Παναγίας Χρυσορρογιάτισσας, ἕνα τεμάχιο τῆς κάρας τοῦ Ἁγίου Μνάσωνος Ταμασέ προσηλωμένο σέ εἰκόνα-λειψανοθήκη τοῦ 19ου αἰ. ἀπό τό ναό τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου Ταμασέως στό Πολιτικό καί δύο τεμάχια ἀπό τίς κάρες τῶν Ἁγίων Κυπριανοῦ καί Ἰουστίνης σέ ἀργυρή λειψανοθήκη τοῦ 1805 στό Μένοικο.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ὁ τυπολογικός διαχωρισμός τῶν λειψανοθηκῶν καθώς καί ἡ ποικιλία τῶν εἰκονογραφικῶν θεμάτων σέ σύγκριση μέ τή μνημειακή ζωγραφική καί τίς φορητές εἰκόνες. Ἡ παλαιότερη γνωστή φορητή εἰκόνα στήν Κύπρο,

4. Χατζηχριστοδούλου 2002: Χατζηχριστοδούλου Χρ., «Λειψανοθῆκες ἁγίων καρῶν», στό *Δ΄ Συνάντηση Βυζαντινολόγων Ἑλλάδος Κύπρου, 20-22 Σεπτεμβρίου 2002, Εἰσηγήσεις – Περιλήψεις ἀνακοινώσεων, Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης* – Φιλοσοφική Σχολή, Θεσσαλονίκη 2003, 235-236.

5. Πρωτοπαπά 2016: Πρωτοπαπά Λ., «Ἅγιος Σπυρίδωνας, ὁ Πνευματικός Δάσκαλος τοῦ Ἁγίου Τριφυλλίου», *Ἡ Φανερωμένη. Μηνιαία ἔκδοση Ἱεροῦ Ναοῦ Παναγίας Φανερωμένης*, τεῦχος 100 – Ἰούνιος 2016, 3-7, ἰδίως 7. Γίνεται ἀναφορά στήν ἐτήσια μεταφορά τῆς κάρας τοῦ Ἁγίου Τριφυλλίου ἀπό τή Μονή Κύκκου στή Λευκωσία γιά τόν ἑορτασμό κατά τόν Ἰούνιο ὡς πολιοῦχος τῆς πόλης.

μέ ἀπεικόνιση πιθανῶς τοῦ ἁγίου Εὔπλου, ἐτεροκεφαλοφόρου νά κρατᾶ τήν κάρα τοῦ ἁγίου Διονυσίου χρονολογεῖται στόν 13ο αἰ. καί προέρχεται ἀπό τόν ναό τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στήν Πλατανιστάσα. Ὁ ἴδιος ἅγιος κεφαλοφόρος εἰκονίζεται σέ τοιχογραφία τοῦ 1505[6] στόν ναό τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τοῦ Ἁγιασμάτι στήν Πλατανιστάσα. Σημαντική εἶναι καί ἡ ἀπεικόνιση σέ εἰκόνα (1773) τοῦ Μητροπολίτου Πάφου Ἁγίου Παναρέτου νά προσφέρει στόν Ἀπόστολο Φίλιππο τήν ἀργυρεπίχρυση λειψανοθήκη τῆς κάρας του[7].

Οἱ περισσότερες λειψανοθῆκες μέ ὁλόκληρες ἅγιες κάρες ἤ ἀποτμήματά τους φυλάσσονται στή Μονή τῆς Παναγίας τοῦ Κύκκου: τῶν Ἁγίων Ἐπιφανίου καί τοῦ Προκοπίου ἔχουν μορφή ἐπισκοπικῆς μίτρας, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Ποταμίτη εἶναι πυραμιδόσχημη, τῶν Ἁγίων Ἀμβροσίου Μεδιολάνου καί Φωτίου τοῦ Μεγάλου εἶναι ἡμισφαιρικοῦ σχήματος, τοῦ Ἁγίου Νικηφόρου εἶναι ναόσχημη καί τοῦ Ἁγίου Τριφυλλίου εἶναι τετράπλευρο κυτίον[8].

Στίς λειψανοθῆκες ἀπεικονίζεται ὁ ἅγιος, ἡ κάρα τοῦ ὁποίου περικλείεται ἐντός, ὁ Χριστός, ἡ Θεοτόκος, ἄλλοι ἅγιοι, δωρητές. Συχνά ἀπεικονίζεται ἡ Θεοτόκος ἤ ὁ ἅγιος στόν ναό τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ λειψανοθήκη. Ὁρισμένες λειψανοθῆκες φέρουν ἀφιερωματικές ἐπιγραφές ἤ ἐπεξηγηματικές τῶν ἀπεικονιζόμενων προσώπων ἤ σκηνῶν. Στή λειψανοθήκη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Λαμπαδιστῆ ἀπό τόν Καλοπαναγιώτη ἀπεικονίζεται ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Νικηφόρος (1644-1674) γονυπετής καί δεόμενος[9]. Ἰδιαίτερα ἐντυπωσιακή εἶναι ἡ διακόσμηση τῆς λειψανοθήκης τῆς κάρας τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου τοῦ 1773 ἀπό τό Ἄρσος, ἡ ὁποία φυλάσσεται στόν ναό τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στό Ὅμοδος μέ σκηνές ἀπό τήν ἀποκαθήλωση καί τόν ἐπιτάφιο τοῦ Ἀποστόλου, τή μετακομιδή τοῦ λειψάνου του καί τήν ἀνακαίνιση τοῦ ναοῦ του στό Ἄρσος ἀπό τόν αὐθέντη τοῦ τόπου Τζερνίζο[10].

---

6. Ἀργυροῦ, Μυριανθεύς: Ἀργυροῦ Χρ., Μυριανθεύς Δ., *Ὁ ναός τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τοῦ Ἁγιασμάτι*, [Ὁδηγοί Βυζαντινῶν Μνημείων τῆς Κύπρου], Λευκωσία 2004, 18.

7. Τσικνόπουλλος 1971: Τσικνόπουλλος Ι., *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πάφου*, Λευκωσία 1971, 316.

8. Μπούσιας 2005: Μπούσιας Χ., *Ἀκολουθία κοινή πάντων τῶν Ἁγίων ὧν τά τίμια λείψανα ἀποθησαυρίζονται ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Κύκκου μετά παρακλητικοῦ κανόνος καί χαιρετιστήριων οἴκων*, Ἀθῆναι 2005, 7 ἐξ.

9. Χατζηχριστοδούλου 2008: Χατζηχριστοδούλου Χρ., *Κτήτορες ναῶν καί δωρητές κειμηλίων τήν ἐποχή τῆς Τουρκοκρατίας στήν Κύπρο (1571-1878)*, Λευκωσία 2008, τόμοι 2, Α/Α 22.

10. Χατζηχριστοδούλου 2008, Α/Α 59.

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΦΟΡΕΜΑ

Ἑλένης Ἀναστασίου
Ἐκπαιδευτικοῦ

- Ἀμάν, βρέ μαμά, τό γυάλισες τό σπίτι κι ἀκόμα καθαρίζεις.

- Γιορτή εἶναι αὔριο, κόρη μου, θά ἔρθουν στό σπίτι μας ἐπισκέψεις μετά τήν ἐκκλησία. Θέλω ὅλα νά εἶναι στήν ἐντέλεια.

- Μά εἶναι!

- Σχεδόν... Ἔχω ἀκόμα νά βάλω τά καλά τραπεζομάντιλα καί τελειώνω μέ τό σπίτι.

- Γιατί αὐτά πού ἔχουμε ὄμορφα δέν εἶναι;

- Εἶναι, ἀλλά θά βάλω τά καλά μας γιά τήν ἰδιαίτερη περίσταση. Μετά θά σιδερώσω τά ροῦχα μας γιά τήν ἐκκλησία.

- Δέν εἶναι ἀνάγκη νά κουράζεσαι, μανοῦλα. Ἐγώ θά βάλω τή φοῦστα πού φοράω τώρα μέ μία καθαρή μπλοῦζα.

- Μμμ... Προτιμῶ νά βάλεις τό κόκκινό σου τό φόρεμα. Τό ἔπλυνα χθές μαζί μέ τό κοστοῦμι τό δικό μου καί θά τά σιδερώσω τώρα. Εἶναι μεγάλη γιορτή αὔριο, θά κοινωνήσουμε κιόλας, ἄς φορέσουμε τά καλά μας. Τό σπίτι τό ἑτοιμάσαμε, τούς ἑαυτούς μας νά μήν τούς περιποιηθοῦμε;

- Ἐξομολογηθήκαμε οἰκογενειακῶς πρίν τρεῖς μέρες. Ἔτσι δέν καθαριζόμαστε κι ἑτοιμαζόμαστε πρίν τή Θεία Κοινωνία;

- Βεβαίως! Αὐτό εἶναι τό καθάρισμα τῆς ψυχῆς. Τόν Χριστό ὅμως θά τόν βάλουμε μέσα στό σῶμα μας κι ἔτσι ἁγιάζεται κι αὐτό.

- Ἄρα γιά τούς Χριστιανούς δέν ἔχει σημασία μόνο ἡ ψυχή;

- Ἡ ψυχή μας ἔχει τή μεγαλύτερη σημασία. Ἀλλά καί τό σῶμα εἶναι σημαντικό, γιατί εἶναι ἐκεῖνο πού φιλοξενεῖ τόν ἴδιο τόν Θεό. Τό ξέρεις ὅτι ἡ θρησκεία μας ἀναφέρεται στό σῶμα μας ὡς ναό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;

- Ναό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Δηλαδή;

- Τό σῶμα μας γίνεται χῶρος φιλοξενίας τοῦ Χριστοῦ μας, τοῦ Θεοῦ μας, ἄρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καί ποιό εἶναι τό σπίτι τους; Ἡ Ἐκκλησία, ὁ ναός. Ἄρα τό σῶμα μας εἶναι σάν τόν ναό πού μέσα μπαίνει τό Ἅγιο Πνεῦμα μέ τή Θεία Κοινωνία καί μέ τή χάρη πού μᾶς δίνει ὁ Κύριος.

- Μά αὐτό σημαίνει ὅτι εἶναι πολύ σημαντικό. Ἄν ἐσύ ἔκανες

τόσες δουλειές στό σπίτι μας, ἐπειδή θά ἔχουμε καλεσμένους, ἀκόμα πιό πολύ θά πρέπει νά φροντίζουμε τό σῶμα μας γιά τόν πιό σπουδαῖο καλεσμένο!

- Ἀκριβῶς ὅπως τά λές εἶναι.

- Καί πῶς θά εἶναι τό σῶμα μας ἕτοιμο γιά κάτι τέτοιο; Νά κάνουμε συχνά μπάνιο καί νά ντυνόμαστε ὄμορφα;

- Λοιπόν, ἔλα στό δωμάτιο πού θά σιδερώνω νά τά ποῦμε γιά νά τελειώσουμε νωρίς καί νά ἑτοιμαστοῦμε γιά ὕπνο νά εἴμαστε ξεκούραστες αὔριο.

- Ξεκινᾶμε ἀπό τά καλά μας ροῦχα.

- Ἐντάξει... καί αὐτό. Εἶναι γεγονός πώς ὀφείλουμε νά προσέχουμε τήν εἰκόνα μας, νά δείχνουμε ὅτι γιορτάζουμε καί μέσα μας καί ἔξω μας ὅταν πᾶμε νά κοινωνήσουμε. Τό σῶμα μας ὅμως εἶναι ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πάντα. Ὅποτε πάντα θά τό ἔχουμε περιποιημένο. Πάντα καί μέ κάθε τρόπο. Πέρα ἀπό τά ροῦχα πού προσέχουμε νά εἶναι κατάλληλα γιά κάθε περίσταση, τό σῶμα μας ἔχει μάτια, αὐτιά, στόμα, χέρια, πόδια.

- Μέ μπέρδεψες, μαμά... Τί σημαίνει τώρα αὐτό;

- Ὅλα αὐτά εἶναι μέρη τοῦ σώματος τά ὁποία μπορεῖ νά μᾶς ὁδηγήσουν στήν ἁμαρτία. Καί τότε δέν εἴμαστε ἕτοιμοι γιά τή μεγάλη φιλοξενία. Ἄν τό στόμα λέει βρισιές ἤ κουτσομπολεύει ἤ κατακρίνει, θά θέλει ὁ Χριστός νά μπεῖ μέσα μας; Ἄν τά χέρια δέρνουν καί τά πόδια κλωτσᾶνε καί πονοῦν τούς ἄλλους, ἔχουμε ἕνα σῶμα ἕτοιμο νά γεμίσει Θεό;

- Ἔ, ὄχι βέβαια.

- Ἔπειτα εἶναι καί τό ἄλλο. Ὁ Θεός μᾶς ἔδωσε αὐτή τή μορφή, αὐτό τό σῶμα καί εἴμαστε τό καλύτερό του δημιούργημα. Ἄρα τό σῶμα μας εἶναι ἱερό, εἶναι κάτι πού ὁ ἴδιος ὁ Κύριος φρόντισε νά φτιάξει καί νά τελειοποιήσει. Γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία μας τό τιμᾶ ἰδιαίτερα ὅταν στή βάφτιση τό ἀλείφει μέ λάδι καί μύρο καί τό εὐλογεῖ. Ὅταν ὁ ἱερέας στήν ἐξομολόγηση ἀκουμπᾶ πάνω του τό ἱερό πετραχῆλι. Ὅταν στόν γάμο ἑνώνει δύο ἀνθρώπους. Καί ὅταν στίς κηδεῖες συμπεριφέρεται μέ σεβασμό στό σῶμα καί ἀφιερώνει σ' αὐτό μία ὁλόκληρη τελετή.

- Οὐάο! Δέν ἤξερα ὅτι τό σῶμα μου εἶναι τόσο σημαντικό γιά τόν Χριστό. Μαμά, νά τό σιδερώσεις καλά τό φόρεμά μου. Μή μείνει κανένα τσαλάκωμα καί δέν ἀρέσει στόν καλεσμένο μου.

- Μήν ἀνησυχεῖς! Τό φόρεμά σου θά τό φροντίσω ὅπως πρέπει. Ἐσύ φρόντισε τά ὑπόλοιπα.

Τό παραμύθι σου ἄνοιξε

Πέντε παραμύθια τῆς παιδικῆς ἡλικίας, συγκεντρωμένα σέ μία ἔκδοση, ἐπιστρέφουν νά μᾶς θυμίσουν πολλά καί νά μᾶς μάθουν περισσότερα. Στό πρωτότυπο βιβλίο τοῦ πατρός Σπυρίδωνα Βασιλάκου: «Τό παραμύθι σου ἄνοιξε..», ἀπό τίς ἐκδόσεις ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ, παιδικά παραμύθια μᾶς περιμένουν νά τά ἀγγίξουμε πάλι καί νά ἀνακαλύψουμε βαθύτερα καί κρυμμένα μηνύματα.

Μηνύματα, πού ἀφυπνίζουν τόν ταλαιπωρημένο σύγχρονο κόσμο, τόν καταπνιγμένο στήν καθημερινή ρουτίνα, προσφέρουν ἀχτίδα φωτός καί δροσιᾶς. Γίνονται ἕνας ἀνάλαφρος ὁδηγός στήν καταπονημένη ἀνηφορική ὁδό τῆς βιοπάλης. Μυστικά νοήματα καί διδάγματα, πού ἐμπεριέχονται καί κρύβονται στά μονοπάτια τῶν παραμυθιῶν, ἔρχονται νά ἀναδυθοῦν μέσα ἀπό τή νέα καί ἐνδιαφέρουσα αὐτή ἔκδοση.

Ὁ ἰδιαίτερος τρόπος παρουσίασης καί ἀνάλυσης στά κείμενα τοῦ συγγραφέα, πραγματικά καθηλώνουν.

Στά παραμύθια ἡ ζωή αὐτοβιογραφεῖται. Ἡ ψυχή ἀπογειώνεται. Ἡ σκέψη ἐλευθερώνεται. Ἡ ἀλήθεια ἐκφράζεται. Ὁ ἄνθρωπος οἰκοδομεῖται.

Ἡ σκληρή διαβίωση τῆς Σταχτοπούτας καί ἡ ἀναβίωσή της μέσα ἀπό τίς στάχτες της, τόν ἀγῶνα της γιά ἐπιβίωση καί ἐν τέλει ἡ βίωση τῆς «ἐν ἀληθείᾳ» ἀγάπης, μεταφέρει ἔντονα τή δυνατότητα ἀλλαγῆς, κοντά στή γλυκιά Μητέρα Ἐκκλησία καί μακριά ἀπό κάθε ἄσπλαχνη μητριά.

Τό πῶς χρειάζεται νά στέκεις πρόθυμος ἐργάτης καί φρουρός τοῦ οἴκου τῆς ψυχῆς καί τῆς ζωῆς σου, πέρα ἀπό πρόχειρες κατασκευές καί εὔκολες λύσεις ἄνεσης, ὥστε νά ἀποφεύγεις τά γκρεμίσματα καί τίς ὅποιες ἀπειλές τοῦ «λύκου».

Ἀκόμα κι ὅταν τό παιδί, ἀπροετοίμαστο ὁδηγεῖται στό δάσος καί ἔρχεται ἀντιμέτωπο χωρίς προειδοποίηση μέ τούς ἐκεῖ κινδύνους, νά διαλέγεται ἀπευθείας μέ τό κακό, οἱ σπαραχτικές φωνές του, φέρνουν τότε τόν Κυνηγό τῆς Σωτηρίας.

Ἡ ἀπροϋπόθετη καί ἀνιδιοτελής στήριξη τῶν γονέων πρός τό παιδί, τό ἐνισχύουν νά κοιτάξει μέσα του γαλήνια, νά ἀγαπήσει τόν ἑαυτό του καί τόν ἄλλο, τόν διαφορετικό πλησίον, ἔτσι πού ἡ ἐμπειρία αὐτή θά τό ἐλευθερώσει νά πετάξει. Ὅπως ἀκριβῶς τό ἀσχημόπαπο...

Ἐπιτρέποντας στίς ἐξωτερικές καί μάταιες ἀσχολίες νά σέ καταβάλλουν, χάνεις τόν πλοῦτο σου, μένεις γυμνός κι ὁ ἐγωισμός σέ ἀφήνει ἐκτεθειμένο. Ἐνδυμασία καί ἐνδυνάμωση πνευματική, τροφή ἐσωτερική τοῦ ἑαυτοῦ σου μέ αὐτά πού ἔχουν δοθεῖ ἀπό τόν Θεό καί ἔχεις μέσα σου, πρίν μείνεις ὁλόγυμνος μέ τή δῆθεν στολή τοῦ αὐτάρεσκου βασιλιᾶ..

Ἄκου τή φωνή τοῦ παιδιοῦ: «ὁ βασιλιάς εἶναι γυμνός», τή φωνή τῆς ἀλήθειας πού ξεπηδᾶ ἀνόθευτη ἀπό τή γνησιότητα τῶν παιδικῶν παραμυθιῶν. Ὅλη ἡ ἀλήθεια καί ἡ ἀθωότητα πού σῴζουν, ἐκφράζονται μέ τόν εὐαγγελικό λόγο: «ἐάν μή στραφῆτε καί γένησθε ὡς τά παιδία, οὐ μή εἰσέλθητε εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν». Ἡ ἐλπίδα Του καί ἡ δύναμή Του, δέν σβήνει ποτέ, οὔτε στό τελευταῖο σπίρτο τοῦ κοριτσιοῦ...

Δέν πρόκειται γιά παιδικό βιβλίο, ἀλλά βιβλίο γιά ὅλους! Μήν τό χάσεις!

Ἡ σωτηρία ἔγκειται εἰς τόν ἁγιασμόν τοῦ ἀνθρώπου διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτή εἶναι ἕνας δύσκολος καί μακροχρόνιος ἀγών διά τόν χαρισματικόν ἐξαγιασμόν, ὁ ὁποῖος ἐπιτυγχάνεται διά τῆς ἐργασίας τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν· ἕνας ἀγών προσωπικός, ἐσωτερικός και ἀκατάπαυστος. Εἰς αὐτό μᾶς καλεῖ ὁ Θεός διά τοῦ Εὐαγγελίου Του. Ὁ σκοπός τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπί τῆς γῆς εἶναι ἡ ἀπόκτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, περί τοῦ ὁποίου μαρτυρεῖ καί διδάσκει θεοπνεύστως ὁ ἅγιος Σεραφείμ τοῦ Σάρωφ. Διά τοῦτο ὀνομάζεται τό Ἅγιον Πνεῦμα Πνεῦμα ἁγιοσύνης, Πνεῦμα ἁγιασμοῦ. Ὁ ἁγιασμός ἐκδηλοῦται ὡς φωτισμός ὑπό τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς